

Κώστα Καραποτόσογλου

**ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΣΤΟ ΕΡΓΟ
ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ**

Ἐκδόσεις Δόμος

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Κώστα Καραποτόσογλου
Ἑτυμολογικὸ γλωσσάρι
στὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη

Πρώτη ἔκδοση 1988

© Ἐκδόσεις «Δόμος»
Μαυρομιχάλη 16, 106 80 Ἀθήνα

Στοιχειοθεσία - ἐκτύπωση

Τυπογραφικὸ ἐργαστήρι «Δόμος»

Κώστα Καραποτόσογλου

**ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ
ΣΤΟ ΕΡΓΟ
ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ**

Έκδόσεις Δόμος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στή μελέτη δίνεται μόνο ἡ ἔτυμολογία τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ λεξιλογίου πού περιλαμβάνεται στὸν πέμπτο τόμο τῶν Ἀπάντων τοῦ Ἄλ. Παπαδιαμάντη καὶ ἔχει καταρτιστεῖ ἀπὸ τὸν ἐκδότη τοῦ ἔργου Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο, χωρὶς νὰ παρέχεται ἡ σημασία τῶν λέξεων πού διερευνῶνται, γιατί αὐτὴ ἀνευρίσκεται στὸ ἀνωτέρω συγκεντρωτικὸ γλωσσάριο, καὶ θὰ ἦταν ἄσκοπο νὰ ἐπαναληφθεῖ.

Ὁ συντάσων τὸ σημασιολογικὸ μέρος τῶν λημμάτων ἑνὸς γλωσσαρίου, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀποδελτίωση λογοτεχνικῶν κειμένων, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα μέσα στὰ ὁποῖα ἐντοπίζεται ἡ λέξη, καὶ εἶναι καθοριστικά γιὰ τὴν ἀκριβὴ σημασία της, θὰ ἀναγκαστεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ ποικίλα βοηθήματα, ἢ νὰ καταφύγῃ ἀκόμη καὶ σὲ ἄτομα πού γνωρίζουν τὸ σχετικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, ἐὰν περιέχει ἰδιωματικά στοιχεῖα, γιὰ νὰ ἐπισημάνῃ καὶ νὰ προσδιορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν σημασία πολλῶν λέξεων, οἱ ὁποῖες εἶναι ἄγνωστες ὄχι μόνο στὸ μέσο ἀναγνώστη, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ σὲ φιλόλογους-γλωσσολόγους μὲ εἰδικὰ ἐνδιαφέροντα πάνω στὴν καθόλου νεοελληνικὴ γλώσσα.

Ἡ ἔτυμολογικὴ διερεύνηση τῶν δημοδῶν λέξεων —οἱ λόγιες δὲν παρέχουν καμιὰ δυσκολία, γιατί εἶναι ἀποθησαυρισμένες στὰ γνωστὰ λεξικά καὶ τὸ ἔτυμό τους εἶναι ἐμφανές—, προσκρούει ἀκόμη σὲ μεγαλύτερες δυσχέρειες, γιατί οἱ σχετικὲς ἐργασίες πού ἔχουν γίνῃ σὲ ἓνα τομέα, πού ἔχει τεράστια ἔκταση καὶ μεγάλες δυσκολίες, εἶναι ἐξαιρετικὰ περιορισμένες καὶ σὲ πολλές περιπτώσεις ἀνύπαρκτες. Τὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ τῆς νέας ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καλύπτει πρὸς τὸ παρὸν μόνο τὰ τρία πρῶτα γράμματα τῆς ἀλφαβήτου, καὶ θὰ περάσουν ἀρκετὰ χρόνια γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ πιὸ φιλόδοξο καὶ πιὸ ἐκτεταμένο ἔργο τῆς νεοελληνικῆς φιλολογικῆς παραγωγῆς.

Ἡ ἔτυμολογικὴ διαπραγματεύση τῶν λέξεων τοῦ γλωσσαρίου εἶναι σύντομη καὶ περιεκτικὴ, ἀλλὰ σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις ἦταν ἀναγκαῖο νὰ δοθεῖ κάποια ἔκταση στὰ λήμματα γιὰ νὰ περιληφθοῦν στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν καλύτερη διασάφηση δυσνόητων σημείων. Οἱ νεοελληνικὲς λέξεις ἀνάγονται στὴν ἀρχαία ἢ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ μὲ τὴν παράθεση τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν πού ἔχουν ὑποστεῖ, ἐὰν βεβαίως ὑπάρχουν,

και οι δάνειες λέξεις σχετίζονται με τις ξένες από τις οποίες προέρχονται, και συγχρόνως αναγράφεται ή ερμηνεία των αρχαίων και ξένων στοιχείων για να υπάρχει πλήρης έποπτεία και στο σημασιολογικό μέρος.

Στο τέλος του μεγαλύτερου μέρους των λημμάτων περιλαμβάνεται μία σύντομη βιβλιογραφική παρουσίαση των λεξικών στα όποια περιέχονται οι τύποι που μνημονεύονται στο κείμενο, καθώς και εκείνων των μελετημάτων τα όποια παρέχουν κάποια στοιχεία, άλλοτε πλήρη άλλοτε έλλιπή, για τις λέξεις που εξετάζονται· ή βιβλιογραφία πρέπει να θεωρηθεί ένδεικτική, και σε καμιά περίπτωση έξαντλητική των θεμάτων που τίγονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἑλληνόγλωσση

- ΑΘΛΓΘ: «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ».
- ΑΙΑ: Ἀρχεῖο Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.
- Ἀλεξίου Στ., *Γλωσσικά Μελετήματα*, Ἀθήνα 1981.
- Ἀναγνώστου Σπ., *Λεσβιακά*, ἦτοι συλλογὴ λαογραφικῶν περὶ Λέσβου πραγματειῶν, φωτ. ἔπαν., Ἀθήνα 1972.
- Ἀνδριώτη Ν. Π., *Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς*, τρίτη ἐκδοσὴ με διορθώσεις καὶ προσθήκες τοῦ συγγραφέα, Θεσσαλονίκη 1983.
- *Παράλληλοι σημασιολογικαὶ ἐξελίξεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας*, Θεσσαλονίκη 1960.
- *Σημασιολογία*, Θεσσαλονίκη 1959.
- Βαγιακάκου Δ. Β., *Καταγωγὴ ὀνομάτων καὶ τοπωνυμίων*, «Ἱστορία Εἰκονογραφημένη» 184, 1983, 128.
- *Λαλλούδι - λαλλάρι - λαλλάτιν - λάλλαι*. *Συνώνυμα καὶ παράγωγα*. *Λαλλούδι τῆς Μονοβασίᾶς*, «Ἀρχεῖον Πόντου» 19, 1954, 297-355.
- Βλαστοῦ Π., *Συνώνυμα καὶ συγγενικά. Τέχνες καὶ σύνεργα*, Ἀθήνα 1931.
- Βογιατζίδου Ι., *Ἡ πρόθεσις ἀπὸ ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ*, «Λεξ. Ἀρχ.» 5, 1918, 146-178.
- *Σύμμικτα λεξικογραφικά*, «Ἀθηνᾶ» 27, 1915, «Λεξ. Ἀρχ.» 115-144.
- Βολιώτη Δ. - Ἀθανασιάδῃ Ν., *Δένδρα καὶ Θάμνοι*, Θεσσαλονίκη 1971.
- Βουλγ.-ελλ.: Georgiev V. - Filipova - Bajrova M., *Βουλγαρο-ελληνικὸν Λεξικόν*, Σόφια 1960.
- Βυζαντιοῦ Σκ., *Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς διαλέκτου*, μεθρημηνευμένης εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν καὶ τὸ γαλλικόν, Ἐν Ἀθήναις 1874.
- Γαζῆ Ἀνθ., Γκαρποῶ Κ., Χριστοδούλου Μ., *Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1-3, Ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας 1835-37.
- Γεωργακᾶ Δ. Ι., *Ἑτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ εἰς θρακικὰς λέξεις*, «ΑΘΛΓΘ» 1, 1934-35, 273-276.
- Γιοχάλα Τ. Π., *Τὸ Ἑλληνο-αλβανικὸν Λεξικὸν τοῦ Μάρκου Μπότσαρη*, Ἀθῆναι 1980.
- Γουργούρη Εὐθ. Ν., *Τὸ Γαλαξείδι στὸν καιρὸ τῶν караβιῶν*, τ. 1-3, Ἀθῆναι 1982-83.
- Γρίσπου Π., *Δασικὴ λαογραφία*, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 20, 1971, 380-390.
- Δημάδου Δ., *Ἡ δασικὴ βλάστησις τῆς Ἑλλάδος*, Ἐν Ἀθήναις 1916.
- Δημητράκου Δ., *Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1-9, Ἀθῆναι 1964.
- Δημητρίου Ν., *Λαογραφικὰ τῆς Σάμου*, τ. 1-3, Ἀθήνα 1983-86.
- Ἐλευθεροῦδάκη Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν, τ. 1-12, Ἀθῆναι 1962.
- Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ.: «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος».

- ΕΕΦΣΠΑ: «'Επιστημονική 'Επετηρίς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν».
- Ζηκίδου Γεωρ. Δ., *Νεοελληνικά ἀνάλεκτα τῆς Ἡπείρου*, «Ζωγράφειος Ἀγών» 1, 1891, 25-58.
- ΗΜΕ: «'Ημερολόγιον τῆς Μεγάλῆς Ἑλλάδος».
- 'Ηπίτη Ἀντ., *Λεξικὸν Ἑλληνο-γαλλικόν*, τ. 1-3, Ἐν Ἀθήναις 1908-1910.
- Θαβώρη Ἀντ. Ι., *Οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπιθέτα (καὶ μετοχές) στὴ νέα ἑλληνική*, Θεσσαλονίκη 1969.
- Ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ λεξιλογίου, «Δωδώνη» 7, 1978, 213-238.
- Θεσσαλονίκη-Σαλονίκη. Ἡ ἱστορία τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, «Ἡ Θεσσαλονίκη» 1, 1985, 1-21.
- Θωμόπουλου Ι. Α., *Λεξικὸ κρυμμένων ὀνομάτων (Ἀνθρωπωνυμίων καὶ τοπωνυμίων)*, Ἀθήνα 1982.
- ΙΙΑ: *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς τῆς τε κοινῆς ὁμιλουμένης καὶ τῶν ιδιωμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, Ἐν Ἀθήναις 1933 κέξ.
- ΙΙΠ: Α. Α. Παπαδόπουλου, *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς ποτικῆς διαλέκτου*, τ. 1-2, Ἐν Ἀθήναις 1958-61.
- Καλλέρη Ἰω. Ν., *Ἀνάλεκτα λεξικογραφικά*, «ΛΔ» 8, 1958, 3-58.
- Καλογερά Β. Α., *Ἠχοποίητες λέξεις καὶ ρίζες στὴν ἑλληνική*, Θεσσαλονίκη 1975.
- Καμαρινοῦ Κωνστ. Δ., *Μέγα Ἀγγλοελληνικὸν Λεξικὸν ναυτικῶν, ναυτιλιακῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων*, Πειραιεὺς 1963. Ἡ βοήθειά του στὴν ἀπόδοση τῶν ξένων ναυτικῶν ὄρων τοῦ γλωσσarioῦ ὑπῆρξε σημαντικὴ.
- Καραναστάση Ἀν., *Ἡ φωνητικὴ τῶν ιδιωμάτων τῆς Κῶ*, «ΛΔ» 10, 1964-65, 3-96.
- Ἡ ἐνετικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ναυτικῆς καὶ ἀλιευτικῆς ὀρολογίας, «ΛΔ» 11, 1966-67, 67-76.
- Καραπιπέρη, Δ. Π., *Ρομηλιώτικη λαογραφία*, Ἀθήναι 1984.
- Καραποτόσογλου Κ., *Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως γάδαρος*, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 43, 1979, 95-116.
- *Δυσετυμολόγητες ποτικαὶ λέξεις*, «Ἀρχεῖον Πόντου» 37, 1982, 185-268.
- *Ἑτυμολογικὲς σημειώσεις*, «Graeco-Arabica» 3, 1984, 229-258.
- Κάσση Κ. Δ., *Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Μάνης*, τ. 1, Ἀθήνα 1982.
- Κατσουλέα Στ. Γ. *Τὸ προθετικὸν «α» εἰς τὰ παρακαμβούνια γλωσσικὰ ἰδιώματα*, «Ἀ Συμπόσιο γλωσσολογίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου», Θεσσαλονίκη 1977, σ. 193-208.
- Κολίτση Α. Μ., *Ἑτυμολογικά, Ζούρα*, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 35, 1970, 79-82.
- Κονομῆ Ν., *Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπριακῆς διαλέκτου*, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 17, 1953, 17-26.
- Κοραῆ Ἀδ., *Ἀτακτα*, τ. 1-5, Ἐν Παρισίοις 1828-1835.
- Κορρέ Κατ. Γ., *Νεοελληνικὸς κεφαλόδεσμος*, Ἀθήνα 1978.
- Κουκουλέ Φ. Ι., *Βίος καὶ γλώσσα*, «ΗΜΕ» 1930, 423-427.
- *Θεσσαλονίκης Ἐῤσταθίον, Τὰ Λαογραφικά*, τ. 1-2, Ἀθήναι 1950.
- *Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς*, τ. 1-6, φωτ. ἔκαν., Ἀθήναι χ.χ.
- *Νεοελληνικῶν λέξεων καὶ φράσεων παλαιότερα μνεία*, «ΕΕΦΣΠΑ» 6, 1955-56, 225-338.
- *Περὶ ἀναπτύξεως ἐρρίνου ἐν τῇ νεωτέρῃ ἑλληνικῇ*, «Ἀθηναῖ» 48, 1938, 79-143.

- Κουρίλα Εύλ., *Ἀλβανικαὶ μελέται. Ἡ μετάφρασις τῆς Κ. Διαθήκης εἰς τὸ Ἀλβανικόν*, Θεσσαλονίκη 1933.
- Κριαρᾶ Ἐμμ., *Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημόδου γραμματείας (1100-1669)*, Θεσσαλονίκη 1969 κέξ.
- *«Ζούρα»*, καὶ παράγωγα σημασιολογικά καὶ ἐτυμολογικά, «Ἀθηνᾶ» 73-74, 1973, 96-103.
- Λάζαρη Χριστοφ. Γ., *Τὰ Λευκαδίτικα*, Ἰωάννινα 1970.
- ΛΔ: «Λεξικογραφικὸν Δελτίον».
- Λεξ. Ἀρχ.: «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον».
- Μάνεση Στ., *Ἡ παραγωγικὴ κατάληξις -αβος*, «ΛΔ» 16, 1986, 324-357.
- Μαχαιρᾶ Λεοντ., *Χρονικὸν Κύπρου*, ἐκδ. R. M. Dawkins, τ. 1-2, Oxford 1932.
- Μητῆ Κωνστ., *Τὰ ιδιώματα τῆς Καρπάθου*, Ἀθήνα 1970.
- *Ἡ μορφολογία τῆς μεγεθύνσεως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα*, Ἰωάννινα 1978.
- *Ἐτυμολογίαι νεοελληνικῶν λέξεων τῆς Ἠπείρου*, «Δωδώνη» 7, 1978, 105-116.
- Μιχαηλίδου-Νουάρου Μ. Γ., *Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου*, τ. 1-2, Ἀθήνα 1932-34.
- *Λεξικὸν τῆς καρπαθιακῆς διαλέκτου*, Ἀθήνα 1972.
- Μπόγκα Εὐάγγ. Ἀθ., *Τὰ γλωσσικὰ ιδιώματα τῆς Ἠπείρου*, τ. 1-2, Ἰωάννινα 1964-66.
- *Τὰ εἰς τὴν τουρκικὴν, περσικὴν καὶ ἀραβικὴν δάνεια τῆς ἑλληνικῆς*, «Ἀθηνᾶ» 55, 1951, 67-113.
- Μωραϊτίδη Ἀλ., *Μὲ τοῦ βορηᾶ τὰ κύματα*, Ἀθήνα χ.χ.
- Ναυτιλιακὸν Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν*, ἐπιμ. Γ. Χ. Ζητρίδη, τ. 1-2, Ναυτιλία 1957-58.
- Ξανθουδίδου Στ. Α., Βιτζέντζου Κορνάρου, Ἐρωτόκριτος, Ἡράκλειον 1915, φωτ. ἔπαν. Ἀθήνα 1973.
- Οἰκονομίδη Παν. Σ., *Κατάλογος τῶν ἰχθύων τῆς Ἑλλάδος*, Ἀθήνα 1973.
- Οἰκονομίδου Δ. Β., *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος Ἀπεράθου-Νάξου*, «Ἀθηνᾶ» 56, 1952, 260-273.
- Οὐλερίχου Ἐρρ. - Κουμανοῦδη Στ. Α., *Λεξικὸν Λατινοελληνικόν*, Ἐν Ἀθήναις 41873.
- Πάγκαλου Γ. Ἐμμ., *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Κρήτης*, τ. 1-6, Ἐν Ἀθήναις 1955-75.
- Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα*, ἐκδ. Π. Ι. Μπρατσιώτη, Ἀθήνα 51965.
- Παλάσκα Λ., *Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τῶν ναυτικῶν ὄρων καὶ τῶν ὄρων τῶν συναφῶν ἐπιστημῶν*, ταξινομηθὲν καὶ συμπληρωθὲν ὑπὸ Μ. Γούδα, Ἐν Ἀθήναις 1898.
- Παντελίδου Χρ. Γ., *Προσθήκη καὶ ἀφαίρεσις σὺν πρὸ συμφώνου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, μέσῃ καὶ νέᾳ ἑλληνικῇ*, «B-NJ» 6, 1928, 401-431.
- Παπαγεηγοράκη Ἰδ. Ι., *Συλλογὴ ξενογλώσσων λέξεων τῆς ὀμιλουμένης ἐν Κρήτῃ*, Ἐν Χανίοις 1952.
- Παπαδόπουλου Α. Α., *Ἐτυμολογικά*, «Λεξ. Ἀρχ.» 5, 1918, 127-131.
- *Γραμματικὴ τῶν βορειῶν ιδιωμάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἐν Ἀθῆναις 1927.
- Παπαχριστοδούλου Χρ. Ι., *Λεξικὸ τῶν ροδίτικων ιδιωμάτων*, Ἀθήνα 1986.
- Παπαχρίστου Κ. Α., *Νεοελληνικὰ ἐτυμολογικά*, «Βυζαντινὰ» 8, 1976, 297-335.
- Περίδου Μ. Π., *Λεξικὸν Ἰταλικὸν καὶ Ἑλληνικόν*, τ. 1-2, Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου 1862.
- Πλατάκη Ἐλ. Κ., *Δημιόδη ὀνόματα ζώων τῆς Κρήτης*, «Κρητολογία» 10-11, 1980, 35-134.
- Πολυδεύκου Ἰουλίου, *Ὀνομαστικόν*, ἐκδ. Imm. Bekker, Βερολίνο 1846.

- Πουλιανού 'Αλ. Ι., *Λαογραφικά Ίκαρίας, τῆς στεριᾶς καὶ τῆς θάλασσης*, τ. 1-3, Ἀθήνα 1976-77.
- Σακελλαρίου Ἀθ. Α., *Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1-3, Ἐν Ἀθήναις 51898.
- Σακελλαρίου Ἀλ. Ε., *Ἐργχειρίδιον τοῦ Ἀρμενιστοῦ*, Ἀθήναι 1915.
- Σαραντίδου-Ἀρχέλαου Ι., *Ἡ Συνασός*, Ἐν Ἀθήναις 1899.
- Σαραφίδου Ἐκτ. Κ., *Λεξικὸν Ρωμυνοελληνικόν*, Constanța 1922.
- Σεγδίτσα Π. Ε., *Οἱ κοινοὶ ναυτικοὶ μας ὄροι καὶ αἱ ρωμανικαὶ γλώσσαι*, Ἴδρυμα Εὐγενίδου, Βιβλιοθήκη τοῦ Ναυτικοῦ.
- Σίμψα Μαρκ.-Μαρ., *Τὸ Ναυτικὸν στὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων*, τ. 1-4, Ἀθήναι 1982.
- Σκουβαρά Βαγγ., *Διορθωτικὰ στοὺς Ἀλ. Παπαδιαμάντη καὶ Ἀλ. Μωραϊτίδη*, Ἀθήναι 1982.
- Σοφοῦ Ἀντ. Μ., *Τὰ λαογραφικὰ τῆς Κάσου*, τ. 1, *Τὰ γεωργικὰ*, Ἀθήνα 1986.
- Στεφανίδου Μ. Κ., *Φυσιογνωστικά*, «Λεξ. Ἀρχ.» 6, 1923, 241-36.
- Συμεωνίδη Χ. Π., *Μιὰ τελευταία θεώρηση τῶν καταλήξεων -ίτσι, -ίτσα, -ίτσος, -ούτσικος, κλπ. Πρώτη συμβολή: -ίτσι*, «Μελέτες γιὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν» 7, 1986, 71-85.
- Τζάρτζανου Ζ. Α., *Λεξικὸ τῶν λαϊκῶν τεχνικῶν ὄρων τῆς οἰκοδομικῆς (τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων)*, Ἐκδόσεις Λύχνος, Ἀθήνα 1981.
- Τριανταφυλλίδη Μ., *Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ (τῆς Δημοτικῆς)*, Ἐν Ἀθήναις 1941.
- *Ἄπαντα*, τ. 1, *Ἐρευνητικὰ Α'*, Θεσσαλονίκη 1963.
- Τσάρα Γ., *Ἡ λέξι γρέκι*, «Βυζαντινὰ» 1, 1969, 154-56.
- Τσιτσέλη Ἥλ. Α., *Γλωσσάριον Κεφαλληνίας*, «Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα περιοδικῶς ἐκδιδόμενα ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ», φωτ. ἔπαν., Ἀθήναι 1973.
- Τσοπανάκη Ἀγ. Γ., *Συμβολὲς στὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1-2, Θεσσαλονίκη 1983.
- Βιβλιοκρισία: Νικόλα Μ. Δράκου, *Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς Κάλυμνος*, Ἀθήνα 21983, «ΛΔ» 16, 1986, 383-97.
- Φάβη Βασ., *Κριτικὰ καὶ παλαιογραφικὰ εἰς τὸν Ἡσύχιον*, «ΛΔ» 5, 1950, 53-122.
- Φιλήντα Μ., *Γραμματικὴ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσης*, τ. 1-2, Ἀθήνα 1907-1910.
- *Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία ἑλληνικῆ*, τ. 1-3, Ἀθήνα 1924-27(?).
- Φλώρου Ἀθ. Θ., *Νεοελληνικὸ Ἑτυμολογικὸ καὶ ἐρμηνευτικὸ Λεξικόν*, Ἀθήνα 1980.
- Φουρίκη Π. Α., *Μεγαρικὰ μελετήματα Α'*, «Ἀθηνᾶ» 30, 1919, 343-77.
- *Μεγαρικὰ μελετήματα Γ'*, «Λεξ. Ἀρχ.» 6, 1923, 388-434.
- Φραγκάκη Εὐαγγ. Κ., *Ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς Κρήτης, Ι, Ἀνδρική φορεσιά*, Ἀθήνα 1960.
- Χατζηϊωάννου Κ. Π., *Τὰ ἐν διασπορᾷ (Α')*, Λευκωσία 1969.
- Χατζησαράντου Χαρ. - Κανέλλη Ἀντ., *Κατάλογος τῶν πτηνῶν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ κοινὰ τοὺς ὀνόματα*, Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ «Βουνὸ» 1947-1948 τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀρειβατικοῦ Συνδέσμου, σ. 126-152.
- Χατζιδάκη Γ. Ν., *Μεσαιωνικὰ καὶ νέα ἑλληνικά*, τ. 1-2, Ἐν Ἀθήναις 1905-1907.
- *Γλωσσολογικαὶ ἐρευναι*, τ. 1-2, Ἐν Ἀθήναις 1934-1977.
- *Νεοελληνικά*, «Ἀθηνᾶ» 22, 1910, 205-265.
- *Ἐκθεσεις τοῦ ὑπὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἐταιρείας προκληθέντος γλωσσικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1912*, «Ἀθηνᾶ» 25, 1913, 277-319.

- Χλωροῦ Ι., *Λεξικὸν Τουρκοελληνικόν*, τ. 1-2, Κωνσταντινούπολις 1899· τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐρμηνευμάτων τῶν τουρκικῶν λέξεων προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἔργο, ποῦ εἶναι κλασικὸ στὸ εἶδος του.
- Ψάλτη Στ., *Λεξικογραφικά*, «Ἀθηνᾶ» 26, 1914, «Λεξ. Ἀρχ.» 121-125.
 — *Ἑτυμολογικά καὶ σημασιολογικά*, «Ἀθηνᾶ» 28, 1916, «Λεξ. Ἀρχ.» 38-57.
 — *Σημασιολογικά*, «Ἀθηνᾶ» 29, 1917, «Λεξ. Ἀρχ.» 17-38.

Ξενόγλωσση

- Abba Dov Ben, *Hebrew-English, English-Hebrew Dictionary*, New York 1978.
- Akdoğan Refik Kaptan, *Turkish-English (with Turkish explanations) Encyclopedic Maritime Dictionary*, İstanbul χ.χ.
- Aksoy Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I, Atasözleri Sözlüğü*, τ. 1-3. Ankara 1984.
- André J., *Lexique des termes de botanique en latin*, Paris 1956.
- Andriotis N., *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*. Wien 1974.
- Battaglia S., *Grande dizionario della lingua italiana*, Torino 1961 κέξ.
- Blackburn Graham, *The Illustrated Encyclopedia of Ships, Boats, Vessels and other water-borne Craft*, London 1978.
- Bloch Oscar - Wartburg Walther von, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris 1968.
- B-NJ: «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher».
- Boretzky Norbert, *Der türkische Einfluss auf das Albanische*, μέρος 2ο, *Wörterbuch der albanesische Turzismen*, Wiesbaden 1976.
- Brighenti El., *Λεξικὸν Νεοελληνο-ιταλικόν*, φωτ. ἐπαν., «Ὀμηρος χ.χ.
- Camarda D., *Saggio di grammatologia comparata sulla lingua albanese*, Livorno 1864, *Appendice*, Prato 1866.
- Caratzas Stam. C., *Les Tzacones*, Berlin-New York 1976.
- Casaccia Giov., *Dizionario Genovese-Italiano*, Genova 1876.
- Chantaine P., *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, τ. 1-2, Paris 1968-80.
- Cihac A. de, *Dictionnaire d'étymologie Daco-Romane, éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, Francford 1879.
- Cioranescu Al., *Diccionario Etimológico Rumano*, Biblióteca Filológica, Universidad de la Laguna 1958-66.
- The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, έκδ. E. A. Livingstone, Oxford 1977.
- Corazzini F. di Bulciano, *Vocabolario Nautico Italiano*, τ. 1-7, Torino 1900-1907.
- Corpus Glossariorum Latinorum*, έκδ. G. Goetz, τ. 6, φωτ. ἐπαν., Amsterdam 1965.
- Cotgrave Randle, *A Dictionarie of the French and English Tongues*, London 1611.
- Dabovich P. E., *Dizionario Tecnico e Nautico di Marina, Italiano, Tedesco, Francese ed Inglese*, Pola 1883. Ἔργο κλασικὸ γιὰ τὴ ναυτικὴ ὀρολογία τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνα.
- Davis E. J., *Osmanli Proverbs and Quaint Sayings*, London 1898.
- DEI: Battisti C. - Alessio G., *Dizionario Etimologico Italiano*, τ. 1-5, Firenze 1975.

- Deny J., *Grammaire de la langue turque (Dialecte Osmanli)*, Paris 1921. 'Η ἐκτενέστερη καὶ πληρέστερη γραμματικὴ τῆς τουρκικῆς.
- Derleme Sözlüğü: *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, τ. 1-11, Ankara 1963-79, τ. 12, Ek-I [= Συμπλήρωμα], Ankara 1982.
- Dieterich Karl, *Zu den lateinisch-romanischen Lehnwörter im Neugriechischen*, «Byzantinische Zeitschrift» 10, 1901, 587-96.
- Diez Fr., *Etymologisches Wörterbuch der romanischen Sprachen*, Bonn 1887.
- DLR: *Dictionarul Limbii Române*, București 1913 κέξ.
- Doerfer Gerh., *Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen*, τ. 1-4, Wiesbaden 1963-75.
- Dozy R. P. A., *Dictionnaire détaillé des noms des vêtements chez les Arabes*, Amsterdam 1845.
- Dozy R., *Supplément aux dictionnaires Arabes*, τ. 1-2, Leyde 1881.
- Du Cange, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis*, τ. 1-2, Lugduni 1688, ἀνατ. Graz 1958.
- Ernout A. - Meillet A., *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris 1967.
- EWT: Räsänen Marti, *Versuch eines etymologischen Wörterbuch der Türkischen Sprachen*, Helsinki 1969.
- Florio John, *A Worlde of Wordes, or Most copious and exact Dictionarie in Italian and English*, Printed at London, by Arnold Hatfield for Edw. Blount, 1598.
- Foy Karl, *Lautsystem der griechischen Vulgärsprache*, Leipzig 1879.
- Georgaces D. J., *Creation of New Words in Greek by Shortening and a Lexical Cruz: ΔΡΑΓΑΤΗΣ*, «Orbis» 4, 1955, 91-113, 459-477.
- *Greek and Other Terms for 'Tapeworm' and 'Ravenous Hunger'*, «Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη», Θεσσαλονίκη 1960.
- *A Graeco-Slavic Controversial Problem Reexamined: The -ιτσ- Suffixes in Byzantine, Medieval and Modern Greek*, Ἀθήνα 1982.
- Gerov N., *Rečnik na Bülgarskija Ezik*, τ. 1-6, 1895, ἀνατ. Σόφια 1975-78.
- Grammont Maur., *Traité de Phonétique*, Paris 1960.
- Greimas A. J., *Dictionnaire de l'ancien français jusqu'au milieu du XIVe siècle*, Paris 1968.
- Heisenberg Ang., *Dialekte und Umgangssprache im Neugriechischen*, München 1918.
- HEL: *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, based on the Lexicon of William Gesenius as translated by Edward Robinson, edited by Francis Brown, S. R. Driver and Charles A. Briggs, Oxford 1977 (with corrections).
- Herman L. J., *A Dictionary of Slavic Word Families*, New York and London 1975.
- Hesseling D. C., *Les Mots maritimes empruntés par le Grec aux langues romanes*, Amsterdam 1903.
- The Holy Scriptures of the Old Testament, Hebrew and English*, London χ.χ., The British and Foreign Bible Society.
- Horn Paul, *Grundriss der neupersischen Etymologie*, Strassburg 1893.
- Islâm Ansiklopedisi, Islâm Âlemi, Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugati*, İstanbul 1940 κέξ.

- Kahane Henry and Renée, *Graeca et Romanica, Scripta Selecta*, τ. 1, *Romance and Mediterranean Lexicology*, Amsterdam 1979.
- *On the Meanings of Barbarus*, «Ελληνικά» 37, 1986, 29-132.
- Kahane H. and R. - Tietze Andr., *The Lingua Franca in the Levant, Turkish Nautical Terms of Italian and Greek Origin*, Urbana 1958. Μνημειώδης ἔργασια γιὰ τὴ ναυτικὴ ὀρολογία τῆς Μεσογείου.
- Kazimirski A. de Biberstein, *Dictionnaire Arabe-Français*, τ. 1-2, Paris 1860.
- Klein Ern., *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*, Unabridged, One-Volume Edition, Amsterdam 1971.
- Koehler W. - Baumgartner W., *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*, τ. 1-2, Leiden 1958.
- Kretschmer P., *Grammatische Miscellen*, «Byzantinische Zeitschrift» 10, 1901, 581-86.
- *Neugriechische Dialektstudien, I, Der heutige lesbische Dialekt*, Wien 1905.
- Lampe G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1961, ἀνατ. 1976.
- Lane E. W., *An Arabic-English Lexicon*, derived from the best and the most copious eastern sources, τ. 1-8, London 1863-93.
- Leake W. M., *Travels in Northern Greece*, τ. 3, London 1835.
- Lewis G. L., *Turkish Grammar*, Oxford 1967.
- Lewis Ch. T. - Short Ch., *A Latin Dictionary founded on Andrews' edition of Freund's Latin Dictionary*, Oxford 1879, ἀνατ. 1966.
- Litttré É., *Dictionnaire de la langue française*, τ. 1-5, Paris 1878-81.
- Lokotsch Karl, *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs*, Heidelberg 1927.
- L-S-J^o: Liddell H. G., Scott R., Jones H. St., *A Greek-English Lexicon*, Oxford 1940, ἀνατ. 1973, καὶ *A Supplement*, ἔκδ. E. A. Barber, Oxford 1968.
- Maidhof Ad., *Neugriechische Ruchwanderer aus den romanischen Sprachen unter Einschluss des Lateinischen*, Athen 1931.
- Mann S. E., *An Historical Albanian and English Dictionary (1496-1938)*, London 1948.
- Mashkour M. J., *A Comparative Dictionary of Arabic, Persian and the Semitic Languages*, τ. 1-2, Tehran 1978.
- Mayrhofer M., *A Concise Etymological Sanskrit Dictionary*, Heidelberg 1965 κέξ.
- Merrien J., *Lexique Nautique Polyglotte*, Paris χ.χ.
- Meyer G., *Neugriechische Studien II, III, IV*, Wien 1894-95.
- *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*, Strassburg 1891.
- Meyer - Lübke W., *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1935, ἀνατ. 1972.
- Miklosich Fr. von, *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Wien 1862-65, ἀνατ. 1963.
- *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886.
- Mistral Fr., *Lou Tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire Provençal-Français*, τ. 1-2, ἀνατ. Aix-en-Provence 1979.
- Moravcsik Gyula, *Byzantinoturcica, II, Sprachreste der Türkvolker in den byzantinischen Quellen*, Berlin 1958.

- Moutsos D., *Middle and Modern Greek ἄσαλος and Related Problems*, «Orbis» 21, 1972, 219-226.
- Niermeyer J. F., *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Leiden 1954-76.
- The O.E.D.: *The Compact Edition of the Oxford English Dictionary*, τ. 1-2, Oxford 1971, ἀνατ. 1972· περιλαμβάνονται και οι δεκατρείς τόμοι του ἀνεπανάληπτου λεξικοῦ σέ σμίχρυνση.
- The O.E.D., Suppl.: *A Supplement to the Oxford English Dictionary*, ἐκδ. R. W. Burchfield, Oxford 1972 κέξ.
- Pakahn M. Z., *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, τ. 1-3, İstanbul 1983.
- Papahagi Tache, *Dicționarul dialectului Aromân general și etimologic*, București 1974.
- Pellegrini Giov. Batt., *Gli arabismi nelle lingue neolatine con speciale riguardo all'Italia*, τ. 1-2, Brescia 1972.
- Psichari Jean, *Le changement de λ en ρ devant consonnes en Grec ancien, médiéval et moderne*, Extrait «Des Mémoires Orientaux. Congrès de 1905» 291-336.
- Redhouse J. W., *A Turkish and English Lexicon*, Constantinople 1890.
- New Redhouse, Turkish-English Dictionary*, İstanbul 1979.
- Redhouse, *Çağdaş Türkçe-İngilizce Sözlüğü*, İstanbul 1983.
- Rohlf's Gerh., *Lexicon Graecanicum Italiae Inferioris*, Tübingen 1964.
- Sandfeld Kr., *Linguistique Balkanique*, problèmes et résultats, Paris 1930.
- Simon and Schuster's Concise International Dictionary, English-Spanish, Spanish-English*, ἐκδ. Tana de Gámez, New York 1975.
- Skok Petar, *Dictionnaire étymologique de la langue croate ou serbe*, τ. 1-4, Zagreb 1971-74.
- Smith J. Payne (Mrs. Margoliouth), *A Compendious Syriac Dictionary*, founded upon the Thesaurus Syriacus by R. Payne Smith, Oxford 1903, ἀνατ. 1979.
- Sophocles E. A., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods from (B.C. 146 to A.D. 1100)*, τ. 1-2, Cambridge Mass. 1887.
- Steingass F., *A Learner's Arabic-English Dictionary*, φωτ. ἀνατ., Beirut 1972.
- *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, London 1892, ἀνατ. 1977.
- Tarabout Y., *La langue de Valaoritis*, Athènes 1970.
- Thesaurus Graecae Linguae*, τ. 1-8, Paris 1831-65.
- Thomson D'Arcy W., *A Glossary of Greek Fishes*, London 1947.
- Turato Gf. - Durante D., *Vocabolario etimologico Veneto-Italiano*, Padova 1978.
- Vasmer M., *Die Slaven in Griechenland*, Leipzig 1970.
- Webster's Third New International Dictionary of the English Language*, Unabridged, ἐκδ. Philip Babcock Gove. Springfield Mass., U.S.A., 1963.
- Williams M. M., Leumann E., Cappeller D., *A Sanskrit-English Dictionary*, Oxford 1899, ἀνατ. 1976.
- Yule H. - Burnell A. C., *Hobson-Jobson, A Glossary of Colloquial Anglo-Indian Words and Phrases, and of Kindred Terms. Etymological, Historical, Geographical and Discursive*, new edition, edited by William Croke, London 1903.
- Zingarelli N., *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna 1970.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

άγγλ. = άγγλικό	λατιν. = λατινικό
άλβαν. = άλβανικό	μεσαιων. = μεσαιωνικό
άραβ. = άραβικό	μεταγν. = μεταγενέστερο
άρχ. = άρχαίο	ούσ. = ούσιαστικό
άρωμων. = άρωμωνικό	παρ. σημ. έξ. = παράλληλη σημασιολογική εξέλιξη
βενετ. = βενετικό	περσ. = περσικό
βουλγ. = βουλγαρικό	πρβλ. = παράβαλε
βυζ. = βυζαντινό	προθ. = προθετικό
γενουατ. = γενουατικό	ρουμ. = ρουμανικό
έβρ. = έβραϊκό	σ. = σελίδα
έλλην. = έλληνικό	σερβοκροατ. = σερβοκροατικό
έπίθ. = επίθετο	σλαβ. = σλαβικό
έπίρρ. = επίρρημα	στερητ. = στερητικό
έπιφ. = έπιφώνημα	s.v. = sub voce = κάτω από τή λέξη
ΐδ. σημ. = ΐδια σημασία	τουρκ. = τουρκικό
ιταλ. = ιταλικό	χαρτοπ. = χαρτοπαικτικός
κν. = κοινώς	χ.χ. = χωρίς χρονολογία
λ. = λέξη	

ΣΥΜΒΟΛΑ

* άστερίσκος πού δηλώνει άμάρτυρο, ύποθετικό τύπο.

< προέρχεται από.

> μεταβάλλεται σέ.

Α

- ἀβαράρω*, τὸ ΙΑΑ, τ. 1, σ. 8, ἐτυμολογεῖ τὴ λ. ἀπὸ τὸ ἰταλ. *varare* = καθελ-
 κύω πλοῖο, κν. *ρίχνω στὴ θάλασσα*, καὶ θεωρεῖ ὅτι τὸ ἀρχικὸ *ἀ-* προῆλ-
 θε ἀπὸ τὴ συνεκφορὰ μὲ τὸ *νὰ* ἢ *θά*, δηλαδὴ *νὰ βαράρω - ν' ἀβαράρω*.
 Οἱ Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 682, πιστεύουν ὅτι
 τὸ προθετικὸ *ἀ-* ἀναπτύχθηκε στὴ νέα ἐλληνικὴ, ἐνῶ ὁ Π. Ε. Σεγδί-
 τσας, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 25, δέχεται ὅτι τὸ ρῆμα σχηματίστηκε κατ' ἀ-
 ναλογία πρὸς τὸ *ἀλαργάω* = ἀπομακρύνομαι, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *allargare*.
 Ἡ λ. ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ βενετικὸ *anarar*, διαφορετικὸ τύπο τοῦ
varare, ἐνῶ ὁ τύπος *ἀβάρα* ἀπὸ τὸ *anara*, προστακτικὴ τοῦ *anarar*.
 F. Corazzini, *Vocabolario Nautico*, τ. 1, σ. 284.
- ἀβασταγή*, ἡ, ἀπὸ τὸ μεταγν. οὐσ. *βασταγή*, ἡ, = μεταφορὰ, μὲ τὸ προθετικὸ
ἀ- ἢ σημασία: ἀποσκευαί, ἡδὴ μεσαιωνικὴ, πρβλ. *βασταγή βάρος*
 ('Ησύχ.). L-S-J⁹, σ. 310. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 303. Du Cange,
 σ. 182. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 480.
- ἀβάσταχτος*, ἀπὸ τὸ μεταγν. ἐπίθ. *ἀβάστακτος* = ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον κανεῖς
 δὲν μπορεῖ νὰ φέρει ἢ νὰ βαστάξει. L-S-J⁹, σ. 2. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 1,
 σ. 3. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 11.
- ἀβγατίζω*, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *ἀβγατίζω* = αὐξάνω, μεγαλώνω, ἀπὸ τὸ μεσαιων.
ἐβγατίζω, *Μαχαιρᾶς* 490²⁵, ἔκδ. R. M. Dawkins, καὶ αὐτὸ ἴσως ἀπὸ
 τὸ *ἐβγατέω-ω* < *ἐβγατός* < *ἐγβατός* < μεταγν. ἐπίθ. *ἐκβατός* = ὁ εἰς ἐκ-
 βασιν ἀχθείς. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 1, σ. 3-4. L-S-J⁹, σ. 502. Ν. Π. Ἀν-
 δριώτη, ΕΛ, σ. 2. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 16, ὅπου καὶ πληρέστερη βιβλιογραφία.
- ἀγκάλῳ*, ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο *ἐγκάλῳ* = φέρω κατηγορία, ἐγκάλῳ. ΙΑΑ, τ. 1,
 σ. 136. L-S-J⁹, σ. 469-470.
- ἀγκούτσα*, ἡ, τὸ ΙΑΑ, τ. 1, σ. 148, θεωρεῖ τὴ λ. ἀγνώστου ἐτύμου· ἡ λ. σχε-
 τίζεται μᾶλλον μὲ τὸ ρουμανικὸ *cață* = καλαῦροψ, λυγιστὴ ράβδος ποι-
 μένος, γιὰτὶ στὰ νεοελληνικὰ ἡ ἀρχικὴ σημασία τῆς λ. εἶναι: ράβδος
 ἀγκύλη πρὸς καθέλκυσιν ἀπροσίτων κλάδων ὀπωροφόρων δένδρων. Ἐκτ.
 Κ. Σαραφίδου, σ. 87. Al. Cioranescu, λῆμμα 1520. W. Meyer - Lübke,
 REW, λῆμμα 1662. DLR, τ. 1², σ. 196.
- ἀγνωστος*, ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἐπίθ. *ἀγνωστος* ποῦ ἔχει καὶ τὴ σημασία: ὁ μὴ
 γνωρίζων, ἀμαθής, ἔννοια ποῦ ταυτίζεται μὲ αὐτὴ τοῦ Παπαδιαμαντι-
 κοῦ κειμένου. L-S-J⁹, σ. 12.

- ἀγροικῶ, ἢ λ. εἶναι ἀμφίβολης ἀρχῆς· ὁ Γ. Χατζιδάκης, *Γλ. Ἔρ.*, τ. 1, σ. 336-339, παράγει τῆ λ. ἀπὸ τὸ *(ā)-γροικός = νοήμων, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἄγροικος - ἀγροϊκος, ὅπου τὸ ἄ- θεωρήθηκε στερητικό. Ὁ Ἄντ. Ι. Θαβώρης, «*Δωδώνη*» 7, 1978, 213-233, τὴν ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο γροῦ, κυρίως ὅπως χρησιμοποιεῖται στὴν ἀρνητικὴ φράση: δὲν ξέρω γροῦ, μὲ τὴ διευρυμένη κατάληξη -κίζω, δηλαδὴ γρο-κίζω, καὶ τέλος γρουκῶ, κατὰ τὸ σχῆμα λακίζω - λακῶ, ἢ ἀπὸ τὸ γροῦ μὲ τὴν κατάληξη -κάω -κῶ. Ὁ Στ. Ἀλεξίου, *Γλ. Μελετ.*, I 178 καὶ IV 9, ἀναφέρει ὅτι τὸ ἐπίθ. ἀγροικός μαρτυρεῖται ὡς συνώνυμο τοῦ ἄγροικος, καὶ ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ἀρχικοῦ ἄ- πού θεωρήθηκε στερητικό, σὲ προθετικὸ - περιεκτικὸ ἐ-, κατὰ τὸ σχῆμα ἄγραφος - ἔγραφος, μετέβαλε τὸ ἄγροικος = ὁ μὴ νοῶν, στὸ θετικὸ ἔγροικος = ὁ νοῶν, > ἔγροικῶ > ἀγροικῶ.
- ἀγρομερινός, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. ἄγριος + μέρος, μὲ τὴν κατάληξη -ινός, πού δηλώνει ἐκεῖνον πού ἀνήκει στὸ νόημα τῆς ρίζας· ὁ ἀρχικὸς τύπος ἀγρο- ἀπὸ ἔκκρουση τοῦ ι, δηλαδὴ ιο > ο, ὡς ἀσθενέστερο. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 209. Μ. Φιλήντα, *Γραμματικὴ*, λῆμμα 1530. Κων. Μηνᾶ, *Τὰ ἰδ. τῆς Καρπ.*, σ. 44.
- ἀγρούριστος, ἀπὸ τὸ ἀγρώνιστος, μὲ τροπὴ τοῦ ω > ου, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀγνώριστος μὲ ἀντιμετάθεση τῶν ν-ρ > ρ-ν, < μεταγν. ἐπίθ. ἀγνώριστος. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 165-166. L-S-J⁹, σ. 12.
- ἀγυρισιά, ἢ, ἀπὸ τὸ στερητικὸ ἀ- καὶ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου τοῦ ρήματος γυρίζω - γύρισα + καταλ. -ιά. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 234, 1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, *ΕΛ*, σ. 322. Γ. Χατζιδάκη, *MNE*, τ. 2, σ. 226 κέξ.
- ἀδιαφόρετος, ἀπὸ τὸ μεσαιων. ἐπίθ. ἀδιαφόρητος - ἀδιαφόρητος = ἀνωφελής, ἄχρηστος, ἀπὸ τὸ μεταγν. ἐπίθ. ἀδιαφόρητος = χωρὶς νὰ δείχνει καμία διαφορά. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 1, σ. 95. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 260-261.
- ἀδράχτι, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. ἀδράκτι < μεταγν. ἀτράκτιον, ὑποκοριστικὸ τοῦ ἀρχαίου οὔσ. ἄτρακτος, ἢ. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 1, σ. 102-103. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 272-273
- ἀδρέσσα, ἢ, ἀπὸ τὸ ἀγγλ. address = ταχυδρομικὴ διεύθυνση.
- αἱματοστάτης, ὁ, ἀπὸ τὸ αἷμα καὶ τὸ *στάτης, πρβλ. ὕδροστάτης. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 320.
- ἀϊσκιωτός, ἀπὸ τὸ στερητ. ἀ- καὶ τὸ ἐπίθ. ἡσκιωτός. *ΙΛΑ*, τ. 2, σ. 206.
- ἄλα· καὶ ἄλα ἄλα τὸ κουπί! Ἄπὸ τὸ βενετ. ala, ala = κραυγὴ τῶν βενετῶν βαρκάρηδων πού χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ κάνουν κουράγιο ὅταν βρίσκονται σὲ τρικυμία ἢ σὲ ἄλλο κίνδυνο. G. Boerio, σ. 27. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 8. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 27. *ΙΛΑ*, τ. 1, σ. 393.

ἀλειψός; ἀπό τὸ προθετ. ἀ- καὶ τὸ ἐπίθ. λειψός.

ἀλέμι, τό, ἀπό τὸ τουρκ. *alem* = διακοσμημένη μπορντούρα ἐνὸς ἐνδύματος, καὶ αὐτὸ ἀπό τὸ ἀραβ. *'alam*, ἴδ. σημ. J. W. Redhouse, σ. 1317α. E. W. Lane, τ. 5, σ. 2140α.

ἀλέστα, ἀπό τὸ ἰταλ. *allesta*, προστακτικὴ τοῦ *allestare*, -ire = ἐτοιμάζω. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 28. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 21. Κ. Α. Παπαχρίστου, «Βυζαντινά» 8, 1976, 316-317. G. Meyer, N.S. IV, 8.

ἀλλέγρο, ἀπό τὸ ἰταλ. *allegro* = φαιδρός, χαρούμενος (μουσ.) ταχύς καὶ ζωηρός μουσικὸς ρυθμὸς μεταξὺ ἀλλεγκρέτο καὶ πρέστο.

Ἄλλά· Λά, Ἄλλά ἢ Ἄλλά· πρόκειται γιὰ τὴν ἀραβ. φράση: *lā ilāha illā ilāhu; Muḥammadun rasulu llāhi* = Δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἄλλάχ· ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ (Ἄλλάχ), ποὺ ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ δόγμα τοῦ Ἰσλάμ καὶ παρατίθεται ἤδη ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1110α. G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, τ. 2, σ. 21-22.

ἀλμπιρίστι, ἀπό τὸ ἀλβαν. *arbëreshi, arbërisht* = κατὰ τὸν ἀλβανικὸ τρόπο, στὴν ἀλβανικὴ. S. E. Mann, σ. 9.

ἀλτάρε, ἀπό τὸ ἰταλ. *altare* = Ἁγία Τράπεζα. *The Concise Oxford Dictionary of the Christian Church*, ἔκδ. E. A. Livingstone, Oxford 1977, σ. 16.

ἄλτρο, ἀπό τὸ ἰταλ. *altro* = ἄλλος.

ἀμάδα, ἡ, ἀπό τὸ βενετ. *zogàr al madi* = *giuocare al sussi* = παίζω ἀμάδες, ὅπως σωστὰ ἔχει ἐτυμολογήσει τῆ λ. ὁ G. Meyer, N.S. IV, σ. 9, G. Boerio, σ. 817, μὲ συσχετισμὸ τῆς λ. πρὸς τῆ λ. *σημάδι*, ἀπ' ὅπου οἱ τύποι: *σημάδα, σαμάδα* κλπ. Οἱ ἄλλες ἐτυμολογίες ποὺ ἔχουν προταθεῖ καὶ ἀνευρίσκονται στὸ ΙΑΑ, τ. 1, σ. 493, εἶναι ἀπίθανες. Ἡ λ. *ἀμάδα* πέρασε στὴ ρουμαν. ὡς *mădă, made* = δίορος, λίθος τὸν ὁποῖον βάζουν ὡς *σημάδι*. Ἐκτ. Κ. Σαραφίδου, σ. 320. ΒΛΡ, τ. 6, σ. 12.

ἀμίκο· ντούγκουε ἀμίκο· τὸ ἰταλ. *dunque, amico* = λοιπὸν φίλε.

ἀμόρε· περ λ' ἀμόρε· τὸ ἰταλ. *per l'amor(e) [di Dio]* = γιὰ τὴν ἀγάπη [τοῦ Θεοῦ].

ἄμορος· ἡ λ. ἴσως προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκοαραβ. *mer'i* = ὁ ὀρώμενος, ὀρατός, φαινόμενος, μὲ τὸ στερητικὸ ἀ-, δηλαδή ὁ μὴ ὀρώμενος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἄφαντος, μὲ ἐπίδραση τῆς λ. *μούρη*, ἀπ' ὅπου πιθανὸν καὶ οἱ τύποι: *ἄμουρος, ἄμουρους*. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 528. Ὁ Στ. Ψάλτης, «Ἀθηνᾶ» 28, 1916, «Λεξ. Ἀρχ.» 55 κέξ. παράγει τῆ λ. ἀπὸ τὸ *ἄμοιρος*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1645β.

ἀμπαγιέρι, τό, ἀπό τὸ τουρκ. *yaban-yeri* = ἔρημος γῆ· τὸ ΙΑΑ, τ. 5¹, σ. 85,

- ἀναφέρει λαθεμένα τύπο: *yaban-yer*. Ὁ Μ. Φιλήντας, ΓΓΕ, τ. 3, σ. 205, σημειώνει: «Στὴν Κύθνο τὸ *yaban-yeri* (ἀγριότοπος τουρκ.) τὸ θαρρέψανε: γιὰ *μπανγέρι* καὶ τὸ λένε σκέτο: *μπανιγέρι* (= ἀλίμενον)». Ν. Κονομῆ, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 17, 1953, 24.
- ἄμπακος*, ὁ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *abbaco* < λατιν. *abacus* < ἀρχ. ἑλλην. ἄβαξ, καὶ αὐτὸ ἴσως ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸ *ābhāq* = ἄμμος, ἀπὸ τῆ ρίζα *a-b-q* = σηκώνομαι, πετῶ· ἢ λ. εἶναι ἀντιδάνειο τῆς νεοελληνικῆς. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 532. G. Meyer, N.S. IV, σ. 10. Ern. Klein, σ. 1. P. Chantraine, τ. 1, σ. 4.
- ἄμπάς*, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *aba* = εἶδος ἐριούχου χονδροειδοῦς, νακτόν, σάγος, πῖλος· *μανδύας*, ἐπανωφόριον ἐκ τοιοῦτου ἐριούχου, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀραβ. *ʿabā*, *ʿabaya* = εἶδος *μανδύα* κοντοῦ καὶ ἀνοικτοῦ μπροστά. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1114β. E. W. Lane, τ. 5, σ. 1933βγ, 1942γ-1943α. R. P. A. Dozy, *Vêtements*, σ. 292-297, ὅπου καὶ πολλὰς πληροφορίες γιὰ τὸ θέμα.
- ἄμπόδεμα*, τό, ἀπὸ τὸ *ἀμποδένω*, ἀπὸ συμφυρμὸ τῶν *ἀμποδιζω* < *ἐμποδιζω* + *δένω*. Γ. Χατζιδάκη, Γλ. Ἑρ., τ. 1, σ. 198.
- ἄμπτέστι*, ἀπὸ τὸ τουρκ. *ab-dest* = χέρνιψ, νίψιμον, ἥτοι καθαρὸς σωματικὸς ἐπιβαλλόμενος τοῖς Μουσουλμάνοις πρὸ τῆς προσευχῆς καὶ συνιστάμενος εἰς τὸ νίψιμον μελῶν τινῶν τοῦ σώματος, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ περσ. *āb* (= νερὸ) - *dast* (= χέρι), ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 5β-6α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 6α. *Islām Ansiklopedisi*, τ. 1, σ. 25-26.
- ἀναβάνω*, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *ἀναβάλλω* - *ἀναβάνω* = ἀναφέρω, μνημονεύω, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ἀναβάλλω*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 2-3. Ἑμμ. Κριαρᾶ, τ. 2, σ. 39. Στ. Ψάλτη, «Ἀθηνᾶ» 29, 1917, «Λεξ. Ἑρχ.» 26 κέξ· γιὰ τὸν τύπο *ἀναβάνω* βλ. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 292.
- ἀνάλαβος*, ὁ, ἀπὸ τὸ βυζαντ. *ἀνάλαβος* = *μανδύας* μοναχοῦ χωρὶς *μανίκια*, πρβλ. ὁ δὲ *ἀνάλαβος* πάλιν ὁ *σταυροειδῶς τοῖς ὤμοις αὐτῶν περιπλεκόμενος*. G. W. H. Lampe, σ. 108. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 144.
- ἀναρρούσα*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο *ἀναρρέουσα*, μετοχὴ τοῦ *ἀναρρέω*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 124. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 243.
- ἀναρώτα*, ἐπίρρ., πρόκειται γιὰ ἀπλοποιημένον τύπον τοῦ *ἀναρώτ'τα* (Σκῦρος), ἀντὶ τοῦ πλήρους *ἀναρώτητα*, ποῦ ὀφείλεται στὸ βόρειον φωνηεντισμὸ, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. **ἀναρώτητος* < *ἀναρωτῶ*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 126.
- ἀνασφουγγώνομαι*, ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ἀνακομβόομαι* = ἀνασκουμπώνομαι, > βυζαντ. *ἀνακομβῶ* = γδύνω, βγάζω τὰ ροῦχα, > μεσαιων. *ἀνακομβώνω* > μεσαιων. *ἀναμπουκῶνω*, ἀπὸ ἀντιμετάθεση, > *ἀναμπουκῶν-νω* (Κύπρος), με-τάθεση τῆς ἠχηρότητας, > *ἀνασπουγῶνω* (Κύθηρα), με τὴν ἀνάπτυξη τοῦ σ ἐντὸς τῆς λέξεως κατὰ τὸ *ἀνασηκῶνω*, > *ἀνασφουγκῶνω*, -ομαι, με

τροπή του *σπ* > *σφ*. L-S-J⁹, σ. 109. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 143. Έμμ. Κριαρά, τ. 2, σ. 87. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 135. Άν. Καρανασάση «ΛΔ» 10, 1964-65, 68. Χρ. Παντελίδη, «B-NJ» 6, 1927-28, 430.

ἀνατσουτσουρώνομαι, ἀπό τὴν πρῶθ. ἀνά καὶ τὸ ρῆμα *τσουτσουρώνω* < *τσουλώνω* = *σηκώνω*, *τεντώνω* τὰ ἀφτιά, μὲ ἀναδίπλωση τῆς πρώτης συλλαβῆς γιὰ ἐκφραστικούς λόγους, τροπή του *λ-ν* > *ρ-ν*, καὶ αὐτὸ ἴσως ἀπὸ τὸ *στυλώνω*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 153. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 384. Μ. Φιλῆντα, ΓΓΕ, τ. 1, σ. 150, τ. 2, σ. 196.

ἀναφάνταλος: ὁ Ἴω. Ν. Καλλέρης, «ΛΔ» 8, 1958, 56, παράγει σωστά τὴ λ. ἀπὸ τὸ μεταγν. *ἀναφάλαντος* = φαλακρὸς στὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ ὁποῖο σήμαινε ἐπίσης καὶ τόν: *περιπαίζοντα καὶ χλευάζοντα εὐνύποληπτα πρόσωπα*, ἐνῶ ὁ Στ. Μάνεσης, «ΛΔ» 16, 1986, 329, δέχεται ἀστήρικτα συμφορμὸ τοῦ ἐπιθ. *ἄφαντος*, μὲ τὸν τύπο *ἀνάφαντος* καὶ τοῦ *ἀνταλλος* (ἄλλος ἀντ' ἄλλου).

ἀνδρογυνάρικα, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ ἐπιθ. *ἀντρογυνάρικος* < *ἀντρόγυνο* + *-άρικος*, πρβλ. *ἄλωνι* - *ἄλωνάρικος*, *ἀνασυρτός* - *ἀνασυρτάρικος*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 301, τ. 3, σ. 63.

ἀνεβατός, ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπιθ. *ἀναβατός* = ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀνεβεῖ, > μεσαιων. *ἀναβατός* (ἄρτος), > *ἀνεβατός*, κατὰ τὸ *ἀνεβαίνω*, ἀπὸ τὸν παρατατικὸ *ἀνέβαινον* τοῦ *ἀναβαίνω*. L-S-J⁹, σ. 99. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 134. Έμμ. Κριαρά, τ. 2, σ. 40-41. Ἀγ. Γ. Τσοπανάκη, *Συμβολές*, τ. 1, σ. 58.

ἀνείδεος, ἀπὸ τὸ μεταγν. ἐπιθ. *ἀνείδεος* = ἀσχημάτιστος, ἄμορφος, ἀκανόνιστος. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 173. L-S-J⁹, σ. 130.

ἀνέμη, ἡ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *ἀνέμη* < *ἀνεμος*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 175. Έμμ. Κριαρά, τ. 2, σ. 182. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 22.

ἀνεμοδούρα, ἡ, μεγεθυντικὸ τοῦ *ἀνεμοδούρι* < μεσαιων. *ἀνεμοδούριον*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 181-182. Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ, τ. 4, σ. 276. Κωνστ. Μηνᾶ, *Μεγέννηση*, σ. 133.

ἄντζα, ἡ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *ἄντζα* = 1) τὸ σαρκῶδες καὶ παχὺ μέρος τῆς κνήμης. 2) ἰγνύα, τὸ πίσω μέρος τοῦ γόνατος ὅπου γίνεται ἡ κάμψη. 3) ταρσός, πού τὸ πιθανότερο εἶναι νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ὑψηλὸ γερμανικὸ *ancha* = *tibia* = κνήμη, διὰ τοῦ γαλλ. *hanche* καὶ *anche*, *enche* = τὸ ἰσχίον, ὁ γοφός, ἢ τοῦ ἰταλ. *anca* = ἰσχίον, ἀλλὰ καί: the ankle bone = ὁ ἀστράγαλος, γιὰ τὸ τόσο μορφολογικὰ ὅσο καὶ σημασιολογικὰ οἱ λέξεις ταυτίζονται. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 255, ὅπου καὶ ἐξαντλητικὴ βιβλιογραφία. Fr. Diez, σ. 16-17. R. Cotgrave, s.v. É. Littré, τ. 2, σ. 1977. W. Meyer - Lübke, REW, λῆμμα 4032. J. Florio, σ. 18.

- Φ. Κουκουλέ, *Εὑσταθίου*, τ. 2, σ. 255. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 2, σ. 248.
ἀντίφυχον, τό, ἀπό τὸ μεταγν. ἐπίθ. *ἀντίφυχος* = ὅποιος δίνει τὴν ψυχὴν του
 γιὰ τὴ ζωὴ ἄλλου. *ΙΛΑ*, τ. 2, σ. 294. *L-S-J⁹*, σ. 166.
- ἀπαγάι*, χαρτοπαικτικὸς ὄρος· ἀπὸ τὸ βενετ. *far pagai* = *far pari*, *far pace*
 ο *la pace* = εἴμαστε ἴσα, γιὰτὶ ἡ φράση: *εἴμαστε ἀπαγά(δ)ι* σημαίνει
 τὴν ἐξόφληση στὰ παχνίδια, μὲ τὸ προθετ. ἀ-. *G. Boerio*, σ. 461. *Κ.*
Δαγκίτση, *ΕΛΝ*, τ. 1, σ. 60. *Ἐλευθερουδάκη*, τ. 2, σ. 264. *G. Meyer*,
N.S. IV, σ. 67.
- ἀπαλάμιστος*, ἀπὸ τὸ στερητ. ἀ- καὶ τὸ *παλαμίζω*, βλ. *λήμμα* στὸ γλωσσ-
 σάριο.
- ἀπαστη*, ἀπὸ τὸ στερητ. ἀ- καὶ τὸ *παστρεύω* = *καθαρίζω* < *σπαστρεύω*,
 < *σπαρτεύω* = *καθαρίζω* μὲ σκούπα *καμωμένη* ἀπὸ σπάρτα. *N. Π.* Ἄν-
 δριώτη, *ΕΛ*, σ. 270. Φ. Κουκουλέ, *ΒΒΠ*, τ. 2², σ. 110. Ἄδ. Κοραῆ,
Ἄτακτα, τ. 1, σ. 269, 289-290, τ. 2, σ. 332-333. *M. Φιλήντα*, *ΓΓΕ*,
 τ. 2, σ. 168-169.
- ἀπεικάζω*, ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο *ἀπεικάζω* = *παρομοιάζω*. *ΙΛΑ*, τ. 2, σ. 380. *L-S-J⁹*,
 σ. 182.
- ἀπεικαστά*, τά, πληθ. τοῦ *ἀπεικαστό*, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. **ἀπεικαστός*, ἀπὸ τὸ
ἀπεικάζω. *ΙΛΑ*, τ. 2, σ. 381.
- ἀπλόχερο*, τό, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *ἀπλός* καὶ τὸ *χέρι*. *ΙΛΑ*, τ. 2, σ. 408. *N. Π.* Ἄν-
 δριώτη, *ΕΛ*, σ. 29.
- ἀποκαῆς*, ἀπὸ τὴ φράση ἀπὸ *καῆς*. *ΙΛΑ*, τ. 2, σ. 473.
- ἀπόμονος*, ἀπὸ τὸ *ὑπόμονος* = *ὑπομονετικός*, πρβλ. τὸ μεσαιων. *ἀνυπόμονος*,
 ἀπὸ τὸ ἀρχ. *ὑπομένω*. *Π. Βλαστοῦ*, σ. 223. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 2, σ. 284.
L-S-J⁹, σ. 1888. Χρ. *I. Παπαχριστοδούλου*, σ. 73. *I. Βογιατζίδου*, «*Λεξ.*
Ἄρχ.» 5, 1918, 171.
- ἀποχεριοῦ*, ἀπὸ τὴ φράση ἀπὸ *χεριοῦ*, γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξέλ. πρβλ. τὸ *μάνι*-
μάνι = ἀμέσως, γρήγορα, ἀπὸ τὸ *ἰταλ. (di) mano (in) mano* (= ἀπὸ
 χέρι σὲ χέρι). *N. Π.* Ἄνδριώτη, *ΕΛ*, σ. 198.
- ἀπρόντο*· τὸ *ἰταλ. (a) pronto-(i)* = ἔτοιμος, -οι.
- ἀραδιάζω*, ἀπὸ τὸ οὐσ. *ἀράδα* < μεσαιων. *ἀράδα* < ἀρχ. *σλαβ. redŭ* = *τάξις*
ordo, βαθμὸς *gradus*, στίχος *ordo*, *linea*, σύμφωνα μὲ τὴ σωστὴ ἐτυ-
 μολόγηση τοῦ Ἄδ. Κοραῆ, *Ἄτακτα*, τ. 1, σ. 156· οἱ ὑπόλοιπες ἐτυ-
 μολογίαι ποὺ ἔχουν προταθεῖ εἶναι ἀβέβαιαι ἢ ἀπίθανες. *ΙΛΑ*, τ. 3,
 σ. 3-4. *L. J. Herman*, σ. 380-387. *Fr. von Miklosich*, *Lexicon*, σ. 813.
 Τοῦ ἴδιου, *Wörterbuch*, σ. 276. Ἡ λ. διὰ μέσου τῆς *βυζαντινῆς* ἑλλη-
 νικῆς διαδόθηκε στὶς νεοελληνικὰς διαλέκτους. *Du Cange*, σ. 113.

ἀραδίζω, ἀπό τὸ μεσαιων. ἀραδίζω < ἀράδα + -ίζω. Du Cange, σ. 113, βλ. ἀνωτέρω.

ἀργατίνα, ἡ, ἀπό τὸ ἀργάτης < ἐργάτης + -ίνα, πρβλ. κλέφτης > κλεφτρίνα 3.652.20, ἔφορος > ἐφορίνα, στρατηγός > στρατηγίνα. Μ. Φιλήντα, Γραμματική, λήμμα 1513β.

ἀργολόγημα, τό, ἀπό τὸ ἀργολογῶ, πρβλ. παντρολογῶ > παντρολόγημα. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 42.

ἀργολογῶ, ἀπό τὸ οὐσ. ἀργός = ἄχρηστος βλαστός, καὶ τὴν παραγωγικὴν κατάλλ. -λογῶ, πρβλ. κρονο-λογῶ, τσιμπο-λογῶ, ἀπό τὸ ἀρχ. -λογῶ (= μαζεύω). ΙΑΑ, τ. 3, σ. 43. Γ. Χατζιδάκη, «Ἀθηνᾶ» 22, 1910, 247 κέξ. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 190.

ἀρζαντό, τό, ἀπό τὸ γαλλ. *argenton* = νεάργυρος.

ἀριός, ὁ, ἀπό τὸ μεταγν. «ἀρία' εἶδος δρυός, (τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ, Ἄριός, καὶ πληθ. Ἄριοι καὶ Ἀριάδια)». Ἀνθ. Γαζή, τ. 1, σ. 286. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 61.

ἄρμενα, τά, ἀπό τὸ ἀρχ. ἄρμενα, ἴδ. σημ., οὐδέτ. τοῦ ἄρμενος, μετοχῆς τοῦ ἀραρίσκω = συνάπτω, ἐνώνω. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 87. L-S-J⁹, σ. 243, 234.

ἀρμίθι, τό, ἀπό τὸ ἀρμίδι < *ὄρμιδιον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ὄρμιᾶ = πετονιὰ ἀπὸ ἀλογότριχες. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 36. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 234. L-S-J⁹, σ. 1253.

ἀ-ρόδο, ἀπό τὸ βενετ. *a roda* ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ ἰταλ. *a ruota* ὅπως χρησιμοποιεῖται στὴν ἰδιωματικὴ φράση: *ancorare a ruota* = ποντίζω, φουντάρω μία ἄγκυρα μὲ ἓνα μόνο παλαμάρι. Kahane-Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 42. P. E. Dabovich, σ. 1016, 25, 27.

ἀρμιακός, ἀπό τὸ ἀρμι + -ιακός, πρβλ. σημάδι - σημαδιακός. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 101. Μ. Φιλήντα, Γραμματική, λήμμα 1522.

ἀρτυμή, ἡ, ἀπό τὸ ἀρτύνω < ἀρχ. ἀρτόνω. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 127. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 72.

ἀσένιο· τὸ ἰταλ. *a segno* = σωστά, στὴ σωστὴ θέση.

ἀσίκης, ὁ, ἀπό τὸ τουρκοαραβ. *asik* = ὁ ἐρῶν, ἐραστής, ἐρωτόληπτος. Ι. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1110α.

ἀσλάνι, τό, ἀπό τὸ τουρκ. *aslan, arslan* = λιοντάρι. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 61β-62α.

ἀσπασμοί, οἱ, ἀπό τὸ προθετικὸ ἀ- καὶ τὸ σπασμός < ἀρχ. σπασμός < σπῶ· γιὰ τὸ προθετ. ἀ-, βλ. Στ. Γ. Κατσοιλέα, «Α' Συμπόσιο, Γλωσσολογίας», σ. 193-208.

ἀσπίς, ἡ, ἀπό τὸ ἀρχ. ἀσπίς, ἴδ. σημ.

ἄσπρα, τά, ἀπό τὸ ἐπίθ. ἄσπρος < μεταγν. ἄσπρος < λατιν. *asper* = τραχύς, γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τὸ συνώνυμο τραχύς, ἀπ' ὅπου τὸ μεσαιων. κυπριακὸ τραχία = εἶδος νομισμάτων, βλ. καὶ παρακάτω λ. τραχώμα.

- Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 40. Τοῦ ἴδιου, *Παρ. σημ. ἐξ.*, σ. 151.
ἀσσιστάντσα· οὖν *πόκο ἀσσιστάντσα*· τὸ ἰταλ. *un poco (di) assistenza*.
ἀστάνευτη, ἀπὸ τὸ στερητ. ἀ- καὶ τὸ *στανεύω* = βάζω, ὀδηγῶ στὴ στάνη.
 ΙΛΑ, τ. 3, σ. 221.
- ἀφερίμι*, ἀπὸ τὸ τουρκ. *afirim*, δημῶδη τύπο τοῦ *āferin* = εὔγε, μπράβο!,
 καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ περσ. *āfirīn* = ἐγκώμιο· εὔγε, μπράβο. I. Χλωροῦ,
 τ. 1, σ. 152α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 82.
- ἀφιόνι*, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *afyon* < περσοαραβ. *afyūn* < μεταγν. ὄπιον = ὁ
 ὀπὸς τῆς μήκωνος· ἢ ἑλληνικὴ λ. ἔχει περάσει διὰ μέσου τῆς ἀραβικῆς
 καὶ στὴ σανσκριτικὴ ὡς *arphenam*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 157α.
 F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 85α. E. W. Lane, τ. 1, σ. 70β. L-S-J⁹,
 σ. 1238. M. Mayrhofer, τ. 1, σ. 41.
- ἄφρια*, τά, ἀπὸ τὸ *ἄφρός* < ἀρχ. *ἀφρός*· γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ γένους πρβλ. ὁ
ποταμός > τὸ *ποτάμι*, ὁ *ἐρέβινθος* > τὸ *ρεβίθι*. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 3,
 σ. 19 κέξ.

B

- βαβουκλί*, τό· ἢ λ. ἀπαντᾷ στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα καὶ ὡς: *μπαμπουκλί*,
παμπουκλί, *μπαμπακλί* < τουρκ. *patuklu* = βαμβακερός· ἔνδυμα ἢ
 σπάργανον ἔχον ὑπόρραμμα ἐκ βάμβακος. Ἴω. Ν. Καλλέρη, «ΛΔ» 8,
 1958, 29, ὑπ. 1. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 418β.
- βάζια*, τά, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *vasi*, πληθ. ἀριθμ. τοῦ *vaso* = στήριγγες, χαμουλκοί,
 ὑπογάστρια, κν. *βάζια*, δύο μακρὰ καὶ λεῖα ξύλα, τοποθετούμενα κά-
 τωθεν τῆς γάστρας (ἐκατέρωθεν τῆς τρόπιδος) τοῦ πρὸς καθολικὴν (κα-
 θέλκυσιν) πλοίου. Ἄν. Καραναστάση, «ΛΔ» 11, 1966-67, 73. Π. Ε.
 Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 31-32. P. E. Dabovich, σ. 1135. Κ. Α.
 Καμαρινοῦ, σ. 52.
- βάι*· *ντόβε βάι*; τὸ ἰταλ. *dove vai?* = ποῦ πᾶς;
- βαράκι*, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *baraki* = λεπτὸ φύλλο χρυσοῦ, < τουρκ. *varak* =
 φύλλον ἢ πέταλον χρυσοῦ, ἀργύρου, χαλκοῦ, ἢ ἄλλου μετάλλου, χρησι-
 μεύοντος πρὸς ἐπιχρῶσιν, ἢ ἐπαργύρωσιν, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀραβ.
waraq = λεπτὸ φύλλο μετάλλου. Ἡ ἀραβ. λ. σχετίζεται μὲ τὸ συριακὸ-
 ἀραμαϊκὸ *warqā* = φύλλο. Ὁ Μ. Κ. Στεφανίδης, «Λεξ. Ἄρχ.» 6, 1923,
 212-213, συγκρίνει λαθεμένα τὸ ἀραβ. *waraq* μὲ τὴ γλώσσα τοῦ Ἡσύ-
 χιου: *βάρακες*· τὰ προφρονάματα τῆς μάξης. Ἄττικοι δὲ βήρηκας. δηλοῖ
 δὲ καὶ τὴν τολόπην. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 32. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1935αβ.

R. Dozy, *Supplément*, τ. 2, σ. 804β-805α. M. J. Mashkour, τ. 2, σ. 979α. J. Payne Smith, σ. 108β.

βάρδια: σκαντζα βάρδια!, από τὸ ἀμάρτυρο βενετ. **scangia vardial*!, προστακτικὴ τοῦ *scangiar la vardia* = σκαντζάρω, ἀλλάζω βάρδια, ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ γενουατικὸ *scangia a guardia*, καὶ συνεχίζει τὸ παλαιοϊταλικὸ *scangiare* = ἀλλάζω. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 577. H. and R. Kahane, *Graeca et Romanica*, σ. 674-675. J. Florio, σ. 57. G. Casaccia, σ. 173, 683.

βαρχειμασιά, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο **βαρχειμάζω*. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 468.

βασιλίσκος, ὁ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. *βασιλίσκος* = εἶδος φιδιοῦ. L-S-J⁹, σ. 310.

βεκτασίς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *bektaş* = δερβίσης ἀνήκων εἰς τὸ τάγμα τοῦ Βεκτάς· μτφ. ἄνθρωπος ἐλευθεριάζων τὰ ἦθη καὶ χρώμενος πνευματώδη ποτά. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 361. *Islâm Ansiklopedisi*, τ. 2, σ. 461-464.

βέρ: μαράζ μπῶς βέρ· ἀπὸ τὸ τουρκ. *maraz boşver* = τὴν ἀρρώστια μὴ τὴν ὑπολογίζεις, ξέχνα τὴν.

βιλάνα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *villana* = χωριάτισσα.

βιρβιλιά, ἡ, ἀπὸ τὸ βερβελιά < λατιν. *vervella* = μικρὸ ἀρνί, ἀρνάκι, μὲ τὴν κατάληξη -ιά, πρβλ. *βουδιά* = ἡ κόπρος τοῦ βοός, ἀπὸ τὸ οὐσ. *βόδι*. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 517. G. Meyer, N.S. III, σ. 13-14. Ernout - Meillet, σ. 727. Μ. Φιλήντα, *Γραμματικὴ*, λήμμα 1349 ζ'.

βιτούλι, τό, ἀπὸ τὸ βέτουλας < λατιν. *vitulus* = μοσχάρι· τὸ μικρὸ ἐνὸς ζώου, πουλάρι. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 523-524. G. Meyer, N.S. III, σ. 14. Ernout - Meillet, σ. 742.

βλάμης, ὁ, ἀπὸ τὸ ἀλβαν. *vllam, vllamë* = ἀδελφοποιτός, σταυραδελφός, βλάμης. S. E. Mann, σ. 561. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 541-542.

βλατούδα, ἡ, ἀπὸ τὸ οὐσ. *βλάτα* < λατιν. *blatta* = ἓνα ἔντομο ποὺ ἀποφεύγει τὸ φῶς· κατσαρίδα, μηλολόνη, ζίνα, καὶ τὴν κατάλ. -οῦδα γιὰ τὴν ὁποία βλ. Ἄγ. Γ. Τσοπανάκη, *Συμβολές*, τ. 2, σ. 315 κέξ. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 547. Lewis - Short, σ. 242.

βλογούδια, τά, ἀπὸ τὸ βλογία < ἀρχ. *εὐλογία* = ἔπαινος, καλλιλογία, καὶ τὴν κατάλ. -οῦδι. ΙΑΑ, τ. 4¹, σ. 6. L-S-J⁹, σ. 720.

βόλτα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *volta* = στροφή, ἀλλαγὴ διεύθυνσης. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 714. P. E. Dabovich, σ. 1158-1159. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 35. Εἰθ. Ν. Γουργούρη, τ. 2, σ. 610-611, ὅπου καὶ ἐκτενὴς περιγραφή τῆς λοξοδρομίας «βόλτας».

βολταντζάρω, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *volteggiare* = περιφέρομαι. G. Meyer, N.S. IV, σ. 19. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 35.

βομβάρδα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *bombarda*, ἴδ. σημ., καὶ αὐτὸ μᾶλλον ἀπὸ τὸ

ἀρχ. γαλλ. *bombarde* = αὐτὸ τὸ ὁποῖο βομβεῖ, ἀπὸ τὸ λατιν. *bombus* < ἀρχ. ἑλλην. βόμβος, πρόκειται δηλαδή γιὰ ἀντιδάνειο τῆς νεοελληνικῆς. DEI, τ. 1, σ. 555-556. A. J. Greimas, σ. 76. Μαρκ. Μ. Σίμψα, τ. 3, σ. 67.

βότσι, τό, ἀπὸ τὸ ἄλβαν. *boçë* = μπουμπούκι (λουλουδιοῦ)· κέλυφος καρυδιοῦ· κῶνος πεύκου, κουκουνάρι· βολβός. S. E. Mann, σ. 33.

βουβό, τό· τὸ ΙΑΑ, τ. 4¹, σ. 54, θεωρεῖ τὴ λ. ἀγνώστου ἐτύμου· ἢ λ. ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἐπίθ. βουβός < μεταγν. βωβός, δηλαδή εἰπώθηκε βουβό (ξύλο) γιὰτὶ δὲν ἀναδίδει ἤχο κατὰ τὴν κρούση, Ζησ. Α. Τζάρτζανου, σ. 32· γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τὶς γλώσσες τοῦ Ἑσχύου: βωβός· πηρός, βωβούς· χωλούς, τὸ ἀγγλ. *trunk* = κορμὸς δέντρου, < λατ. *truncus* = κορμός, < λατ. ἐπίθ. *truncus* = κομμένος, καθὼς καὶ τὸ καρπαθιακὸ νεκρός = ὀγκῶδες τεμάχιο ξύλου. Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάφρου, *Λαογραφικά*, τ. 2, σ. 329. Ἄλ. Ι. Πουλιανοῦ, τ. 1, σ. 143. Ern. Klein, σ. 786.

βουρδουνάρης, ὁ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *βουρδουνάρης* = ἡμιονηγός, ἀγωγιάτης, < μεταγν. *βουρδονάριος* < λατ. *burdonarius*, ἴδ. σημ. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 176. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 316.

βούτη, ἡ, ἀπὸ τὸ ρῆμα βουτῶ < μεσαιων. βουτῶ, τὸ ὁποῖο ἴσως ἀπὸ τὸ βουτίζω < ἀρχ. βυθίζω, Ἄδ. Κοραῆ, ἝΑτακτα, τ. 4¹, σ. 61-62, Κ. Π. Χατζηϊωάννου, Α', σ. 239, ἢ ἀπὸ τὸ μεσαιων. βούττις, βούττης, βούττις = εἶδος ἀγγείου, βουτσι. D. Moutsos, «Orbis» XXI, 1972, 225-226.

βράχος, ὁ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. βράχος, ὁ, < μεσαιων. βράχος, τό, < τὰ βράχη < βραχέα < ἀρχ. βραχέα (ἕδατα) = ρηχὰ νερά, κατὰ τὸ σχῆμα τὰ ὄρη - τὸ ὄρος. ΙΑΑ, τ. 4¹, σ. 117. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 188. Ἄδ. Κοραῆ, ἝΑτακτα τ. 4¹, σ. 62-63. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 2, σ. 47-48. L-S-J⁹, σ. 328.

βροῦ· ἀπὸ τὸ μεταγν. βροῦ· τὸ ὑποκόρισμα, ὃ ἐστὶ λεγόμενον τοῖς παιδίοις σύμβολον τοῦ πιεῖν ὅπερ ἐνιοὶ σὺν τῷ ο γράφουσι, βροῦ. *Thesaurus*, τ. 2, σ. 439. N. Andriotis, λῆμμα 1595.

Γ

γαλαντούμο· μὰ γαλαντούμο!, τὸ ἰτάλ. *ma (che) galantuomo!* = μὰ τί ἀρχοντάνθρωπος!

γαλιός, ὁ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. οὖσ. γαλεός = σκυλόψαρο. ΙΑΑ, τ. 4¹, σ. 216. L-S-J⁹, σ. 336. Γ. Χατζιδάκη, Γλ. Ἕρ., τ. 2, σ. 519.

γαλίπα, ἢ τὸ ΙΑΑ ἀγνοεῖ τὴ λ. ἐνῶ ὁ Ι. Σαραντίδης Ἄρχελαος, σ. 242, ἀναφέρει ὅτι στὴ Σινασὸ ἢ κάσσαπα = εἶδος γυναικείου κεφαλόδεσμου μὲ κέρατα στὸ μέτωπο, λεγόταν *γαλέπι* καὶ *κέρατα*. Κατ. Γ. Κορρέ, σ. 139. Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκικὸ *geler*, *kelep* = 1) ἐξελικτρα, πηριστήρ, κν. ἀνέμη, τυλιγάδι. 2) τολύπη, νηματόδεμα, κούκλα ἀπὸ γνεμένο, στριμμένο βαμβάκι ἢ μετάξι, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν προφανῶς ὡς φούντα, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παπαδιαμάντης τὴν περιγράφει ὡς «κοντὴ καὶ στριμμένη». *Derleme Sözlüğü*, τ. 6, σ. 1975-1976. New Redhouse, σ. 633. Ἡ τουρκ. λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ περσ. *kalāwa*, ἴδ. σημ. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1041α.

γάμπια, ἢ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *gabbia*, βενετ. *gabia*, ἴδ. σημ. D. C. Hesselring, σ. 16. P. E. Dabovich, σ. 475. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 37. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 315.

γεμενί, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yemeni* = εἶδος μανδηλίων ἐξ ὑφάσματος χρωματιστοῦ καὶ κλαδωτοῦ, ἐρχομένων ἄλλοτε ἐξ Ἰεμένης καὶ τὰ ὅποια σήμερον κατασκευαζόμενα καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει χρησιμεύουσιν ὡς φακίδια τῶν γυναικῶν, ἢ καὶ ὡς μανδήλια, < ἄραβ. *yamāniyy* = τῆς ἢ ἀπὸ τὴν Ἰεμένη. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2020β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 1241β.

γιαβάσικος, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yavas* = ἥπιος, μαλακός, μειλιχιος, ἐλαφρὸς, βραδύς, καὶ τὴν κατάλ. -ικος, πρβλ. τουρκ. *oşur* > γούρικος, *kalp* > κάλπικος. I. Χλωροῦ τ. 2, σ. 2001β. ΙΑΑ, τ. 5¹, σ. 63. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 133.

γιαβρούμ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yavrum* = ἀρνάκι μου! μικρὸ μου! παιδάκι μου!, ἀπὸ τὸ *yavru* = νεογνὸν ζώου, ἢ ἄλλου πράγματος· θωπευτικῶς καὶ διὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ, καὶ τὴν τουρκ. προσωπικὴ κτητικὴ ἀντωνυμία πρώτου προσώπου (*i*)m = μου. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2002α. G. L. Lewis, σ. 39.

γιαγνίς, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yagniz* = λάθος, σφάλμα, πλάνη· ἐπικίνδυνος, φοβερὸς, διὰ τοῦ τουρκ. ἰδιωματικοῦ τύπου *yagniz* = φοβερὸς. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1996β. *Derleme Sözlüğü*, τ. 11, σ. 4171. ΙΑΑ, τ. 5¹, σ. 68.

γιάσα, ἐπιφ., ἀπὸ τὸ τουρκ. *yaşa* = ζήτω!, προστακτικὴ τοῦ *yaşamak* = ζῶ, διέρχομαι τὸν βίον, ὑφίσταμαι. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1989β-1990α. ΙΑΑ, τ. 5¹, σ. 102.

γιασακτζής, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yasakçi* = ὁ ἐπιτετραμμένος νὰ καθιστᾷ σεβαστὴν τὴν ἀπαγόρευσιν, εὐταξίας, θυρωρός, κλητῆρ· κλητῆρ πατριαρχείων, πρεσβείας, προξενείου. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2010α.

γιανάτι φόρτσο γινάτι ἀπὸ τὸ ἰταλ. *forzo*, *sforzo* = σπουδὴ, ἀγώνας, χρησι-

μοποιούμενο ως επίθ., και τὸ τουρκ. *inat, inad* = ἰσχυρογνωμοσύνη, πείσμα, < ἀραβ. *inād*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1149β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 729α.

γιόκ *zarar* γιόκ, *sarar* γιόκ· ἀπὸ τὸ τουρκ. *zarar(i) yok* = τοῦτο δὲν βλάπτει, *zarar* = ζημία, βλάβη < ἀραβ. *darar*, ἴδ. σημ., και τὸ τουρκοαραβ. *zarar, zarab* = ποτόν· οἴνος. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 1045β, 959β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 608β.

γιολδάσης, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yoldaş* = συνοδοιπόρος· σύντροφος, συνάδελφος, ἀπὸ τὸ *yol* = δρόμος, και τὸ μόριο *-daş* = σὺν ἢ ὁμοῦ, πού προστίθεται στὸ τέλος ὀνομάτων. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2032α, τ. 1, σ. 766α.

γιωργοῦλης, ὁ· ὁ I. A. Θωμόπουλος, σ. 30, εἶναι τῆς γνώμης ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ σκούφου προῆλθε «Ἀπὸ κάποιο Σκιαθίτη Ναυτικὸ Γιωργοῦλη πού φοροῦσε τέτοιο καπέλο».

γιουδέκι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yedek* = παραθρόνιον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2007α· πρόκειται γιὰ τὴν ἴδια λ. με τὸ *γιουντέκι*.

γιουῆλος, ὁ· ἡ ἐπιστημονικὴ ὀνομασία τοῦ ψαριοῦ εἶναι: *Coris iulis*, και ἡ δημώδης ὀνομασία *γιουῆλος* < ἀρχ. *ἰουλος* = *Coris iulis*· ἡ προσπάθεια τοῦ Στ. Ψάλλη, «Ἀθηναῖα» 26, 1914, «Λεξ. Ἄρχ.» 121-125, νὰ ἀναγάγει τὴ λ. σὲ ἀμάρτυρο ἀρχ. οὐσ. **γύλος* ἦταν λαθεμένη. Παν. Σ. Οἰκονομίδη, σ. 520. D'Arcy W. Thompson, σ. 91. M. K. Στεφανίδη, «Λεξ. Ἄρχ.» 6, 1923, 227-228. Σκ. Βυζαντίου, 31874, σ. 185, ὅπου και ἡ σωστὴ σύνδεση τῆς λ.

γιουντέκι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *yedek* = σχοινίον, δι' οὗ σύρει τις ζῶον, ἢ ρυμουλκεῖ πλοῖον. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2007α· βλ. και τὴ λ. *γιουδέκι*. IIA, τ. 4², σ. 348.

γιούργια! Τὸ IIA, τ. 5¹, ἐτυμολογεῖ τὴ λ. λαθεμένα ἀπὸ τὸ *yürüyüs* = ἔφοδος· ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *yürü* = προχώρει, βιάζει, ἐμπρός, προστακτικὴ τοῦ *yürüme* = προχωρῶ, ρίπτομαι, κινῶ, ἢ ἀπὸ τὸ πληρέστερο *yürü ya* = προχώρει λοιπόν! I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2025α.

γιουρδέλι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *gerdel* = ξύλινος ἢ δερμάτινος κουβάς, μαστέλο, < ἔλλ. *καρδάρι* = ξύλινος κάδος στὸν ὁποῖο ἀρμέγουν τὸ γάλα, < λατίν. *caldaria* = καζάνι, χύτρα· πρόκειται γιὰ ἀντιδάνειο τῆς νεοελληνικῆς. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1382β. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 781.

γκελίγο· *Γιουνανὶν ἀκίλ сонραντὰν γκελίγο*· πρόκειται γιὰ τὴν τουρκικὴ παροιμία *Yunanin akli sonradan geliyor* = ἡ γνώση τοῦ Ἑλληνα ἔρχεται μετὰ, πού ἀποτελεῖ προσαρμογὴ τοῦ: *Türkün akli sonradan gelir* = τοῦ Τούρκου ἡ γνώση ἔρχεται ὕστερα, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι ὁ Τούρκος εἶναι

ἀργόστροφος. Aksoy, *Atasözleri Sözlüğü*, τ. 1. σ. 365, λήμμα 1925. E. J. Davis, σ. 155.

Γκισούρ· **γκιουζέλ** **Γκισούρ**· τὸ τουρκ. *güzel gânur*, = ώραϊε "Ελληνα, ώραϊε ἄπιστε, < περσ. *gaur*, διαφορετικὸς τύπος τοῦ *gâbr*, πυρολάτρης, < ἴσως ἀραβ. *kâfir* = ἄπιστος. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1361β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1101β, 1974β. Ern. Klein, σ. 311. P. Horn, λήμμα 938.

γκιουζέλ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *güzel* = ώραϊός· ἐπρ. καλῶς. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1440α.

γκρίφια, τά, ἀπὸ τὸ μεταγν. ἀγγρίφη = σβάρνα, τσουγκράνα, μὲ ἐπίδραση τῆς λ. ἀγκίστρι, ἢ τὴν ἀνάπτυξη ἀλόγου ἐνρίνου· ἢ λ. δὲ σχετίζεται μὲ τὸ γαλλ. *griffe* = νύχι. IAA, τ. 1, σ. 87. A. A. Παπαδόπουλου, «Λεξ. Ἄρχ.» 5, 1918, 127-128. L-S-J^o, σ. 15.

γκρού!, ἀπὸ τὸ ἀλβαν. *ngri!* = σήκω!, δεῦτερο πρόσωπο προσταχτικῆς τοῦ *ngreh* = σηκώνω, ὑψώνω· ὁ τύπος *ngri* εἶναι ἰδιωματικὸς καὶ ἀκούγεται ἀπὸ τοὺς ἀρβανίτες τῆς Ἀττικῆς. S. E. Mann, σ. 320. T. Π. Γιόχλα, σ. 96, λήμμα 61. Π. Α. Φουρίκη, «Ἀθηνα» 45, 1933, 146.

γούμενα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *gumena, gomena*, ἴδ. σημ. H. and R. Kahane, *Graeca et Romanica*, σ. 641-642. Kahane-Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 332. D. C. Hesselring, σ. 16. Ἡ ἰταλικὴ λ. προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ τὸ ἀραβ. *džum(m)al* = παλαμάρι, χοντρὸ σκιοινί. E. W. Lane, τ. 2, σ. 461β. W. Meyer-Lübke, REW, λήμμα 3952α.

γρέκι· τὸ **ρίχνω** **γρέκι** = ἀναπαύομαι, ἀπὸ τὸ οὖσ. **γρέκι** = χῶρος ὅπου διανυκτερεύουν στὴν ὑπαιθρο τὰ πρόβατα ἢ τὰ γίδια, τὸ περίφραγμα μὲ κλαδιά, < ἐγ(κ)ρέκι < τουρκ. *eğrek* = 1) λίμνη· τὰ πίσω νερὰ ἐνὸς ρεύματος. 2) σκιερὸ καταφύγιο γιὰ τὰ κοπάδια, σημασία πού ἀγνοοῦσαν ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ θέμα. Δ. Π. Καραπιτέρη, σ. 125. Γ. Τσάρα, «Βυζαντινά» 1, 1969, 154-156. *New Redhouse*, σ. 329. *Derleme Sözlüğü*, τ. 5, σ. 1682.

γοργούλα· Ἀπὸ τὸ μεταγν. **γοργύρα**, πρβλ. **ἀροάλια**, τοὺς **πυθμένας τῶν κεραμίδων**, οὗς ἐνιοὶ **γοργύρας** **καλοῦσιν**, μεσαιων. **γούργουρος**, ἀπὸ τὸν ἤχο **γούρ-γούρ**, πού κάνει τὸ κουπί γιὰ νὰ προωθηθεῖ ἡ βάρκα. *Thesaurus*, τ. 2, σ. 734-735. N. Andriotis, λήμμα 1712. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 363.

γριά, ἡ, = **μεγάλῃ τηγανίτᾳ**· γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τῆ λ. **γέρος** = εἶδος μεγάλου τηγανίτου καταλαμβάνοντος ὅλη σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τηγανίου. IAA, τ. 5¹, σ. 30.

γρυνιάτσα, ἡ, ἀπὸ τὸ οὖσ. **γκρύνια** < μεσαιων. **γκρύνια** < ἰταλ. **grignà** = ὁ τριγμὸς τῶν δοντιῶν, **grigna** = ὁ μορφασμὸς, μὲ τὴν κατάλ. -**άτσα**· γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. **μουρμούρα** (Κρήτη) = εἶδος λεπτοῦ σαλιγκαριοῦ,

- < μουρμούρι < άρχ. μόρμυρος = είδος θαλασσίου ίχθύος «en raison du bruit que fait le poisson» (= έξαιτίας του θορύβου που κάνει τὸ ψάρι). G. Meyer, N.S. IV, σ. 24-25. Έμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 301. Έλ. Κ. Πλατάκη, σ. 85. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 2, σ. 306. P. Chantraine, τ. 2, σ. 712. Για τὴν κατάλ. -άτσα, πρβλ. κυρᾶ - κυράτσα, ἄπλωμα - ἄπλωμάτσα. ΙΑΑ, τ. 3, σ. 273. Κωνστ. Μηνᾶ, *Μεγέθυνση*, σ. 139-143.
- γροννίζω, ἀπὸ τὸ γρωνίζω < γνωρίζω με ἀντιμετάθεση τῶν ν-ρ > ρ-ν, καὶ τροπὴ τοῦ ω > ου.
- γυφτοχαρατζής, ὁ, ἀπὸ τὸ γυφτο-, καὶ τὸ χαρατζής < τουρκ. *haraç* = φόρος, χαραάτσι, καὶ τὴν κατάλ. -ής.

Δ

- διακαμός, ὁ, ἀπὸ τὸ ρῆμα διακαίω = κατακαίω· διαφλέγω, ἐξεγείρω, καὶ τὴν κατάλ. -αμός, πρβλ. βουβαίνω - βουβαμός, ἀποστέκω - ἀποσταμός· ἢ λ. διακαμός (Σωζόπολις) = ὁ φωσφορισμὸς τῆς θάλασσης, πέρασε στὴν τουρκ. ὡς *yakamoz*, ἴδ. σημ. L-S-J⁹, σ. 396. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 529. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 763. Εὐάγγ. Μπόγκα, «Αἰθνηᾶ» 55, 1951, 110.
- διαναστάω, ἀπὸ τὸ γιαναστάω < γιαναστίζω, κατ' ἀναλογία πρὸς τά: μιλάω, σταματάω κλπ., καὶ τροπὴ τοῦ για- > δια-, πρβλ. γιαβᾶς > διαβᾶς, γιαμπανᾶ > διαμπανᾶ, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ τουρκ. *yanaşım*, ἀόριστο τοῦ *yanaşmak* = πλησιάζω· προσεγγίζω ἐπὶ πλοίου εἰς ἀποβάθραν. ΙΑΑ, τ. 5¹, σ. 86. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 2000α. G. Meyer, N.S. II, σ. 20-21. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 1, σ. 139.
- διάνεμα, τό, ἀπὸ τὸ άρχ. διάνευμα = κίνηση τοῦ σώματος τοῦ χορευτῆ· ἢ τροπὴ τοῦ *ευμ* > *εμ* δὲν ἔγινε με ἀφομοίωση τοῦ β <υ>, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τὴ βαθμίδα τοῦ ἡμίφωνου, δηλαδὴ *ευμ* > *εουμ* > *εμ*, με ἔκκρουση τοῦ μὴ συλλαβικοῦ στοιχείου. L-S-J⁹, Suppl., σ. 40. N. Andriotis, λῆμμα 1828. Y. Tarabout, σ. 452. Ἀγ. Γ. Τσοπανάκη, *Συμβολές*, τ. 1, σ. 116-118.
- δοβλέτι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *devlet* = κράτος, δύναμις, βασιλείον. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 804β.
- δουλαμαῶς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *dolama* = περίβλημα, είδος ἐνδύματος μακροῦ ἐξ ἐριούχου, κἀνδυσ, ἀπὸ τὸ *dolamak* = περιβάλλω, δένω, ζώνω, τυλίσσω ὡς κίδαριν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἢ λαίμοδέτην εἰς τὸν λαιμόν. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1094β.

δραγασιά, ἢ, ἴσως ἀπὸ τὸ συνώνυμο δραγατησιὰ μὲ ἀνομοιωτική πτώση τῆς συλλαβῆς, ἀπὸ τὸ μεσαιων.-ἀρχ. ἑλλην. δραγατεύω = εἶμαι φύλακας σὲ ἀμπέλια ἢ ἀγρούς, ἀπὸ τὸ δραγάτης = ἀμπελοφύλακας, ἀγροφύλακας, πρβλ. τὸ μεσαιων.: βλαστολογῆσει τὸ καλά, καὶ δραγατεύσει τοῦτο. Du Cange, σ. 330. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 5, σ. 203. L-S-J⁹, σ. 447. Ὁ D. J. Georgharas, «Orbis» 4, 1955, 464-65, παράγει τὴ λ. ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο *δραγασία.

δρακοντιά, ἢ, ἀπὸ τὸ μεταγν. δρακοντία < δρακόντιον· τὸ φυτὸ Δρακοντία ἢ κοινῇ (Dranunculus vulgaris). Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 88. L-S-J⁹, σ. 448.

ἐ... στάθηκες στ' ἀλήθεια καὶ σ' ἐ..., ἐσουνέτησαν, ἀπὸ τὸ τουρκ. sünnnet = περιτομή, < ἀραβ. sunnat = παράδοση· ἔθιμο· περιτομή. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 926α. F. Steingass, Ar.-Engl., σ. 511α.

εἰδίσματα, τά, ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο οὐσ. *εἶδισμα < ἀρχ. εἶδος = μορφή. Ν. Andriotis, λήμμα 2040.

ἐλμπέτ, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ τουρκ. elbet = ἀναμφιβόλως, βεβαίως, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀραβ. al-battat = βεβαίως. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 179α. F. Steingass, Ar.-Engl., σ. 71α.

ἐξάγι, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. ἐξάγι(ν) < μεταγν. ἐξάγιον = μέτρο βάρους, τὸ ἔκτο μέρος τῆς οὐγκίας, < μεταγν. λατιν. exagium = ζυγός, ζυγόσταθμος· ἀπὸ τὸ λατιν. προέρχεται τὸ γαλλ. essai > ἀγγλ. essay = δοκίμιο. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 6, σ. 87-88. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 235. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 476. Ernout - Meillet, σ. 204. G. Meyer, N.S. III, σ. 48-49. J. F. Niermeyer, τ. 1, σ. 385.

ἐξονοματίζω, ἀπὸ τὴν πρόθ. ἐκ, πρὸ φωνήεντος ἐξ, καὶ τὸ ρῆμα ὀνοματίζω < μεταγν. ὀνοματίζω < ὄνομα, πρβλ. τὸ ἀρχ. ἐξονομάζω = φωνάζω δυνατά, ταυτόσημο μὲ τὸ ἐξονοματίζω. L-S-J⁹, σ. 597. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 809. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 246.

ἐπιστροφή, τά, ἀπὸ τὸ ρῆμα ἐπιστρέφω, κατὰ ὑποχωρητικὸ σχηματισμὸ, πρβλ. κολακεύω - τὸ κολάκιο, συγγριζέω - τὸ συγγύριο. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 2, σ. 67. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 282.

ἐργατίνα, ἢ, γιὰ τὸ σχηματισμὸ βλ. ἀνωτέρω ἀργατίνα.

ἐργολαβία, ἢ ὁ Φ. Κουκουλές, ΒΒΠ, τ. 5, Παράρτ., σ. 33, σημειώνει: «Ὁ ἐργολάβος ὁ ἀναλαμβάνων οἰκοδομὴν τινα, ἐποπτεύων τὸ ἔργον καὶ τοὺς ἐργάτας, συχνὰ περὶ αὐτὴν περιέρχεται. Διὰ τοῦτο περὶ ἐραστοῦ, ὅστις συχνὰ περὶ τὴν οἰκίαν τῆς ἐρωμένης περιέρχεται, ἀναμένων νὰ ἴδῃ αὐτὴν, λέγομεν ὅτι: κάνει ἀργολαβία». Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 109.

ἐρμοκατιάζω, ἀπὸ τὸ ἐρημο- καὶ τὸ ρῆμα κατιάζω, γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. παρακάτω.

έφταλουτρού, ή, από τὸ έφτὰ καὶ τὸ λουτρού, σχηματισμένο κατὰ τὰ σέ -οὐ λήγοντα οὐσιαστικά, πρβλ. *χειλού, ύπναροῦ, γλωσσού*, εἶτε γιατί «τὸ δάγκωμα τῆς έφταλουτροῦς έθεράπευαν με έφτὰ ζεστά λουτρά τοῦ παθόντος», εἶτε γιατί «πίστευαν πῶς γιά νά θεραπευτεῖ εκείνος ποῦ τὸν δάγκωσε, έπρεπε νά μπεῖ έφτὰ φορές σέ ζεσταμένο κατάλληλα φοῦρνο, νά ιδρώσει γιά νά φύγει τὸ δηλητήριον». Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 252. Μ. Φιλήντα, *Γραμματική, λήμματα* 1358, 1503-1504. Ν. Δημητρίου, σ. 151. Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λαογραφικά*, τ. 2, σ. 301, 365.

Z

- ζάβαλε*, από τὸ τουρκ. *zavalli* = ταλαίπωρος, δυστυχής, καημένος, Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 873β.
- ζαμακόνω*, από τὸ *τσαμακόνω* = δέρνω με ραβδί, με τὴν *τσαμάκα*, < τουρκ. *zomak* = ρόπαλο, ματσούκα.
- ζαμπούνης*, από τὸ τουρκ. *zabun, zebun* = αδύνατος, καχεκτικός, ισχνός, εὐτελής, καὶ αὐτὸ από τὸ περσ. *zabun*, ἴδ. σημ. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 864α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 610β.
- ζαράρ*, από τὸ τουρκ. *zarar* = ζημιά, βλάβη, < ἀραβ. *darar* = ζημιά. Ι. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1045β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 608β.
- ζαχαροχαμαλιά*, ή, από τὸ *ζαχαρο-* καὶ τὸ *χαμαλί*, γιά τὸ ὁποῖο βλ. παρακάτω, καὶ τὴν κατάλ. -ιά.
- ζέρ*· ὁ P. Kretschmer, σ. 361, παραθέτει τὴ λ. καὶ παρατηρεῖ ὅτι ή προέλευσή της εἶναι σκοτεινή· ή λ. παράγεται από τὸ τουρκ. *zēr* = βεβαίως, μάλιστα, ναί, καὶ βρίσκεται καὶ ὡς *ζαέρ* (Ρούμελη) = βέβαια. *Derleme Sözlüğü*, τ. 11, σ. 4361. Ἀθ. Θ. Φλώρου, σ. 164.
- ζέφκι*, τό, από τὸ τουρκ. *zenk* = γεῦσις, ἀρέσκεια, ὄρεξις (γοῦστο), ἡδονή, διασκέδασις, < ἀραβ. *daug*, ἴδ. σημ. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 823αβ. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 391β.
- ζούνα*, από τὸ τουρκ. *zom* = μεθυσμένος, σκνίπα στὸ μεθύσι. *New Redhouse*, σ. 1286.
- ζούπα*, ή, από τὸ ἱταλ. *zuppa* = τεμάχιον ἄρτου βεβρεγμένον εἰς οἶνον ἢ εἰς ἄλλο τι ὑγρόν. Μ. Π. Περίδου, τ. 2, σ. 1724.
- ζούρα*, ή, από τὸ ἱταλ. *usura* = τόκος παράνομος. Ἐμμ. Κριαρᾶ, «Ἀθηνᾶ» 73-74, 1973, 96-103. Α. Μ. Κολίτση, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 35, 1970, 79-82. Δ. Β. Βαγιακάκου, «Ἱστορία Εἰκονογραφημένη» 186, 1983, 128.
- ζουρνά· ζὸρ ζουρνά*· τὸ τουρκ. *zor zoruna* = διὰ τῆς βίας, ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 874β.

H

ήμιολία, ή· πρόκειται για λόγια απόδοση του γαλλ. *goélette* = γολέτα, με τὸ ἀρχ. ἔλλην. ήμιολία (ναῦς) = ἑλαφρὸ πλοῖο με μιάμιση σειρὰ κουπιῶν. Λ. Παλάσκα, σ. 358-359. L-S-J⁹, σ. 773.

Θ

θαλάμι, τό· ή ἀλλαγὴ τοῦ γένους ή θαλάμη > τὸ θαλάμι ἀναλογικὰ κατὰ τό: χταπόδι. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 3, σ. 8.
θηλιάζω, ἀπὸ τὸ οὖσ. θηλιά με τὴν κατάλ. -ζω, < ἀρχ. ἐπίθ. θήλεια, θηλυκὸ τοῦ θήλως. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 126.

I

ίμπεκκάμπιλε· τὸ ἰταλ. *impeccabile* = ἀναμάρτητος.

ιβεντσιόνε· τὸ ἰταλ. *invenzione* = ἐφεύρεση.

ινδουλγέντσια· τὸ ἰταλ. *indulgenza* = ἐπιείκεια, εὐμένεια, χάρις· συγχώρηση, ἄφεση.

ινφαλλίμπιλε· τὸ ἰταλ. *infallibile* = ἀλάνθαστος.

ι-πόντα· πρόκειται για τὸ ἰταλ. *in bando* = χαλαρός, μπόσικος (για τὰ σκοινιά). Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 344. P. E. Dabovich, σ. 572. Ὁ Ἀντ. Θ. Ἡπίτης, Ἑλλ.-Γαλλ., τ. 2, σ. 959, σημειώνει: «πάντη κοινῶς μπάντου (à main) tout ou en bande, λέγεται ἐπὶ σκοινίου, ἀλύσεως, δεσμοῦ, κτλ. ἀφιεμένου χαλαροῦ»· ή ἰταλικὴ φράση πέρασε στὴν ἑλληνικὴ με ἀντιμετάθεση τῶν φωνηέντων τῆς λ. *bando*, δηλαδή *in bando* > ι-πάντο > ι-πόντα, βλ. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 66.

ισάρω, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *issare* = ἀνυψώνω, σηκώνω· ἀπὸ τὴν προστακτικὴ τοῦ ρήματος *issa* > νεοελλ. ἴσα. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 350. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 42.

Ἰσραήλ· Σόμερ Ἰσραήλ· πρόκειται για τὴν ἑβραϊκὴ φράση τοῦ Δευτερονομίου 6, 4, *Shēma Yisrā'el* = Ἄκουε Ἰσραήλ· [Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος εἷς ἐστι], ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἰσραηλιτικὴ ὁμολογία πίστεως, καὶ τὸ πλῆρες κείμενό της ἀπαρτίζεται ἀπὸ τὸ Δευτερονόμιο 6, 4-6· 11, 13-21 καὶ τοὺς Ἀριθμοὺς 15, 37-41. Ἡ λ. *shēma* = ἄκουε, εἶναι προστακτικὴ τοῦ

shāmā' = άκουσε. *The Holy Scriptures of the Old Testament, Hebrew and English*, London. 'Η Παλαιά Διαθήκη, έκδ. Π. Ι. Μπρατσιώτη, 'Αθήναι 1965. L. Koelher - W. Baumgartner, *Lexicon in Veteris Testamenti Libros*, τ. 1, Leiden 1958, σ. 990β-991. Ern. Klein, σ. 679. *ϊστε· κετοῦ ἴστε· τὸ ἄλβαν. kēū ishte* = ἔδω ἦταν. S. E. Mann, σ. 197, 167. *ἴσια, τά, ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο *i-ίτσι, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ἰον. Ν. Π. 'Ανδριώτη, ΕΛ, σ. 137.*

Κ

- καβαρνάνα*, ἡ ἢ λ. προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ τὸ ἀγγλ. *gabbart, gabard* = πλοῖο γιὰ μεσόγεια ἀκτοπλοῦτα, *γαβάρα*, μὲ τὴν κατάλ. -ίνα. The O.E.D., τ. 1, σ. 1102. Μ. Φιλήντα, *Γραμματική, λήμματα* 1401, 1513.
- καβάσης*, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kavas* = στρατιώτης ὀπλισμένος διὰ τόξου, τοξότης ἄλλοτε· κλητῆρ, κλητῆρ πρεσβείας, < ἀραβ. *qanwās* = τοξότης· ἀστουφύλακας. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1312β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 861β-862α.
- κάβος*, ὁ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *κρατῶ ἢ πορπατῶ τὸν κάβο* = σέρνω τὸ χορό, ἀπὸ τὸ γενουατ. *cavo* = ἀκρωτήριο, κάβος, καὶ μεταφ. ἡ ἄκρη τοῦ χοροῦ. 'Εμμ. Κριαρᾶ, τ. 7, σ. 406. Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξικόν*, σ. 202. G. Casaccia, σ. 205. Γ. 'Εμμ. Πάγκαλου, τ. 2, σ. 379.
- καβούκα*, ἡ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kavuk* = πρᾶγμα κενὸν ἔσωθεν· κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐξ ἐριούχου ὑπερραμμένου βάμβακα, ὅπερ ἐφόρου ἀλλοτε οἱ τοῦρκοι καὶ οἱ ἄλλοι ὑπήκοοι, τὴν σήμερον δὲ δερβίσαι τινές. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1259α.
- καζάντια*, τά· σχηματίστηκε κατὰ ὑποχωρητικὸν σχηματισμὸν ἀπὸ τὸ *καζαντίζω*. *καζαντίζω*, ἀπὸ τὸ *kazandim*, ἀόριστο τοῦ *kazanmak* = κερδαίνω, ὠφελοῦμαι, πορίζομαι. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1288α. Ν. Π. 'Ανδριώτη, ΕΛ, σ. 138.
- καζάρμα*, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ., ἰταλ. *casèrma* = στρατώνας. G. Boerio, σ. 144. Ν. Π. 'Ανδριώτη, ΕΛ, σ. 138.
- καϊνάκι*, τό, ὑποκοριστ. τοῦ οὖσ. *καϊκι* < τουρκ. *kayik* = ἀκάτιον, πλοίαριον, πορθμεῖον, καϊκι· γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς τουρκικῆς λ. βλ. Ger. Doerfer, *Türkische und mongolische Elemente im neupersischen*, τ. 3, Wiesbaden 1967, σ. 408-410, λῆμμα 1415. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1261α.
- καϊνατίζω*, ἀπὸ τὸ *kaynadim*, ἀόριστο τοῦ *kaynamak* = βράζω, κοχλάζω, ψήνομαι, ἰδιαίτερα ὅπως χρησιμοποιεῖται στὴ φράση: *gemi kaynamak* = τὸ πλοῖο καταποντίζεται, ἦτοι βράζει ἢ θάλασσα ἀνερχομένων φουσαλίδων ἐκεῖ ὅπου ἐβυθίσθη τὸ πλοῖο. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1262β-1263α.

- καλαμουκάνια**, τά, ἀπό τὰ οὐσ. *καλάμι* + *κανί*. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 142.
- καλαπόδι**, τό, ἀπό τὸ μεσαιων. *καλαπόδιον* < μεταγν. *καλαπόδιον* < *καλάπους*, *καλόπους* = *καλαπόδι*. Ρ. Chantraine, τ. 1, σ. 486. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 142. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 7, σ. 264.
- καλαφατίζω**, ἀπό τὸ μεσαιων. *καλαφάτης* = ἐκεῖνος ποῦ φράζει μὲ πίσσα καὶ στουπί τις ρωγμὲς τῶν караβιῶν, ἀραβ. *qalafāt* = *καλαφάτης*, πακτωτής. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 7, σ. 264. R. Dozy, *Supplément*, τ. 2, σ. 405β. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 775, ὅπου παρατηρεῖται ὅτι ἡ λ. *καλαφάτης* συναντᾶται σὲ παπύρους τὸ δεῦτερο ἡμισυ τοῦ ἔκτου αἰῶνα καὶ ἡ λ. ἴσως δὲν εἶναι δάνειο ἀπὸ τὴν ἀραβικὴν, χωρὶς ὅμως νὰ προτείνεται κάποια ἄλλη ἔτυμολογία.
- καληῶρες**, οἱ, ἀπό τὴ φράση *καλὴ ὥρα* > *καληῶρα*, *καλώρα*. Ang. Heisenberg, *Dialekte und Umgangssprache im Neugriechischen*, München 1918, σ. 38-39.
- κάλια**, ναυτικὸ πρόσταγμα· ἀπό τὸ ἰταλ. *calare* = *κατεβάζω*, *χαμηλώνω*. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 44.
- καλουμάρω**, ἀπό τὸ βενετ. ρῆμα *calomar* = *χαλαρώνω*, *λασκάρω* *σκοινί*, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ οὐσ. *calōma* = *τὸ χαλάρωμα, τὸ λασκάρημα τοῦ σκοινοῦ, σημασία ἡ ὁποία δὲν εἶναι καταχωρισμένη στὰ λεξικά τῆς βενετικῆς διαλέκτου, ἀλλὰ προκύπτει ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῆς λ. στὴ Μεσόγειο. Τὸ νεοελληνικὸ ο εἶναι ἀνοιχτότερο ἀπὸ τὸ κλειστὸ λατινικὸ ὄ, ἰταλ. ο, γι' αὐτὸ τὸ ἀποδίδουμε μὲ τὸ ον, πρβλ. *scopa* > *σκοῦπα*. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμματα 140-141. Paul Kretschmer, *Grammatische Miscellen*, «Byzantinische Zeitschrift» 10, 1901, 586.
- καμαρώνω**, ἀπό τὸ μεσαιων. *καμαρώνω* = *θαυμάζω*, < μεταγν. *καμαρόω* = *κάνω κάτι μὲ καμάρα*, *θόλο*, < οὐσ. *καμάρα*. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 145, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 7, σ. 308.
- καμιζόλα**, ἡ, ἀπό τὸ βενετ. *camisola* = *μικρὸς χιτώνας*, κυρίως μάλλινοσ φορούμενος πρὸς φύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ γαλλ. *camisole*. G. Boerio, σ. 123. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 145.
- καντίνα**, ἡ, ἀπό τὸ τουρκ. *kadin* = *οἰκοδέσποινα*, κυρία· *Σουλτάνα*, ἡτοι σύζυγος *Σουλτάνου*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1236β.
- καπίτο**· *νὸν ἄι καπίτο*; τὸ ἰταλ. *non hai capito?* = *δὲν ἔχεις καταλάβει*;
- καπότο**· *νὰ τοὺς τὸ πάη καπότο*· τὸ ἰταλ. *carrotto* = *ἔφεστρίς*, *καπότα*, προφανῶς ἀπὸ μεταφορικὴ χρῆσιν τοῦ χαρτοπαικτικοῦ ὄρου: *dar ἡ fare carrotto* = *κάνω καπότο*, ὁ συμπαίκτης μου δὲν πιάνει χαρτωσιὰ. Μ. Π. Περίδου, τ. 1, σ. 318. Ν. Zingarelli, σ. 273.
- καραμάνης**, ὁ, ἀπό τὸ τουρκ. *karaman* = *βαρεῖα σφύρα μηχανουργείων*, *γιατὶ*

- ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Ρήγας, τ. 4, σ. 281-282: «Ὁ καραμάνης εἶναι ἓνα πολὺ χονδρὸ ξύλο, βουβό. Σέρνεται στὴ σκάρα τῆς πρύμνης καὶ χτυπᾶ με ὀρμὴ τὰ βάζα». *New Redhouse*, σ. 603. R. Akdoğan, σ. 172.
- καραντί**, ὁ Κ. Δαγκίτσης, ΕΛΝ, τ. 1, σ. 361, παράγει τὴ λ. λαθεμένα ἀπὸ τὸ τουρκ. *karalti* = μελανία, μαυρίλα, ἦτοι πρᾶγμα ὕπερ μακρόθεν ὀρώμενον φαίνεται ὡς μέλαν σημεῖον. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1279β. Ἡ λ. ἔτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ τουρκ. *karinti* = 1) δίνη, ρουφήχτρα. 2) (ναυτικὴ χρῆση) κύμα πού χτυπάει τὴν πλευρὰ τοῦ πλοίου, με ἐπίδραση τῆς τουρκ. λ. *kara* (= μαῦρος) > νεοελλ. *καρα-*, πού χρησιμοποιεῖται ὡς πρῶτο συνθετικὸ σὲ διάφορες λέξεις. *Redhouse*, *Çağdaş*, σ. 209.
- κάργα**, ἀπὸ τὸ βενετ. *carga* = μεγάλη ποσότητα, μεγάλο φορτίο. Turato - Durante, σ. 33. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 149. G. Meyer, N.S. IV, σ. 33.
- καρδάσης**, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kardas* = ἀδελφός· ἀδελφικός, I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1284β.
- καρούτα**, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. σλαβ. *koryto* = ληνὸς *canalis, alveus*, δεξαμενὴ *cisterna*, με τροπὴ τοῦ ἄτονου σλαβικοῦ ο σὲ α στὴν ἑλληνικὴ. M. Vasmer, σ. 267, 277. Ἡ ἔτυμολογία τῆς σλαβ. λ. *koryto* τοῦ D. Moutsos, «*Zeitschrift für Balkanologie*» 23, 1987, 48 κέξ., ἀπὸ τὸ λατιν. *car-ruta* = *carruca* = δίτροχο ὄχημα, εἶναι ἀπίθανη.
- κασαβέτι**, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kasavet* = σκληρότης· λύπη, ἀνησυχία, < ἀραβ. *qa-sāwa-t* = λύπη, συμφορά. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1289β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 835β.
- κάσαρο**, τό, ἀπὸ τὸ βενετ. *cássaro* = τὸ πρυμναῖο τμήμα τοῦ ἀνωτάτου κα-
ταστρώματος μεταξὺ μεγάλου ἱστοῦ καὶ ἐπιστέγου, < ἀραβ. *qaṣr* = πα-
λάτι, εἶδος κτιρίου ἀπομονωμένου, μερικὲς φορές στὴν κορυφὴ μεγαλύ-
τερου κτιρίου, < βυζαντ. *κάστρον* < λατιν. *castrum* = φρούριο, κάστρο. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 180. DEI, τ. 1, σ. 795. E. W. Lane, τ. 7, σ. 2534γ. G. B. Pellegrini, τ. 1, σ. 362.
- κασέρο**, ἀπὸ τὸ ἑβραϊκὸ *kāshēr* = κατάλληλος, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴ βάση *kāshēr* = ἦταν κατάλληλος, πετυχημένος, πού χρησιμοποιεῖται ὡς θρησκευτικὸς ὄρος με τὴ σημασία: νόμιμος, καθαρὸς, καὶ ιδιαίτερα, νόμιμη καὶ καθαρὴ τροφή. Σύμφωνα με τὸ βιβλικὸ νόμο μόνο ὀρισμένα ζῶα μποροῦν νὰ καταναλωθοῦν, δηλαδὴ αὐτὰ πού εἶναι *kāshēr*. Βλ. στὴ λ. *τροφάς*, Ern. Klein, σ. 399. HEL, σ. 506β.
- κασκαβάλι**, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *cacio-cavallo* = εἶδος τυριοῦ πού κατασκευαζό-
ταν ἀρχικὰ στὴ Νάπολη· ἀπὸ τὰ ἰταλ. ἢ λ. βρῖσκεται στὴν τουρκικὴ ὡς *kaşkaval*, καὶ ἀρωμουνικὴ *cāşcañal* = εἶδος τυριοῦ. Μ. Π. Περίδου, τ. 1, σ. 275. T. Papahagi, σ. 351. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1244α.

καταλαχοῦ, ἀπὸ τὸ κατὰ καὶ τὸ ἀμάρτυρο οὐσ. *λαχίς < ἀρχ. λάχος = μερίδιο πού ἔχει διανεμηθεῖ. N. Andriotis, λῆμμα 3708. L-S-J⁹, σ. 1033.

καταρρακτῆ, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. καταρρακτῆ (θύρα), πρβλ. «ὕπερθρον θύρα καταρρακτῆ κλειόμενον· quo modo dicitur et θύρα ἐπιρρακτῆ». *Thesaurus*, τ. 4, σ. 1203.

καταρρήγωση, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. ρῆμα καταρραχίζω = ῥαχίζω· τὸ διαμετεῖν τὰ μέρη τῆς ῥάχεως ἥτοι διακόπτειν, ἀπ' ὅπου οἱ λέξεις: καταρρήγωμα ("Ἡπειρος) = τὸ ἄνω, τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς στέγης, καὶ καταρρήγωση (Λευκάδα) = τὸ μεταξὺ τῶν σανίδων τῆς στέγης καὶ τῆς τοιχοποιίας κενὸν (τοῦ πάχους τῶν δοκῶν), τὸ συμπληρούμενον διὰ μονῆς σειρᾶς κτιστῶν λίθων, ἀντὶ τῶν τύπων καταρράγωμα, καταρράγωση, ὅπου προφανῶς ἡ διαφοροποίηση πρέπει νὰ ἔχει ἀρχίσει ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, πρβλ. ρηχός < ἀρχ. ἰων. ῥηχίη ἀντὶ ῥαχία = πετρώδης ἀκτῆ. *Thesaurus*, τ. 6, σ. 2350. L-S-J⁹, σ. 1566. Εὐάγγ. Ἰ. Μπόγκα, τ. 1, σ. 165. Χρ. Γ. Λάζαρη, σ. 67.

καταχυτός, ἀπὸ τὸ μεσαιων. καταχυτὸ = ἐπικλινῆς στέγη, ἀπὸ τὸ βυζ. ἐπίθ. κατάχυτος. N. Andriotis, λῆμμα 3201. Ἰ. Μ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 78. Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ, τ. 4, σ. 269-270.

κατιάζω, ἀπὸ τὸ κάτ'κας = κοτέτσι, < ἀρχ. κάτοικος, δηλαδὴ κατ'κιάζω > κατιάζω, μὲ ἀνομοιωτικὴ πτώση τοῦ δευτέρου κ-, κ+κ > κ+φ. N. Andriotis, λῆμμα 3212.

κατσαμάκι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kasamak* = εἶδος ζυμαρικοῦ ἀπὸ βρασμένο ἀραβόσιτο πού τρᾶνε οἱ βοσκοί. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1236α.

κατσαμάκια, τά, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kasamak* = φυγή, δραπέτευσις, τόπος ἔνθα φεύγει τις, καταφύγιο. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1236α.

κατσουλώνω, ἀπὸ τὸ κατσούλα = 1) σκούφια. 2) (Μάνη) ἡ κορυφαία καὶ ξεχωριστὴ ἀπόληξη, ἀπὸ τὸ ρουμαν. *căciulă* = κάλυμμα κεφαλῆς γυναικείου. N. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 156. Ἰ. Μ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 118. G. Rohlfs, LGII, σ. 227, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Du Cange, σ. 626.

καῦκος, ἀπὸ τὸ μεσαιων. καῦκος = ἐραστής, < καῦκα = ἐρωμένη, ἀγαπητικιά, πού παραμένει ἀγνώστου ἐτύμου παρὰ τις ἀπόψεις πού ἔχουν διατυπωθεῖ. N. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 156. Ἰ. Μ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 118. G. Rohlfs, LGII, σ. 227, ὅπου καὶ βιβλιογραφία. Du Cange, σ. 626.

κερεστές, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kereste* = ξυλεῖα χρήσιμος πρὸς οἰκοδομήν. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1383β. Εὐθ. Ν. Γουργούρη, τ. 2, σ. 459 κέξ.

- κερμεσούτι, τό, ἀπό τὸ τουρκ. *keremsut* = ἓνα εἶδος μεταξωτοῦ ὑφάσματος, < περσ. *garm sut* = a kind of silk stuff (= ἓνα εἶδος μεταξωτοῦ ὑφάσματος) ἢ τουρκικὴ λ. πέρασε στὴ ρουμανικὴ ὡς *ghermesut* = λινομέταξο Ἀλεπίου. M. Z. Pakalın, τ. 2, σ. 243. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1084β. Ἔκτ. K. Σαραφίδου, σ. 223. K. Lokotsch, λήμμα 684.
- κιαμέτ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kiyamet* = μέγας θόρυβος, πάταγος, ταραχὴ, σύγχυσις, ἢ μεγάλη τρικυμία, καταστροφή κόσμου, γεγονὸς λυπηρὸν καὶ ἔκτακτον, < ἀραβ. *qiyāma-t* = σάλος. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1343α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 865β.
- κιάμο· εἶδος χαρτοπαιγνίου· τὸ ἰταλ. *chiamo* = τὸ καλεῖν, ἢ κληῖσις, (χαρτοπ.) δῆλωσις, ἀγορά, πρβλ. *chiamare la carta* = ὀνομάζω, δηλώνω τὸ χαρτί μὲ τὸ ὁποῖο θέλω νὰ παίξω, *chiamare il dado, il punto* = ὀνομάζω, δηλώνω τὰ σημεῖα τοῦ ζαριοῦ ποῦ θέλω. M. Π. Περίδου, τ. 1, σ. 378-377. N. Zingarelli, σ. 322.
- κιοπέν!, τὸ τουρκ. *köpek* = σκύλος. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1427β.
- κιουλάφι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *külâh* = κάλυμμα κεφαλῆς ἀπολῆγον εἰς ὄξυ, ὡς τὸ τῶν δερβισῶν, κάλυμμα ἐκ νακτοῦ ἢ καὶ ἐκ δέρματος, < περσ. *kuilâh*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1407β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1041α.
- κιριμές, ἐπίρρ., ἀπαντᾷ στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα πάντοτε στὴ φράση: ἓνα γκερεμέ, καὶ σημαίνει: 1) εἶδος, κατάστασις, ποιότητα, π.χ. "Ἐνα γιριμέ θὰ γινοῦμι = δὲν εἶμαστε τῆς αὐτῆς κοινωνικῆς θέσεως. 2) διαρκῶς, συνεχῶς. Ἡ φράση ὅταν ἐκφράζει ἰσότητα, π.χ. εἶστε ἓνα γκερεμέ = ἔχετε τὸν ἴδιο χαρακτήρα, ἀποδίδει τὸ τουρκ. *bir görmek* = θεωρῶ ὡς ἴσο, δὲ ξεχωρίζω, ὅπου ἢ λ. *bir* = ἓνας· ἴδιος, ἴσος, ἐνῶ ὅταν χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασία: συνεχῶς, ἀδιάκοπα, προέρχεται ἀπὸ τὴ χρῆσις τοῦ ρήματος *görmek* = βλέπω, παρατηρῶ, ὡς βοηθητικοῦ ὕστερα ἀπὸ γερούνδιο σὲ -e, -a, ποῦ δείχνει: συνεχῆ δράση, π.χ. *söyliyegörmek* = ὀμιλῶ διαρκῶς, γιὰ τὴν τροπὴ τοῦ *ö > e*, πρβλ. *köfte > κερτές*. New Redhouse, σ. 181. J. Deny, *Grammaire de la langue Turque (Dialecte Osmanli)*, Paris 1921, σ. 221, 517. J. W. Redhouse, σ. 1588α.
- κισμέτι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kismet* = διαίρεσις, διανομὴ ἰδίᾳ κληρονομίας ἢ κοινοῦ πράγματος· πεπρωμένο, τύχη, < ἀραβ. *qismet*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1290α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 836β.
- κόκα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀλβαν. *kokë* = κεφάλι. S. E. Mann, σ. 203. M. Φιλῆντα, ΓΓΕ, τ. 3, σ. 220.
- κοκκόσα, ἡ· στὴν ἀρωμουρικὴ ἀπαντᾶται ἢ λ. *cucôaze* = καρύδι, *cucôzũ* = καρυδιά, καὶ στὴν τουρκικὴ ἢ λ. *goğuz* = τὸ φλούδι τοῦ καρυδιοῦ, *ko-*

kuş = τὸ φρέσκο φλούδι τοῦ καρυδιοῦ, καὶ ἴσως προέρχεται ἀπὸ τὸ *koz* = καρύδι, μὲ ἀναδίπλωση τῆς πρώτης συλλαβῆς, ἀπ' ὅπου ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἀρωμονικὴ λ. T. Parahagi, σ. 392. *Derleme Sözlüğü*, τ. 6, σ. 2095, τ. 8, σ. 2906.

κοκκώνα, ἡ, ἀπὸ τὸ ρουμ. *cocoăna*· θυγάτηρ πρίγκηπος· κυρία εὐγενής· κυρία, κοκώνα. N. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 163. Ἔκτ. Κ. Σαραφίδου, σ. 114. DLR, τ. 1², σ. 618, 620-622. Ἡ ρουμανικὴ λ. εἶναι θηλυκὸ τοῦ *cocón* = υἱὸς εὐγενοῦς ἢ αὐθέντου· νέος εὐγενής· νέος κύριος.

κολλαίνα, ἡ, ἀπὸ τὸ γενουατ. *collaen* = περιδέραιο, ἰταλ. *collana* < τουρκ. *kolan* = πλατεῖα πλεκτὴ ζώνη, χονδρὸν πλατὺ σχοινίον, G. Meyer, N.S. IV, σ. 36. G. Casaccia, σ. 236. DEI, τ. 2, σ. 1011. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1330β.

κολοκυθάνα, ἡ, ἀπὸ τὸ οὐσ. *κολοκύθι* καὶ τῇ μεγεθυντικῇ κατάλ. -άνα, πρβλ. *καπίστρι* - *καπιστράνα*, *πλέξη* - *πλεξάνα* = *πλεξούδα*. Κωνστ. Μηνᾶ, *Μεγέθυνση*, σ. 100-101.

κολυακιά, ἡ· εἶδος πλοιαρίου. Ἡ ὀνομασία του προέρχεται ἀπὸ τὸν τόπο προελεύσεώς του, δηλαδή τὴν *Κουλιακιά*, γιὰτὶ ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ἄλ. Μωραϊτίδης, *Μὲ τοῦ βορηᾶ τὰ κύματα*, Ἀθῆναι χ.χ., σ. 79: «Ἴδου τὸ Καραμπουρνό, κατέναντι ἀκριβῶς τοῦ Ὀλύμπου, χονδρὸν ὡς πρόωρα θωρηκτοῦ. Στολισκὸς πλοιαρίων... ἰδιορρυθμῶν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ σκολιά καὶ μαῦρα ὁποῦ καλοῦνται *Κουλιακαί*, ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἀξιοῦ τὴν *Κουλιακιάν*». Γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τῇ λ. *μαρτίγο*, τό, = εἶδος πλοίου, ἀπὸ τὴν Martigues, ὀνομασία πόλεως τῆς Προβηγκίας, βλ. κατωτέρω λ. *μαρτίγο*. Ὁ W. M. Leake, *Travels in Northern Greece*, τ. 3, London 1835, σ. 258-259, ἀναφέρει: «Ἡ γέφυρα τοῦ Βαρδάρη ἔχει μῆκος περίπου 1800 πόδια... Κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα, περὶπου στὸ μέσο τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τὸ στόμιο ἐκβολῆς, ὁ ποταμὸς περνᾷ ἀπὸ τὴν *Κουλιακιά*, ἓνα μεγάλο ἑλληνικὸ χωριὸ... Ἡ *Κουλιακιά*, ποῦ εἶναι στὸ δρόμο ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη πρὸς τὴν Κατερίνη, καθὼς καὶ πρὸς τὴ Βέροια, εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ ἐπισκόπου τῆς Καμπανίας, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ὑφισταμένους τοῦ μητροπολίτη τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸ τοπωνύμιον ἴσως προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρωμονικὸ *culác* = 1) κόλλιξ, κολλίκιο, μικρὸς πασχαλινὸς ἄρτος. 2) τοποθεσία ποῦ ἔχει τὸ σχῆμα κρίκου, κολλουριοῦ, < βουλγ. *kolakǔ* = ψωμί σὲ σχῆμα δακτυλιδιοῦ, λόγῳ τοῦ σχήματος τῆς περιοχῆς. T. Parahagi, σ. 398. Ἡ ἐπισήμανση τοῦ χωρίου τοῦ Ἄλ. Μωραϊτίδη ὀφείλεται στὸν Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο, *Ἀπαντα Ἄλ. Παπδιαμάντη*, τ. 3, σ. 712.

κομιτάτον, τό· τὸ ἰταλ. *comitato* = ὀπαδοί, ἀκολουθία, συνοδία, ἀκόλουθοι.

κομμουνιέ· βούζ' ἄλλῃ κομμουνιέ· τὸ γαλλ. *vous allez communier* = θὰ κοι-
νωνήσετε.

κονδότα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *condotta* = μίσθωση.

κονσέρβα, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ βενετ., ἰταλ. *conserva* = συνοδία, *andàr de ἡ di con-*
serva = συμπλέω. D. C. Hesseling, σ. 20. G. Boerio, σ. 190.

κόνσολας, ὁ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *consolo* = πρόξενος.

κοντάν' ἀρζάν κοντάν' τὸ γαλλ. *argent comptant* = χρήματα μετρητά.

κοντραμπάντους, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *contrabbando* = λαθρεμπόριο.

κοπάνα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. σλαβικὸν *korpanja* = mensura quaedam = κάποιον
μέτρο, νεοσλαβ. *korpanja* = σκάφη, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ἀρωμουν. *curpánã* =
ξύλινη σκάφη. Fr. von Miklosich, *Lexicon*, σ. 302. T. Papahagi, σ.
409. G. Meyer, N.S. II, σ. 33.

κόπανος, ὁ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. κόπανον < ἀρχ. κόπανον = γουδοχέρι. Ἐμμ.
Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 273. L-S-J⁹, σ. 978.

κόρδα, ἡ, ἀπὸ τὸ μεταγν.- μεσαιων. κόρδα < λατιν. *c(h)orda* = 1) χορδὴ μου-
σικοῦ ὄργάνου. 2) σκοινί, < ἀρχ. χορδὴ N. Π. Ἀνδριώτης, ΕΛ, σ. 168.
Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 291. Ernout - Meillet, σ. 118. Ad. Maidhof, σ. 26.

κορίτσι, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. κορίτσι(ν) < ἀρχ. κόρη καὶ τὴν κατάλ. -ίτσι(ν)
γιὰ τὴν ὁποία βλ. D. J. Georgacas, *The -ίσι- Suffixes*, σ. 154 κέξ.,
X. Π. Συμεωνίδη, σ. 76-77, ὅπου οἱ ἀπόψεις πού διατυπώνονται γιὰ
τὴν προέλευσίν της δὲν εἶναι πειστικές. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 294.

κοσμολαΐτης, ὁ, ἀπὸ τὸ κοσμο- καὶ τὸ μεταγν. οὐσ. λαΐτης = κάποιος ἀπὸ
τὸ λάβ, τὸ πλήθος, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεοελληνικὸν (Πόντος) ἀλαΐτης =
ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, λαϊκός, σὲ ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὸν ἱερωμένο. G. W.
H. Lampe, σ. 790. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 395.

κοσσού, ἀπὸ τὸ ἄλβαν. *gocë, kocë* = μικρὸ κορίτσι. S. E. Mann, σ. 129, 201.
G. Meyer, *Et. Wrtb.*, σ. 201.

κοτσάρω· ὁ N. Π. Ἀνδριώτης, ΕΛ, σ. 169, καὶ ὁ Κ. Δαγκίτσης, ΕΛΝ, τ. 1,
σ. 423, ἔτυμολογοῦν τὴ λ. ὁ μὲν πρῶτος ἀπὸ τὸ ἰταλ. *cozzare* = προσ-
κρούω· κουτρίζω, κουτουλῶ, ὁ δὲ δεύτερος ἀπὸ τὸ ἰταλ. *accozzare* =
ἀθροίζω, συνάπτω, ἐρμηνεῖες, πού δὲν ἐξηγοῦν τὴ βασικὴ σημασίαν τοῦ
ρήματος: ἀναρτῶ, κρεμῶ. Ἡ λ. παράγεται ἀπὸ τὸ ἰταλ. *incozzare,*
incocciare = ἀγκιστρῶνω. P. E. Dabovich, σ. 574. J. Merrien, σ. 53.

κότσικας, ὁ· ἡ λ. κότσικας εἶναι δημώδης ὀνομασία τοῦ δένδρου: Κερκίς ἡ
κερατονιοσειδῆς (*Cercis siliquastrum* L.). Ἡ λ. ἔτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ
ἀρχ. κοκκινγέα = Ρουῖς ὁ κότινος (*Rhus cotinus* L.), κοινῶς βέντζα,
χρυσόξυλο, μπογιά, ἀσμάκι κόκκινο, ἀπ' ὅπου καὶ ἡ λ. κοκκινιά (Κέρ-
κυρα) > *κοτσινιά > κότσικας, μὲ τροπὴν τοῦ κιν > τσιν, καὶ ἀλλαγὴ γέ-

- νους. Για τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τὸ τουρκοπερσ. *ergavan* = Κερκίς ἢ κερατονοειδῆς (*Cercis siliquastrum*), > *ἀγραβανιά*, ἴδ. σημ., καὶ τουρκ. *ergavani* = κόκκινο χρῶμα, > *ἀγραβανί*, ἴδ. σημ., καὶ *κοκκυγία* = ἀνεμώνη ('Ἡσύχ.) καὶ *κοκκύγιος* = κοκκινοβουσσινί χρῶμα. Βολιώτη -'Αθανασιάδης, σ. 263. Ν. Andriotis, *λήμμα* 3393. L-S-J⁹, σ. 971. ΙΙΑ, τ. 1, 178-179. J. W. Redhouse, σ. 69β. Δ. Δημάδου, σ. 94. 'Η λ. *κότσικας* = εἶδος πουλιοῦ, < ἀρχ. *κόπιχος*, εἶναι ἰδιόφθογγο τῆς νεοελληνικῆς. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 3, σ. 231-232.
- κουβέρτα*, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *coverta* = κατάστρωμα πλοίου, *κουβέρτα*. Kahane-Tietze, *The Lingua Franca*, *λήμμα* 257. G. Boerio, σ. 205.
- κουζούκα*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. σλαβ. *kožuhŭ* = γούνα, < *koža* = προβιά. G. Meyer, N.S. II, σ. 32. Fr. von Miklosich, *Wörterbuch*, σ. 136.
- κουζούμ*, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kuzum* = φίλε μου! ἀγαπητέ, < *kuzu* = ἀμνός, ἀρνί, καὶ τὸ (*i*)m = μου, βλ. ἀνωτέρω λ. *γιαβρούμ*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1323α.
- κουϊμτζής*, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kuymucu* = χρυσοχός, < *kuymuc* = κόσμημα χρυσὸ ἢ ἀργυρὸ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1340α.
- κουῦκκος*, ὁ· ὁ Μ. Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος, *Λαογραφικά*, τ. 2, σ. 313, γράφει: «Ποικιλία: 'Αντὶ σκούφου ἐγγωρίου: *κουῦκκος* μαῦρος, ξενικὸς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, μὲ τὸ γνωστὸν ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλμοὺς κεραμίδι (γεῖσον). Κατὰ ὑποχωρητικὸ σχηματισμὸ ἀπὸ τὸ **κούκουλος* < *κουκούλα* < λατιν. *cucula*. Κ. Δαγκίτση, ΕΛΝ, τ. 1, σ. 425· ἢ λ. *κουκούλ-λι* (Κάρπαθος) σημαίνει καί: *φέσι μικρὸν ἢ μεγάλο*. Μ. Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος, *Λεξικόν*, σ. 233. Εὐαγγ. Κ. Φραγκάκη, *'Η λαϊκὴ τέχνη τῆς Κοήτης, I, 'Ανδρική φορεσιά*, Ἀθήνα 1960, σ. 27. 'Ανευρίσκεται καὶ τύπος *κούκα* (18ος αἰώνας), μὲ τὴν ἴδια σημασίαν. Δ. Δημητράκου, τ. 5, σ. 4078.
- κουκκοσκιάχτης*· ἡ λ. στὰ νεοελληνικά ἰδιώματα δηλώνει κυρίως: 1) τὸ σκιάχτρο ποῦ βάζουν στοὺς ἀγρούς. 2) τὸν φοβισμένον, καὶ ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ οὐς. *κουῦκκος* (τὸ πουλί) καὶ τὸ -*σκιάχτης*, ἀπὸ τὸ *ἔσκιαξα*, ἄδριστο τοῦ *σκιάζω* < ἀρχ. *σκιάζω* < *σκιά*.
- κουκουβίνος*, ὁ· ἡ λ. εἶναι ὑποκοριστικὸ τοῦ οὐς. *κούκουβας*, ὁ, = *κουκουβάγια*, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ἐλληνοσλαβαν. *kukuvine* = *κουκουβάγια* (*Athene noctua*). S. E. Mann, σ. 223. Δ. I. Γεωργακᾶ, «ΑΘΛΓΘ» 1, 1934-35, 273-276.
- κουλελές*, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *köylü* = ὁ κάτοικος χωρίου, *χωρικός*, μὲ ἐπίδραση τοῦ *köylülük* = τὸ εἶναι τινα χωρικόν, ἀγροῖκον, < *köy* = *χωριό*· ἐξοχή, < περσ. *kūy* = *κωμόπολις*, *χωριό*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1456α, 1455β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1065β.
- κουμάντο*, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *comando*, ἴδ. σημ. G. Meyer, N.S. IV, σ. 39.

- κουμερκιάρης*, ὁ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *κο(υ)μμερκιάρης* = τελώνης, < βυζαντ. *κομμερκιάριος* < λατιν. *commercarius* = συνωνητής, < *commercium* = ἐμπόριο. G. Meyer, N.S. III, σ. 34. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 244. Lewis - Short, σ. 378. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 678.
- κουμπάνια*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *compagna* = ἐφόδια. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 212. D. C. Hesseling, σ. 21.
- κουμπούρι*, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kubur* = σωλήν, θήκη πιστολίου, φαρέτρα. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1314α· ἡ λ. στή μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ σημαίνει: φαρέτρα. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 326. Ἡ τουρκ. λ. βρίσκεται στήν ἀραβικὴ ὡς *qubūrāt* = fonte de pistolets = πιστολοθήκη, ὄπλοθήκη, θήκες δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μπροστινοῦ μέρους τῆς σέλας ὅπου μπαίνουν τὰ πιστόλια. R. Dozy, *Supplément*, τ. 2, σ. 306β.
- κουνακτής*, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *konakci* = ὑπαξιωματικὸς προπορευόμενος ὅπως προετοιμάση καταλύματα γιὰ τὸν στρατό. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1355β.
- κουνέτο*, τό ὁ G. Meyer, N.S. IV, σ. 38, σχετίζει ἀνεπιτυχῶς τὴ λ. μετὰ τὸ ἰταλ. *cornio* = εἶδος ἀγγείου· ἡ λ. ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ βενετ. *cuneta*, ὑποκοριστικὸ τοῦ *cuna* = *culla* = λίκνο, σκάφη, κούνια, ἡ ὁποία σημαίνει ἐπίσης: ἀγγεῖο ξύλινο στὸ ὁποῖο πατοῦνται σταφύλια. M. Π. Περίδου, τ. 1, σ. 535-534. G. Boerio, σ. 213. G. Meyer, N.S. IV, σ. 38.
- κουντοῦρες*, οἱ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *κουντούρα* = portio, crepida, κρηπίς, ἐμβάς, κουντουράκι, καὶ αὐτὸ ὅμως ἴσως ἀπὸ τὸ μεσαιων. ἐπίθ. *κούντουρος*· ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ προέρχεται τὸ τουρκ. *kundura* = παπούτσι. Du Cange, σ. 732. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 8, σ. 329. Π. Α. Φουρίκη, «Ἀθηνᾶ» 30, 1919, 357-358. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1336β.
- κουριέρης*, ὁ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *corriere* = ταχυδρόμος, πρβλ. καὶ τὸ γαλλ. *courrier* [kurje], ἴδ. σημ.
- κουριόζος*, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *curioso* = περίεργος.
- κουρμαντέλα*, ἡ· ἡ λ. ἴσως ἀπὸ τὸ τουρκ. ρῆμα *kimildamak, kimildanmak* = κινεῖσθαι, μετακινεῖσθαι, ταράσσομαι, σαλεύομαι, ὡς μεταρρηματικὸ οὐσ., πρβλ. καὶ τὸ συνώνυμο *τραμπάλα* < ἰταλ. *traballare* = κλονεῖσθαι, δονεῖσθαι, σαλεύομαι. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1308α. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 371. Γιὰ τὴν τροπὴ τοῦ **κουλμαντέλα* > *κουρμαντέλα*, πρβλ. *ἄλμη* > *ἄρημη*, *βαλμένος* > *βαρμένος* J. Psychari, «Des Mémoires Orientaux.-Congrès de 1905», 1905, σ. 313.
- κουτουράδα*, ἀπὸ τὸ ἐπίρρ. *κουτουροῦ* < τουρκ. *götürü* = ὁ πωλούμενος, ἀγοραζόμενος ἀθρόως καὶ συλλήβδην, ἄνευ συμφωνίας ἐπὶ τῆς ὁκάς, τοῦ πῆγχεως κτλ. ἢ ὁ γινόμενος κατ' ἀποκοπὴν, καὶ τὴν κατάλ. -άδα. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 173. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1429β.

κούτρης, ἀπὸ τὸ κούτρα = κεφάλι, γιατί ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Παπαδιαμάντης, 2.346, ὑπ. 1, κούτρης = κεφαλᾶς, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ λατιν. *scutra* = φιάλη. Κ. Φοῦ, σ. 107. Στ. Ἀλεξίου, *Γλ. Μελετ.* II, σ. 79.

κούτσαβος, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. κουτσός καὶ τὴν κατάλ. -αβος. Στ. Μάνεση, «ΛΔ» 16, 1986, 334.

κρεμίζι, ἀπὸ τὸ τουρκ. *kirmitzi* = ὁ χρώματος κόκκου ἢ ὕσγης, κ. πρινοκοκκίου, ὕσγιнос, ἐρυθρός, < ἀραβ. *qirmiziyy* = κόκκινος < ἀραβ. *qirmiz* = κόκκος, πρινόκοκκος, ἦτοι τὸ ἔντομον τὸ ζῶν ἐπὶ τοῦ πρίνου καὶ παράγον τὴν γνωστὴν ἐρυθρὰν βαφικὴν ὕλην τὴν καλουμένην κοινῶς *κρεμίζι*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1284α-1283β. F. Steingass, *Ar.-Angl.*, σ. 832αβ.

Λ

λαγκέτα, ἢ ὁ D. C. Hesseling, σ. 21, σχετίζει λαθεμένα τὴ λ. μὲ τὸ ἰταλ. *lancetta* = μικρὴ βάρκα, μικρὴ λάντσα, ἐρμηνεῖα, ἡ ὁποία δὲ γεφυρώνει τὸ σημασιολογικὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο λέξεων. Ἡ λ. παράγεται ἀπὸ τὸ ἰταλ. *lancetta*, ὑποκορ. τοῦ *lancia* = λόγχη· σπάθη τῶν σχεδιαστῶν, γιατί στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα διατηρεῖται ἡ σημασία: ἡ μεγάλη σαῖτα ποῦ χρησιμοποιοῦν ἔταν ὑφαίνουν κουρελοῦδες καὶ τυλίγουν σὲ αὐτὴ τὰ κουρέλια (Γέρμα Πελοποννήσου), Α.Ι.Λ., ἄλλωστε *σαῖτα* < λατιν. *sagitta* = τόξευμα, βέλος. Μ. Π. Περίδου, τ. 2, σ. 950. Ἄντ. Μ. Σοφοῦ, τ. 1, σ. 130. Ἄλ. Ε. Σακελλαρίου, σ. 196. Πρβλ. καὶ τὸ βυζαντ. *λαγκία* = λόγχη, < λατιν. *lancea*. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 703.

λαγκεύω, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *λαγγεύω* < ἀρχ. *λαγγάζω* = ὑποχωρῶ. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 180. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 212. I. Βογιατζίδου, «Ἀθηνᾶ» 27, 1915, «Λεξ. Ἄρχ.» 136 κέξ. L-S-J⁹, σ. 1022.

λακριντί, ἀπὸ τὸ τουρκ. *lâkirdi* = λέξις, λόγος, ὁμιλία· συνδιάλεξις· λόγος κενός, φλυαρία. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1490α.

λαλαρίδια, τά, ἀπὸ τὸ *λαλάρι* = πέτρα τοῦ γιалоῦ, μὲ τὴν κατάλ. -ίδι, < *λαλάριον*, ὑποκορ. τοῦ μεταγν. *λάλλαι* δὲ εἰσιν αἱ ψῆφοι αἱ παραθαλάσσιαι αἱ ὑπὸ τῶν κυμάτων κινούμεναι καὶ φόφον τινὰ ἀποτελοῦσαι. *Thesaurus*, τ. 5, σ. 64. L-S-J⁹, σ. 1026. Δ. Β. Βαγιακάκου, «Ἀρχεῖον Πόντου» 19, 1954, 297-355.

λαμπάντα· ὄρτσα λαμπάντα· ἀπὸ τὸ ἰταλ. *orza alla banda* = κάτω τὸν οἶακα, πρόσαγε, κν. ὄρτσα (στροφή τοῦ πηδαλίου ὥστε τὸ πλοῖον νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὸν ἄνεμον). D. C. Hesseling, σ. 26. P. E. Dabovich, σ. 776. Κ. Δ. Καμαρινοῦ, σ. 449. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 452.

- λαμπένιος, από τὸ μεσαιων. λαμπή = λάμψη, φωτισμός, < ἀρχ. λάμπω, καὶ τὴν κατάλ. -ένιος, πρβλ. πέτρα - πετρένιος, μολύβι - μολυβένιος. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 9, σ. 97. Μ. Τριανταφυλλίδη, σ. 138. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 101.
- λαμπή· βλ. λ. λαμπένιος.
- λάσκα, από τὸ βενετ. *lasca*, προστακτ. τοῦ *lascar* = χαλαρώνω, λασκάρω. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 58-59. G. Boerio, σ. 361. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 358.
- λασκενές, από τὸ γαλλ. *lansquenet* = εἶδος χαρτοπαιγνίου, λανσκενές, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ τουρκ. *laskine*, ἴδ. σημ. Ἐ. Littré, τ. 3, σ. 251. *New Redhouse*, σ. 704.
- λαχουρί, από τὸ τουρκ. *lâhuri* = ὕφασμα από τὸ ὁποῖο κατασκευάζονται τὰ σάλια τῆς Λαχώρης, < περσ. *lâhor* = Λαχώρη, πρωτεύουσα τοῦ δυτικοῦ Πακιστάν, ὅπου κατασκευαζόταν αὐτὸ τὸ ὕφασμα. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1477α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1114β.
- Λέμπεν· ντὶ νατούρ... ντὰς Λέμπεν... ντὰς ἴστ ντὰς Λέμπεν! Τὸ γερμ. *Die Natur... das Leben... das ist, das Leben!* = Ἡ φύση, ἡ ζωή, αὐτὸ εἶναι, ἡ ζωή!
- λειανά, τά, από τὰ ἐπίθ. λειανός < ὄψιμ. μεσαιων. λειανός < ἀρχ. λείος μετὰ τὴν κατάλ. -ανός, πρβλ. ἄδειος - ἀδειανός. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 184. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 2, σ. 117. ΙΛΑ, τ. 2, σ. 239.
- λιακά, τά, από τὸ κοιλιακὰ (ἔντερα) < ἀρχ. ἐπίθ. κοιλιακός = τῆς κοιλίας, ἀνήκων εἰς τὴν κοιλίαν· ὁ πάσχων τὴν κοιλίαν ἢ τὰ ἐντόσθια, πρβλ. ἐντόσθια (σπλάγχνα), ἔν-τερα (= ἐσώτερα σπλάγχνα), μετὰ ξέπεσμα τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς, πρβλ. λατιν. *cisterna* > κιστέρνα > στέρνα. Ν. Π. Ἀνδριώτη, *Σημασιολογία*, σ. 34. L-S-J⁹, σ. 967. Κ. Καραποτόσογλου, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 42, 1979, 106. Ἀντ. I. Θαβώρη, «Ἡ Θεσσαλονίκη» 1, 1985, 11 κέξ. Εὐχαριστῶ τὸ φίλο Κ. Μηνᾶ γιὰ τὴ βοήθειά του.
- λιαλιά, τά· λιαλιά-κοκκά = ζαχαρωτά· πρόκειται γιὰ λέξεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ νηπιακὴ διάλεκτο καὶ βρίσκονται σὲ πολλὰ γλῶσσες.
- λοκάντα, ἡ, από τὸ ἰταλ. *locanda* = ξενοδοχεῖο. G. Meyer, N.S. IV, σ. 45.
- λοχεμένος· από τὸ λοχεύ(γ)ομαι = ἀσθενῶ, πυρέσσω, τρυπῶμαι τρόπον τινὰ ὑπὸ ἄλγους, ἀπὸ τὸ ἀρχ. λογχεύω = τρυπῶ μετὰ τὴ λόγχη. Γ. Ἐμμ. Πάγκαλου, τ. 3, σ. 53. Ν. Andriotis, λήμμα 3808. L-S-J⁹, σ. 1059.

M

- μαγκανίζω**, από τὸ μαγγάνι < ὑποκορ. τοῦ μεταγν. μάγγανον = ὁ ἄξων τροχαλείας. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 193. L-S-J⁹, σ. 1070.
- μαούνα**, ἢ, από τὸ μεσαιων. μαούνα, μαγούνα = φορηγὸ πλοῖο, < τουρκ. *ma(v)una* = φορηγίς, ἤτοι μεγάλη λέμβος χρησιμεύουσα πρὸς μεταφορὰν φορτίων, < ἀραβ. *ma'ūn(a)* = 1) βοήθεια. 2) τροφές, ἐφόδια. 3) πλοῖο γιὰ τὴν μεταφορὰ τῶν ἐφοδίων. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 199. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 9, σ. 337. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1510β. Kazimirski, τ. 2, σ. 414β. G. B. Pellegrini, τ. 2, σ. 438.
- μαϊνάρω**, από τὸ βενετ. *mainar* = κατεβάζω τὸ πανί, τοῦ ὁποίου ἢ προστακτικὴ *maina* > νεοελλ. μάινα. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 378. D. C. Hesseling, σ. 22. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 61.
- μαϊστρα**, ἢ, από τὸ μεσαιων. μαϊστρα < βενετ. *maistra* = μεγίστη, τὸ κατώτατον τετράγωνον ἰστίον τοῦ μεγάλου ἰστοῦ. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 379. D. C. Hesseling, σ. 22. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 61. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 9, σ. 285.
- μακάμι**, τό, από τὸ τουρκ. *makam* (ἀνατολικὴ μουσικὴ) = ἀντίληψη τῆς μελωδικῆς δημιουργίας ἢ ὁποία καθορίζει τις τονικὲς θέσεις, τὴν ἔκταση τῆς φωνῆς, τὸν ἀρχικὸν τόνο, τὸν τόνο ἀπαγγελίας καὶ τὸ φινάλε, καθὼς καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ὑπόδειξη τοῦ μελωδικοῦ περιγράμματος. New Redhouse, σ. 725.
- μακαράς**, ὁ, από τὸ τουρκ. *makara* = τροχαλία· πηνίον, καλαμίσκος, < ἀραβ. *bakra(t)* = τροχαλία. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1753β. F. Steingass, *Ar-Engl.*, σ. 136.
- μακάρι**, από τὸ μεσαιων. μακάρι < μεταγν. μακάρι: Ὁφελές καὶ ὄφελον. Εἶθε, μακάρι, εὐκτικῶς. Τὸ δὲ μακάρι τῶν ἀπαιδευτῶν εὐκτικὸν ἐπίρρημα, ἀντὶ τοῦ εἶθε καὶ αἶθε. *Thesaurus*, τ. 5, σ. 512. Ἡ λ. ἀπὸ τὸ οὐδέτερο τοῦ ἐπιθ. μακάριος. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 9, σ. 286. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 196.
- μακελλάραγας**, ὁ μεγεθυντικὸ τοῦ μακελλάρης < μεταγν. μακελλάριος = κρεοπώλης, < λατιν. *macellarius* = κρεοπώλης. G. Meyer, N.S. III, σ. 41. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 728. Ernout - Meillet, σ. 375. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 9, σ. 289.
- μαλαχτάρι**, τό, από τὸ ἀρχ. ἐπιθ. μαλακτὸς καὶ τὴν κατάλ. -άριον, πρβλ. καὶ τὸ μεταγν. μαλακτῆρ = ὁ μαλάσσω, μαλακῶνων, κατεργαζόμενος τι· ἀπὸ τὴν ἑλλην. τὸ τουρκ. *malahtar* = πινέλο κατραμιοῦ. ΙΑΠ, τ. 2,

- σ. 9-10. N. Andriotis, λήμμα 3877. L-S-J⁹, σ. 1077. R. Akdoğan, σ. 211. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 806.
- μαμές, ό, από τό τουρκ. *ımame*, σύγχρονη όρθογράφηση *gımame* = έπιστόμιον καπνοσύριγγος έξ ήλέκτρου ώς έπί τό πλείστον, < άραβ. *‘ımām(a)*, ίδ. σημ. I. Χλωροϋ, τ. 2, σ. 1146β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 724β-725α.
- μαναφούκια, τά, από τό τουρκ. *munafik* = ό ύποκρινόμενος, ύποκριτής [θρησκ.] διπρόσωπος· ό ένσπειρων διχονοίας· συκοφάντης, < άραβ. *munāfiq* = ύποκριτής, ψεύτης. I. Χλωροϋ, τ. 2, σ. 1785α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 1063α.
- μανέλα, ή, από τό βενετ. *manoéla* = στρόφαλος, μοχλός, διαφορετικό τύπο τού ίταλ. *manovella*· ή βενετική λ. πέρασε στα έλληνικά ώς *μανοέλα*, *μανουέλα* και τέλος *μανέλα* με τροπή τού ο(υ)ε > ε λόγω έκκρουσης. K. Καραποτόσογλου, «'Αρχεΐον Πόντου», 37, 1982, 223. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 388. G. Boerio, σ. 394.
- μάνο· ντά-μι ούνα μάνο· τό ίταλ. *dammi una mano* = δώσε μου ένα χέρι.
- μαντάρι, τό, από τό μεσαιων. *ιμαντάριον*, ύποκορ. τού άρχ. ούσ. *ιμάς* = λουρί. N. Π. 'Ανδριώτη, ΕΛ, σ. 198. E. A. Sophocles, τ. 1, σ. 597.
- μάντζα· 'A! κόζα βολέτε;... μὰ κονέλλι 'Εμπρέϊ, νόν σι μάντζα· τό ίταλ. *Ah! Cosa volete?... ma quegli Ebrei, non si mangiano* = 'A! τί θέλετε;... αλλά αύτοί οι 'Εβραΐοι, δέν τρώγονται.
- μαντζαριστή, από τό βενετ. *manizar*, ίταλ. *maneggiare* = μεταχειρίζομαι· διευθύνω, διαχειρίζομαι. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οί κοινοί όροι*, σ. 62.
- μάπα, ή, από τό μεσαιων. *μάππα* = σφαίρα, μπάλα, < μεταγν. *μάππα* < λατιν. *mapra* = πετσέτα. 'Εμμ. Κριαρά, τ. 9, σ. 337. Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ, τ. 1¹, σ. 168.
- Μαρία· Χριστός δέ σερ-Μαρία! 'Από τὰ άλβαν. *dhe* = και, *shën* = άγιος. S. E. Mann, σ. 89, 473.
- μαρτίγο, τό· ή λ. προέρχεται από τό *μαρταγάνα*, *μαρτικάνα* με ύποχωρητικό σχηματισμό, < ίταλ. *marticana*, *martingana* (Νότιος 'Ιταλία) = ένα είδος πλοίου, < προβηγγ. *martegalo*, *martengalo* = πλοίο χρησιμοποιούμενο στη Martigues, όνομασία πόλεως τής Προβηγγίας, πού ήταν σημαντική για τις ναυπηγήσεις πλοίων στο παρελθόν. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 400. DEI, τ. 3, σ. 2376. Fr. Mistral, τ. 2, σ. 286. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οί κοινοί όροι*, σ. 64.
- μαστέλο, τό, από τό βενετ. *mastèlo* = κάδος, άνοικτό βαρέλι, < μεσαιων. λατιν. *mastellus*, *mastellum* < μεταγν. *μαστός* = breast shaped cup = κύπελο σέ σχήμα μαστού. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα

401. G. Boerio, σ. 404. DEI, τ. III, σ. 2385. J. F. Niermeyer, σ. 660. L-S-J⁹, σ. 1083.

μάτε· Γκοντέμ! Χονότ'ς δ' μάτε; Τὸ ἀγγλ. *Goddamn! What's the matter?*
Νὰ πάρει ὁ διάβολος! Τί τρέχει;

ματσόλα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *mazzola* = μικρὴ βαριά, βαριοπούλα. Kahane -
Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 408. G. Boerio, σ. 407.

μβασίδια, τά, ἀπὸ τὸ μεσαιων. οὐσ. ἔμβασις = ἐρχομός· παρουσία, καὶ τὴν
κατάλ. -ίδι, < ἀρχ. ἔμβασις = ἐπιβίβαση· μέρος πρὸς ἐπιβίβαση. Ἐμμ.
Κριαρᾶ, τ. 6, σ. 7. L-S-J⁹, σ. 539.

μεϊντάνι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *meydan* = πλατεία· πεδῖον· στάδιον· καιρός,
εὐκαιρία, < ἀραβ. *maidān* = ἀνοικτὸ μέρος. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1835α.
F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 1087α.

μεντέρι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *minder* = στρώμα χρησιμεῦον ὡς ἀνάκλιτρον ἐν
τῷ δωματίῳ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1792β.

μεριντιάνα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *meridiana* = μεσημβρινὴ γραμμὴ· ἡλιακὸ ρολόι.
μίρε· μπουϊόρουμ ὄρε μίρε· ἀπὸ τὸ τουρκ. *buyurun* = ὄρισάτε, ἦτοι περά-
σατε, διέλθετε ἢ καταδέχθηκε, εὐαρεστήθητε νὰ λάβετε τὸ προσφερό-
μενον φαγητὸν ἢ ποτόν, ποῦ ἔχει περάσει στὴν ἄλβαν. ὡς *buyrum*,
byjrum, καὶ τὶς ἄλβαν. λ. *orē* = ὥρα, καὶ *mirē* = καλός. I. Χλωροῦ,
τ. 1, σ. 407α. S. E. Mann, σ. 334, 286. N. Boretzky, σ. 29. T. II.
Γιοχάλα, λῆμμα 1103.

μίστικο, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *mistico* = πλοῖο μὲ τρία κατάρτια καὶ μὲ τετράγωνα
πανιά. Kahane - Tietze. *The Lingua Franca*, λῆμμα 428. M. M. Σίμ-
ψα, τ. 3, σ. 74.

μόλα, ἀπὸ τὸ βενετ. *mola*, προστακτ. τοῦ *molar* = ἀφήνω· χαλῶ. Kahane -
Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 429. G. Boerio, σ. 421.

μολώνω, ἀπὸ τὸ μόλος = τεχνητὸς προβλήτας λιμανιοῦ, < ἰταλ. *molo* = προ-
κυμαία, μόλος, < λατιν. *moles* = ὄγκος, μέγας σωρός, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸ
ἐν θαλάσῃ χῶμα εἴτε πρόχωμα, ἀπ' ὅπου τὸ μεταγν. μῶλος, ἴδ. σημ.
E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 775. DEI, τ. 4, σ. 2490. Οὐλερ.-Κουμ., τ. 2,
σ. 37.

μόμπιλα, τά, ἀπὸ τὸ βενετ. *mòbile* = ἐπιπλο, σκεῦος, μόμπιλο. G. Boerio,
σ. 419. G. Meyer, N.S. IV, σ. 53.

μόρικο, ἀπὸ τὸ τουρκ. *mor* = ἰῶδες, μενεξεδί, βιολετὶ χρῶμα, καὶ τὴν κατάλ.
-ικο· ἡ τουρκ. λ. ἀπὸ τὸ ἑλλην. μόρον = μούρο, συκάμινο. I. Χλωροῦ,
τ. 2, σ. 1815α. EWT, σ. 340β. L-S-J⁹, σ. 1147.

μόσιμο, από τὸ ἀρχ. ρῆμα ὄμνυμι, μεταγν. μέλλων ὁμόσω, ἀόριστος ὄμοσα, ὄμοσα, μετὴν κατάλ. -(σ)ιμο. L-S-J⁹, σ. 1223. Μ. Φιλήντα, *Γραμματική*, λῆμμα 1367. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 134, 323.

Μουαμέτ· Ἀμέτ Μουαμέτ· ἡ φράση ἀκούγεται μεταξὺ προσφύγων ἀπὸ τῆ Μικρᾶ Ἀσία καὶ ὡς: ἀντέτι (τουρκ. *âdet* = συνθήεια) μου(χ)αμέτ(ι), καὶ προέρχεται ἀπὸ τὶς τουρκοαραβικὲς λέξεις: *amd* = πρόθεσις, σκοπός, *am(e)den* = ἐκ προθέσεως, καὶ *muhammet* = a being warmly zealous and persevering, steadfast perseverance; steadfastness = τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἐξαιρετικὰ ἐνθουσιώδης καὶ ἐπίμονος· ἀμετακίνητη ἐπιμονή· σταθερότητα, τὸ ἀκλόνητο. J. W. Redhouse, σ. 1320β, 1756β. E. W. Lane, τ. 2, σ. 638β. Ὁ Γ. Ρήγγας, τ. 3, σ. 15, ἀποδίδει ἐπιτυχῶς τῆ φράση ὡς: ἔχει σκοπὸ ἀμετάτρεπτο. Ἡ τουρκ. λ. *amd* ἔγινε ἀμέτ γιὰ νὰ ὁμοιοκαταληκτῆσει μετὸ μουαμέτ.

μούδα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *muda* = ἀλλαγὴ, ποὺ ἐμφανίζεται στὶς γλῶσσες τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου μετὴν ἔννοια: σειρά, κν. μούδα. Τὸ ὀριζόντιον τμημα ἱστίου ἀπὸ τῆς κορυφαίας (head) διὰ τὰ τετράγωνα ἱστία ἢ ἀπὸ τοῦ ποδὸς (foot) διὰ τὰ ἀναδρομικά, μέχρι τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν σειραδίων. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 439. Κ. Δ. Καμαρινοῦ, σ. 819. Η. and R. Kahane, *Graeca et Romanica*, σ. 687. Κ. Καραποτόσογλου, «Ἀρχεῖον Πόντου» 37, 1982, 228-229.

μούλι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *mülk* = κτῆμα, κυριότης, ἰδιοκτησία, τελεία ἰδιοκτησία, ἦτοι ἰδιοκτησία ἥτις μετὰ θάνατον δὲν περιέρχεται εἰς βακούφιον τι ἢ εἰς τὸ δημόσιον, < ἀραβ. *milk*, *mulk*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1773β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 1057β.

μουντέρονω, ἀπὸ τὸ βενετ. *montâr*, ἰταλ. *montare* = ἀνεβαίνω, πρβλ. *montare sulla breccia* = ὄρμῳ, ἐπιτίθεμαι στὸ ρῆγμα φρουρίου. Μ. Π. Περίδου, σ. 1063-1064. G. Boerio, σ. 424. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 215.

μουσαφιρ-ὄντάς, ἀπὸ τὸ τουρκ. *misafir odasi* = δωμάτιο ὑποδοχῆς. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1652β.

μουσίτσα· ἀπὸ τὸ βουλγαρ. *mušiča* = μυγίτσα, μυγούλα. Βουλγ. ελλ., σ. 572.

μουσκλιάζω, ἀπὸ τὸ οὐσ. μούσκλη(α) < μούσκληιον < μούσκλη < *μούσκληος < λατιν. **musculus* < λατιν. *muscus* = βρούο, καὶ τὴν κατάλ. -άζω. G. Meyer, N.S. III, σ. 46. Du Cange, σ. 964 (?). J. André, σ. 213.

μουφλουταρία, ἡ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *müflis* = χρεωκοπημένος, < ἀραβ. *muflis*, καὶ πιθανὸν τὴν κατάλ. -ταρία, ὅπως χρησιμοποιεῖται στὶς λ. ἀπανωταρία = ἡ ἄνω πέτρα τοῦ μύλου, καλοταρία = καλοκαιρία, κακοταρία = κακοκαιρία. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1744α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 1037β. Βασ. Φάβη, «ΛΔ» 5, 1950, 106-114.

- μούχι, τό· πρόκειται γιά διαφορετικό τύπο τοῦ μπούχι < μπουχτίζω < τουρκ. *biktım*, άόριστο τοῦ *biktımak* = άηδιάζω, κορέννυμαι, βαρύνομαι, άποστρέφομαι, κατά ύποχωρητικό σχηματισμό. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 401α. K. Δαγκλίτση, EAN, τ. 2, σ. 575.
- μπακοτίλια, ή, άπό τό βενετ. *racotiglia*, ιταλ. *raccottiglia* = παρεμπόρευμα. G. Boerio, σ. 461. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οί κοινοί όροι*, σ. 69. Μ. Π. Περίδου, τ. 2, σ. 1135.
- μπαμπαφίγκος, ό, άπό τό βενετ. *parafigo* = φώσων, τετράγωνον ιστίον άνωθεν τοῦ δόλωνος. Kahane - Tietze. *The Lingua Franca*, λήμμα 464. K. Δ. Καμαρινοῦ, σ. 1045. G. Boerio, σ. 469. G. Meyer, N.S. IV, σ. 57.
- μπάντα· πότζα-λα-πάντα· άπό τό ιταλ. *roggia alla banda* = στρέφω τόν οϊακα άνω ώστε τό πλοιο νά άπομακρυνθῆ άπό τόν πνέοντα άνεμον, έπιδίδω. Άπό τό *roggia* = έπούρισον!, και τό *alla banda* = παράγγελμα πρός τόν οϊακιστήν νά τεθῆ τό πηδάλιον άμέσως πρός τήν άντίθετον πλευράν εκείνης, εις τήν όποίαν ἤδη εύρίσκεται. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 508. H. and R. Kahane, *Graeca et Romanica*, σ. 693. P. E. Dabovich, σ. 832.
- μπαντέρα, ή, άπό τό ιταλ. *bandiera* = σημαία, πρβλ. και τό ισπαν. *bandera*. G. Meyer, N.S. IV, σ. 57. W. Meyer-Lübke, REW, λήμμα 929.
- μπαντερόλι, τό, άπό τό βενετ. *bandaròla, bandariòla* = άνεμοδείκτης, άνεμούρι, σακκελις έπί ιστοῦ δεικνύουσα τήν φοράν τοῦ άνέμου. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οί κοινοί όροι*, σ. 82. P. E. Dabovich, σ. 86. G. Boerio, σ. 61.
- μπαρδάκι, τό, άπό τό τουρκ. *bardak* = κύπελλον, ποτήριον, δοχεϊον έχον λαβήν, κουμάρι ύέλινον ἢ πήλινον. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 312β.
- μπάρεμ, άπό τό τουρκ. *barım* = τουλάχιστον, < περσ. *bare*, ἕδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 314α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 143β.
- μπαρούμα, ή, άπό τό ιταλ. *paroma* = σκοινί, παρούμα, Μ. Π. Περίδου, τ. 2, σ. 1156. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 475.
- μπάς· γκιουζέλ μπάς· άπό τά τουρκ. *güzel* = όμορφος, καλός, και *baş* = κεφαλή, άρχή, κορυφή. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1440α, τ. 1, σ. 316α.
- μπάστα!, άπό τό ιταλ. *basta* = άρκει, φτάνει (έπιταγή και άπειλή).
- μπαστούνι, τό, άπό τό βενετ. *bastón* = κέρκος. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 85. P. E. Dabovich, σ. 1025. G. Boerio, σ. 67.
- μπατακισής, ό, άπό τό τουρκ. *batakci* = άπατεών, όστις δανείζεται χρήματα χωρίς πρόθεσιν νά τά έπιστρέψῃ, κακοπληρωτής, άνθρωπος κακῆς πίστεως· δολοφόνος. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 309.
- μπατάρω, άπό τό βενετ. *bater*, ιταλ. *battere* = κτυπῶ, όπως χρησιμοποιεΐται στη ναυτική όρολογία: *battere una corcoma (una ruota di cavo)*, γαλλ.

- dévirer une glène de cordage*, άγγλ. *to capsize a coil of rope* = άνατρέπω, άναποδογυρίζω μία κουλούρα σκοινί. P. E. Dabovich, σ. 101. Π. E. Σεγδίτσα, *Οί κοινοί όροι*, σ. 73.
- μπάτει* άπό τό βενετ. *bati*, προστακτική του *bater* = άναποδογυρίζω, άπ' όπου και τό τουρκ. *bati, bati*, ίδ. σημ. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 88. G. Boerio, σ. 68. Βλ. άνωτέρω λ. *μπατάρω*.
- μπεβάδα*, ή, άπό τό βενετ. *bevanda* = κρασί άναμειγμένο με νερό. G. Boerio, σ. 77. G. Meyer, N.S. IV, σ. 59.
- μπέλες* άπό τό τουρκ. *bilis* = a mode of guessing or trying to guess = ξνας τρόπος εικάσιαι ή προσπάθειαι να μαντέψει κανείς. J. W. Redhouse, σ. 381β.
- μπένε*· *βάρδα μπένε* άπό τό βενετ. *varda* = πρόσεχε, φυλάζου, και τό *bene* = καλώς. G. Boerio, σ. 778-779.
- μπερικέτι*, τό, άπό τό τουρκ. *bereket* = εύλογία ούράνιος, του Θεου, άφθονία, εύτυχία, άγαθόν, < άραβ. *baraqa-t*, ίδ. σημ. I. Χλωροϋ, τ. 1, σ. 345β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 120α.
- μπεσλίκι*, τό, άπό τό τουρκ. *beslik* = πεντάρα, ήτοι νόμισμα αξίας πέντε παράδων ή πέντε γροσιών, < *bez* = πέντε. I. Χλωροϋ, τ. 1, σ. 354α, 353α.
- μπίλιο*· *ήλιο μπίλιο* άπό τη φράση *ήλιο μ' ήλιο* με την άνάπτυξη άλόγου ένρίνου. Φ. Κουκουλέ, «Αθηνά» 48, 1938, 120. Μ. Φιλήντα, *Γραμματική*, λήμμα 316.
- μπολέτα*, ή, άπό τό βενετ. *bolèta*, ίταλ. *bolleta* = τελωνιακή άδεια για διακόμιση έμπορευμάτων· ό τύπος *μπολετι* < βενετ. *boletin* = δελτίο, γραμματίο. G. Boerio, σ. 88. G. Meyer, N.S. IV, σ. 62.
- μπουδονάρι*, τό, άπό τό άμάρτυρο **ποδεωνάριον* < άρχ. *ποδών* = 1) τὰ κουρελιασμένα άκρα στις προβιές των ζώων, όπου είναι τὰ πόδια και ή ούρά. 2) ό λαιμός ή τό στόμιο ένδός άσκοϋ. Α. Γ. Τσοπανάκη, *Συμβολές*, τ. 1, σ. 387-388, τ. 2, σ. 169. Γ. Α. Ζηκίδου, «Ζωγράφειος Άγών» 1, 1891, 51. L-S-J⁹, σ. 1426. Ν. Andriotis, λήμμα 4954.
- μπουζουριάζω*, άπό τό ούσ. (μ)*πουζο* = τέσπη, και κατ' έπέκταση: *κοιλιά*, *φυλακή*, γι' αυτό τό ρήμα *μπουζουριάζω* σημαίνει: 1) καταβροχθίζω. 2) ρίχνω στη φυλακή· πρβλ. την ίταλική φράση: *empire il buzzo* = γεμίζω την κοιλιά, τρώγω ύπερβολικά. S. Battaglia, λ. *buzzo*. G. Meyer, N.S. IV, σ. 73. Κωνστ. Μηνά, *Μεγέθυνση*, σ. 119.
- μπουκαπόρτα*, ή, άπό τό βενετ. *bocaporta*, ίδ. σημ. G. Boerio, σ. 85. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 97.
- μπουκάρω*· τό ρήμα με την έννοια: είσπλέω, δέν προέρχεται άπό τό ίταλ.

boccare = βάζω κάτι στο στόμα, τρώγω, αλλά από το ιταλ. *imboccare* = μπαίνω, εισέρχομαι στο στόμιο ενός λιμανιού. P. E. Dabovich, σ. 567. DEI, τ. 1, σ. 546. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 222. Η. and R. Kahane, *Graeca et Romanica*, σ. 661.

μπουκῶνω, από το μεσαιων. *μπουκῶνω* < *ἐμβουκῶνω*, *ἐμπουκῶνω* < *μπούκα* = στόμα, < λατιν. *bucca* = στόμα· μάγουλο, σαγόνι. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 222. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 6, σ. 8. Ernout - Meillet, σ. 77.

μπουλούκια, τά, από το τουρκ. *bölük* = διαίρεσις, μέρος, τμήμα, σωρός, δ-μῖλος, στίφος, λόχος. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 388β.

μπουλῶνω, από το οὔσ. *μπούλλα* = το γυναικεῖο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, < μεσαιων. *βούλλα* = ὕφασμα μετὰ τοῦ ὁποῖο δένονται τὰ μάτια, < μεταγν. *βούλλα* < λατιν. *bulla* = φουσαλίδα· βούλλα, σφραγίδα. Φ. Κουκουλέ, «ΗΜΕ» 1930, 423-426. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 169-170. Ernout - Meillet, σ. 78. Βλ. καὶ Κωνστ. Μηνᾶ, «Δωδώνη» 7, 1978, 112.

μπούμα, ἡ, από το ιταλ. *boma* = ἐπίδρομος, τὸ τελευταῖον πρὸς πρύμνην ἰστιὸν σχήματος τραπεζοειδοῦς, τὸ ὁποῖον ἄνω μὲν ἀναδένεται εἰς τὸ κέρασ, κν. *πίκι*, κάτω δὲ ποδοῦται εἰς τὴν κέρκον, κν. *ράνταν*. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 99. P. E. Dabovich, σ. 144.

μπούνια, τά· ἡ λ. *μπούνια* = εὐδίασις, ὁπῆ εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου διὰ τῆς ὁποίας ἐκρέουσι τὰ ὕδατα τοῦ καταστρώματος, προέρχεται ἀπὸ τοῦ ιταλ. *imboni* (πληθ.) = flaps for the ready discharge of water from the upper deck; freeing scuttles in the top-sides; scupper ports = ἐπιστόμια γιὰ τὴ γρήγορη ἐκροή τοῦ νεροῦ ἀπὸ τοῦ ἐπάνω κατάστρωμα· ...θυρίδα εὐδίασιου. Η. and R. Kahane, *Graeca et Romanica*, σ. 691. P. E. Dabovich, σ. 794. Ὁ D. C. Hesseling, σ. 36, ὑποστήριξε μετὰ ἀμφιβολία τὴν παραγωγὴ τῆς λ. ἀπὸ τοῦ ιταλ. *bugno* = κυψέλη, ἐνῶ ὁ Ν. Π. Ἀνδριώτης, ΕΛ, σ. 223, τὴν ἐτυμολογεῖ λαθεμένα ἀπὸ τὸ βενετ. *bugna* = πέτρα ἀκατέργαστος. G. Boerio, σ. 106. G. Meyer, N.S. IV, σ. 62.

μπουρδάρω, ἀπὸ τὸ βενετ. *bordàr*, ιταλ. *abbordare* = πλησιάζω κάποιον. G. Boerio, σ. 91. Μ. Π. Περίδου, τ. 1, σ. 6.

μποῦφος, ὁ· ἡ λ. *μποῦφος* = Γλαῦξ ἡ κοινὴ (*Asio* ο. *otus* L.), προέρχεται ἀπὸ τὸ μεσαιων. *μποῦφος* < μεταγν. *βοῦφος*, ἴδ. σημ. Ἡ λ. εἶναι ὀνοματοποιημένη ἀπὸ τὴν κραυγὴ τοῦ πουλιοῦ, ὅπως φαίνεται καὶ στὸ ιταλ. διαλεκτικὸ *buffo*, ἴδ. σημ., καὶ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ λατιν. *bufo*, -*onis*· πρβλ. *Bubo νυκτικόραξ* (= *μποῦφος*)... *bufus forma vulgaris. nomen avis nocturnae ominosa(e), id est nycticorax. Corpus Glossariorum Latino-rum*, τ. 6, σ. 154. Χατζησ.-Καυνέλλη, σ. 141. DEI, τ. 1, σ. 628. Ν. Π.

Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 223. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 4, σ. 181. L.-S.-J⁹, Suppl., σ. 32. G. Rohlfs, LGII, σ. 92.

μπράβο, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *bravo* = ἀνδρεῖος, γενναῖος· εὖγε! μπράβο!, πού χρησιμοποιοῦνταν γιὰ νὰ ἐπευφημήσουν ἠθοποιούς κλπ., < λατιν. **brabus* < **brabarus* < *barbarus* < βάρβαρος. DEI, τ. 1, σ. 593. Ern. Klein, σ. 93. H. and R. Kahane, «Ἑλληνικά» 37, 1986, 129-132.

μπράτσο, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *braccio* = κερουλικός, ὀλικός κεραίας, σκοινὶ πού στερεώνεται στὸ ἄκρο τῆς κεραίας, στὸ ἀκροκέραιο, κν. *πινό*, < λατιν. *bra(c)chium* < ἑλλην. *βραχίων*, συγκριτ. βαθμὸς τοῦ *βραχὺς* = κοντός, καὶ ἡ ἀρχικὴ σημασία του ἦταν: αὐτὸ τὸ ὅποιο εἶναι κοντύτερο ἀπὸ τὸν πῆχυ. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 119. DEI, τ. 1, σ. 582. Ern. Klein, σ. 92. P. E. Dabovich, σ. 160.

μπρούλια!, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *imbrogliata!* = μάζεψε τὸ πανί!, προστακτικὴ τοῦ *imbrogliare* = συστέλλω ἱστίον, κν. *μαζεύω*, *στιγγάρω*. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 342. P. E. Dabovich, σ. 568. D. C. Hesseling, σ. 26.

μωμτζάς, ὁ· ὁ κοινὸς τύπος γιὰ τὴ λ. εἶναι: «*μαμουζέδες*... ὀνομάζονται οὕτω ὑποδήματα ὑψηλὰ καὶ φαρδεῖα, κατασκευασμένα ἀπὸ τελατίνι. Ταῦτα φθάνουν ἄνωθεν τοῦ γόνατος καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν διὰ νὰ προστατεύονται ἀπὸ τὰ ἐντὸς τοῦ σκάφους εἰσρέοντα ὕδατα κατὰ τὴν διάρκειαν θυέλλης ἢ βροχῆς». *Ναυτ. Ἐγκ. Λεξ.*, τ. 2, σ. 16. Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκ. *mamuz*, τύπος πού ἀπαντᾷ ἤδη ἀπὸ τὸ 1668, *mahmuz* = περνιστήρας, σπιρούνι, < ἀραβ. *mihmāz*, *mihmaz*, ἴδ. σημ.· γιὰ τὴν παρ. σημ. ἔξ. πρβλ. τὰ λατιν. *calcar* = περνιστήρας, καὶ *calceus* = ὑπόδημα, τὰ ὅποια εἶναι παράγωγα ἀπὸ τὸ λατιν. *calx*, *calcis* = 1) φτέρνα. 2) πόδι. *New Redhouse*, σ. 723. Ernout-Meillet, σ. 88-89. Δ. Β. Οἰκονομίδου, «Ἀθηνᾶ» 56, 1952, 268.

N

ναμάζι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *namaz* = προσευχή, < περσ. *namāz* = προσευχή, εἰδικὰ αὐτὴ πού καθορίζεται ἀπὸ τὸ νόμο καὶ ἐπαναλαμβάνεται πέντε φορές τὴν ἡμέρα. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1901α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1425α.

νάμι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *nam* = ὄνομα· φήμη, κλέος, δόξα, < περσ. *nām*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1854β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 1378α.

νεφρεμιά, τά· ἀπὸ τὸ *νεφραμιά* μὲ τροπὴ τοῦ ρα > ρε, λόγῳ τοῦ ὕγρου ρ, πρβλ.

- κρεβάτι < κρεβάτι, και αυτό από το νεφρός, και την κατάλ. -αμιά. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 228. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 3, σ. 146.
- νιζάμης, ό, από το τουρκ. *nizam* = τάξεις, διάταξεις, διευθέτησις· στρατιώτης του τακτικού στρατού, πρβλ. *Nizamı Cedid* = το νέο σύστημα που έγκαινιασθηκε από το Σουλτάνο Σελίμ Γ΄· ιδιαίτερα, ό τακτικός στρατός που όργανώθηκε τότε, και αυτό από το άραβ. *nizām*, ίδ. σημ. Ι. Χλωροϋ, τ. 2, σ. 1883β. *New Redhouse*, σ. 890. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 1129α.
- νισάφι, τό, από το τουρκ. *insaf* = δικαιοσύνη, έπιείκεια, μετριότης, διάκρισις, εύσυνειδησία, < άραβ. *insaf*, ίδ. σημ. Ι. Χλωροϋ, τ. 1, σ. 221β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 85α.
- νιτερεσάδα, ή, από το νιτερέσο < ιντερέσο < ιταλ. *interesso* = κέρδος, ώφέλεια, συμφέρον, και την κατάλ. -άδα. G. Meyer, N.S. IV, σ. 28.
- νταβατζής, ό, από το τουρκ. *dānact* = έναγων, αντίδικος, < *dava* = άγωγή, διεκδίκησις, < άραβ. *da'wa(t)* = άπαίτηση. Ι. Χλωροϋ, τ. 1, σ. 782β, 783α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 364β.
- ντανάρο, από το ιταλ. *danaro* = χρήματα, < λατιν. *denarius (nummus)* > μεταγν. *δηνάριον*. DEI, τ. 2, σ. 1208, 1246. G. Meyer, N.S. III, σ. 21.
- ντελήδισσα, ή, από το ντελής < τουρκ. *deli* = παράφρων, άνόητος, μανιώδης. Ι. Χλωροϋ, τ. 1, σ. 790α.
- ντερλικώνω· ό D. J. Georgacas, α' Αφιέρ. Μαν. Τριανταφ., σ. 535-537, συνοψίζοντας τὰ όσα έχουν γραφεί για το θέμα, υίοθετεί την παραγωγή τής λ. από το μεσαιων. *υδρολύκος* = τέρας τών ποταμών που το επάνω μέρος του σώματός του ήταν λύκος και το κάτω νερόφιδο, και καταλήγει ότι οι τύποι: *δρολίκι*, *δερλίκ'*, κλπ. έχουν σχηματιστεί με επίδραση τών τουρκικων ούσ. που λήγουν σε *-lik*. Ἡ λ. ίσως σχετίζεται με το τουρκ. *dirlik* = *hayvan yiyeceđi*, *yem* = τροφή τών ζώων, > *δερλίκ'*, *δρολίκ'*, > ντερλικώνω, ντιολικώνω. *Derleme Sözlüđü*, τ. 4, σ. 1518.
- ντομούζ· Γκισοϋρ ντομούζ· από το τουρκ. *domuz* = γουρούνι. Ι. Χλωροϋ, τ. 2, σ. 1093α· για τή λ. *γκισοϋρ* βλ. άνωτέρω.
- ντόν· μαί, πουρκουά, ντόν; Τό γαλλ. *mais*, *pourquoi donc?* = αλλά, γιατί λοιπόν;
- ντούγκουε· όρσε ντούγκουε· ή λ. όρσε είναι προστακτική του όρίζω > όρισε > όρσε· ή λ. ντούγκουε < ιταλ. *dunque* = λοιπόν. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 250.
- ντουγρού, από το τουρκ. *dogru* = εύθύς, ίσιος, άκριβής· εύθέως, άκριβώς, άληθώς, ειλικρινώς, Ι. Χλωροϋ, τ. 2, σ. 1090α.
- ντούρμα, έπίρρ., από το τουρκ. *dur-ma* = μη σταματάς, μη στέκεσαι, προ-

χώρα, ἀρνητικὸ τύπο προστακτικῆς τοῦ *durmak* = ἴσταμαι, ἦτοι δὲν προχωρῶ, σταματῶ, πὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τῆ βάσει τοῦ ρήματος *dur-* καὶ τὸ *-ma* ἀρνητικὸ μόριο σχηματισμοῦ τῆς προστακτικῆς. Ἡ λ. σύμφωνα μὲ τὸ Α.Ι.Α. χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἀρχικὴ τῆς σημασία: *δι-αρκῶς, συνεχῶς* καὶ ὕστερα μετέπεσε στὴν ἔννοια: *μόλις, εὐθὺς ὡς, βεβαίως*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1086β.

ντράβαλα, τά, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *travaglia*, βενετ. *travaglia* = ἐνόχληση, μέριμνα· κόπος, ἐργασία, δουλειά, > *τραβάλια* = βάσανα, φροντίδες, > *τράβαλα*, μὲ παρετυμολογία πρὸς τὸ *τραβῶ*, κατὰ τὸ σχῆμα: *κρουστάλλια* > *κρούσταλλα*, *καπούλια* > *κάπουλα*. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 1, σ. 220-221. G. Meyer, N.S. IV, σ. 90.

Ξ

ξάκρισμα, τό, ἀπὸ τὸ *ξακρίζω* καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ στερητικὸ *ξε-* καὶ τὸ οὐσ. *ἄκρη*. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 235· γιὰ τὸ *ξε-*, βλ. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 31. Τοῦ ἴδιου, Γλ. Ἔρ., τ. 2, σ. 161-190.

ξαμώνω, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *ἐξαμώνω* < λατιν. *examinare* = ἰσοροπῶ· ἐξετάζω. Μ. Τριανταφ., Ἄπαντα, 1, σ. 341, 396, 423, 427, ὅπου συζητεῖται καὶ ἡ σημασιολογικὴ μεταβολή. Στ. Α. Ξανθοῦδίδου, Ἐρωτόκριτ., σ. 629.

ξαργοῦ, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ μεσαιων. *ἐξάργου* < *ἐξέργου* < *ἐξ ἔργου*. Ἄδ. Κοραῆ, Ἄτακτα, τ. 1, σ. 116, 166, τ. 4¹, σ. 126.

ξεμπορδαλιάζω, ἀπὸ τὸ *ξε-* καὶ πιθανόν ἀπὸ τὸ ἰταλ. *bordellare* = πορνοκοπῶ, συχνάζω στὰ *χαμαιτυπεῖα*.

ξενοκατιάζω, ἀπὸ τὸ *ξενο-* καὶ τὸ ρῆμα *κατιάζω* γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. ἀνωτέρω.

ξεσκολώνω, ἀπὸ τὸ ρῆμα *ξεκολώνω* = ἐκριζώνω, μὲ τὴν ἔνθεση τοῦ *σ-* μέσα στὴ λέξη, πρβλ. *ἀνασκουμπώνω* < *ἀνακουμβώνω*, *ἀνάσβολα* < *ἀνάβολα*. ΙΑΑ, τ. 2, σ. 64. Χρ. Γ. Παντελίδου, «B-NJ» 6, 1928, 430. Εὐχαριστῶ τὴ συνάδελφο κ. Μ. Φλωριᾶ-Μήλα γιὰ τὴ βοήθειά της.

ξεσοῖαστος, ἀπὸ τὸ ρῆμα *ξεσοιάζω*, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ στερητικὸ *ξε-* καὶ τὸ οὐσ. *σοί* < τουρκ. *soy* = γένος, καταγωγή, οἰκογένεια· (ἐπίθ.) ὁ ἐκ καλῆς καταγωγῆς. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 1035α.

ξομπλιαστήρα, ἡ, ἀπὸ τὸ ρῆμα *ξομπλιάζω* < *ξόμπλι* < μεσαιων. *ἐξόμπλιν* < *ἐξέμπλιον*, μὲ τροπὴ τοῦ *εμ* > *ομ* λόγῳ τοῦ χειλικοῦ *μ*, πρβλ. *γεμάτος* > *γιομάτος*, *δρεμόνι* > *δρομόνι* = εἶδος κόσκινου, < λατιν. *exemplum* > μετ-αρν. *ἔξομπλον* = παράδειγμα, καὶ τὴν κατάλ. *-τήρα*, πρβλ. *μαργωτήρα* = ψάρι πὺ μαργώνει, *μουδιάζει*, *φορτωτήρα* κλπ. Ν. Π.

Ἄνδριώτη, ΕΛ, σ. 239. Μ. Φιλήντα, ΓΓΕ, τ. 3, σ. 154-155, 165. Μ. Φιλήντα, Γραμματική, λήμμα 1382. Μ. Τριανταφυλλίδη, Ἄπαντα, τ. 1, σ. 333, 405, 427. G. Meyer, N.S. III, σ. 49.

ἔσκιζάνης, ὁ, ἀπὸ τὸ ρῆμα ξεσκίζω καὶ τὴν κατάλ. -άνης, πρβλ. λαφαζάνης < τουρκ. *lafazan* = φλύαρος.

Ο

ὀλά· ὅς γκελντί· χαῖρ ὀλά· τὸ τουρκ. *hoş geldin; hayır ola* = καλωσόρισες· καλὸ νὰ εἶναι.

ὀλμάς· ἔσκι ντόστ ντουσμὰν ὀλμάς· πρόκειται γιὰ τὴν τουρκ. παροιμία: *Eski dost düşman olmaz, yenisinden vefa gelmez* = ἕνας παλιὸς φίλος δὲ θὰ γίνει ἐχθρὸς καὶ ἕνας καινούργιος δὲ θὰ εἶναι πιστός. Askoy, *Atasözleri Sözlüğü*, τ. 1, σ. 228.

ὀλοβρόχιμος, ἀπὸ τὸ ὀλο-, ὅπως χρησιμοποιεῖται ἤδη στὴ μεταγν. ἑλλην., πρβλ. ὀλο-σῆρικος, τὸ ὀλοσῆρικον = ὀλομέταξος, καὶ τὸ βρόχιμος < βρόχος < ἀρχ. βρόχος = σκοινὶ γιὰ ἀπαγχόνιση ἢ στραγγαλισμὸς, θηλιά. ΙΑΑ, τ. 4¹, σ. 145. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 803.

ὀλσούν· τὸ τουρκ. *olsun* = ἄς γίνεῖ, τρίτο ἐνικὸ προστακτικῆς τοῦ *olmak* = εἶμαι· γίνομαι.

ὀνόρε, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *onore* = τιμὴ· σέβας.

ὀρδινο, τό, ἀπὸ τὸ μεταγν. *ordino* < λατιν. *ordo, ordinis* = τάξις, στίχος. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 815. G. Meyer, N.S. III, σ. 50.

ὀριτζινάλε, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *originale* = ἀρχέτυπο, πρωτότυπο· ἰδιότροπος, ἰδιόρρυθμος, ἀλλόκοτος.

ὀρτσάρω, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *orzare* = προσάγομαι, πλέω, στρέφω τὸ πλοῖον ἐγγύτερον πρὸς τὸν ἄνεμον, τοῦ ὁποῖου ἡ προστακτικὴ *orza!* = πρόσαγε, πέρασε στὰ ἑλληνικὰ ὡς ὀρτσα. Kahane - Tietze. *The Lingua Franca*, λήμμα 451. P. E. Dabovich, σ. 776. D. C. Hesseling, σ. 26.

οὐλεμάς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *ulema* = σοφοί, πεπαιδευμένοι· διδάκτορες τῆς μουσουλμανικῆς θεολογίας καὶ τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ δικαίου, θεολόγοι, καὶ νομοδιδάσκαλοι μουσουλμάνοι, πληθυντ. τοῦ *alim* = ὁ εἰδώς, ὁ γνώστης, σοφός, λόγιος, < ἀραβ. *‘alim*, πληθ. *‘ullam*, ἰδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1143α, 1112α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 662α.

οὐλτιμος, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *ultimo* = τελευταῖος.

παγκέτα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *banchèta*, ἰταλ. *panchetta* = σκαμνί. G. Boerio, σ. 60. G. Meyer, N.S. IV, σ. 67.

Π

- παγλαρώνω*, από τὸ τουρκ. *bağlarım*, ἐνεστώτα τοῦ *bağlamak* = δένω, συσφίγγω διὰ σχοινίου, δεσμεύω. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 321β· ὁ Κ. Δαγκίτσης, EAN, τ. 2, σ. 561, λαθεμένα ἀναφέρει ὅτι ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο **μπαγλαντίζω* < τουρκ. *bağladım*, κατὰ τά: *γοραπώνω*, *τσακώνω*, γιατί τότε θὰ λεγόταν **μπαγλαντώνω* καὶ ὄχι *μπαγλαρώνω*. *παινετάδα*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *benedetto* = εὐλογητός· ποθητός, κυρίως ἔπως χρησιμοποιεῖται στὴ φράση: *andare segnato o benedetto* = πάω στὸ καλὸ (τρόπος τοῦ ἀποπέμπειν). Μ. Π. Περιδου, τ. 1, σ. 93, 220.
- παλαβομανίτα*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *παλαβός* καὶ τὸ μεσαιων. οὐσ. *μάνητα*, ἡ, = ὀργή, θυμός, < *μανία*, κατὰ τὸ σχῆμα: ἡ *χάρη* - ἡ *χάρητα*. Γ. Χατζιδάκη, MNE, τ. 2, σ. 9. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ. σ. 197. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 9, σ. 318.
- παλάγκο*, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *palanco* = σύσπαστο, σύστημα τροχίλων καὶ σχοινίων διὰ τὴν ἀνύψωσιν βάρους, < λατιν. **palanca* < *palanga* < ἀρχ. ἑλλην. *φάλαγγα* < *φάλαγξ*· (πληθ. ἀρ.) ξύλινοι κύλινδροι, φαλάγγια πρὸς μετακίνησιν βαρῶν. DEI, τ. 4, σ. 2726. Bloch - Wartburg, DELF, σ. 456. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 458.
- παλαμίζω*, ἀπὸ τὸ *παλάμη* < ἰταλ. *spalmo* = χρῖσμα, ἄλειμμα, μίγμα ρητίνης, στέατος, ἐλαίου, θείου κλπ. πρὸς ἄλειψιν τῶν πλοίων, μετὴν ἐπένθεση τοῦ α-, πρβλ. *καραβάνι* < μεσν. *καρβάνιον* < ἀραβ. *kirvan*, καὶ ξέπεσμα τοῦ ἀρχικοῦ σ-. Μ. Π. Περιδου, τ. 2, σ. 1499. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 81. Τὸ ρῆμα *παλαμάζω* προέρχεται κατευθείαν ἀπὸ τὸ *spalmare*, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὸ *παλαμίζω*.
- παλιοκαϊάσα*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἐπίθ. *παλιο-* καὶ τὸ *καϊάσα* τὸ ὁποῖο δὲν ἀποτελεῖ παρεφθαρμένο τύπο τῆς λ. *καῖκι*, δηλ. **καϊκάσα* > *καϊάσα*, λόγω ἀπλολογίας, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀραβ. *qayyāsa* = φορτηγίδα, μαούνα ποὺ χρησιμοποιεῖται στὸν Νεῖλο καὶ τὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο· τὸ μέγεθός τους διαφοροποιεῖται καὶ ἔχουν ἀπὸ ἓνα ἕως καὶ τρία κατάρτια. Ἡ λ. πέρασε στὴ γαλλ. *quaiiche*, ἀγγλ. *gaiassa* (*gyassi*). R. Dozy, *Supplément*, τ. 2, σ. 439β. Gr. Blackburn, *Ships*, σ. 151, ὅπου καὶ σχῆμα τοῦ πλεούμενου. É. Littré, τ. 4, σ. 1399. The O.E.D., Suppl., τ. 1, σ. 1186.
- παλλίον*, τό, ἀπὸ τὸ μεταγν. *παλλίον* = ἐπενδύτης, < λατ. *pallium* «κύριο μέρος τοῦ ρουχισμοῦ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἰσοδυναμεῖ μετὴν *toga* τῶν Ρωμαίων». G. W. H. Lampe, σ. 999. Ernout - Meillet, σ. 476.
- παλούκι*, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *παλούκι(ν)* καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. λατιν. **pa-*

luceus < *palus* = παλούκι. G. Meyer, N.S. III, σ. 51. Μ. Τριανταφυλλίδη, "Απαντα, τ. 1, σ. 428. Du Cange, σ. 1086.

πάνα, ή, από τὸ οὐσ. *πανί* μετὴν μεγεθύντ. κατάλ. -α, κατὰ τὸ σχῆμα: *καρούδι* - *καρούδα*, *πλατάφι* - *πλατάνα*, *κοφίνι* - *κοφίνα*, < μεταγν. *παν(ν)ίον*, ὑποκορ. τοῦ μεταγν. *πάννος* < λατιν. *rannus* < ἴσως ἑλλην. δωρ. **πᾶνος* (= πῆνος, ὕφασμα). Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 261. G. Meyer, N.S. III, σ. 52. Κ. Α. Παπαχρίστου, «Βυζαντινά» 8, 1976, 324.

πάνε, από τὸ ἰταλ. *pane* = ψωμί.

παπουδιάζω, από τὸ οὐσ. *παπούδα*, ή, (Μυτιλήνη) = οἱ κόκκοι τοῦ ροδιοῦ ἢ τὸ ἔσω σαρκῶδες μέρος τῶν ἀκροδρύων, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. οὐσ. *πάππος* = τὸ χνούδι στοὺς σπόρους ὀρισμένων φυτῶν, μετὴν κατάλ. -ιάζω, από τὴν ὁμοιότητα πού ὑπάρχει μεταξύ τοῦ βρεγμένου δέρματος τῶν χεριῶν καὶ τοῦ ρικινώδους φλοιοῦ τῶν καρπῶν. P. Kretschmer, σ. 453. Σπ. Ἀναγνώστου, σ. 129. L-S-J⁹, σ. 1302.

παρانتαμπής, ὁ τὸ δεύτερο συνθετικὸν από τὸ τουρκ. *tabi* = ὁ ἀκολουθῶν, μιμούμενος, ἐπόμενος, ὀπαδός, ὑποκείμενος, ὑπήκοος· ὑπηρέτης, < ἀραβ. *tābi*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 446α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 157α. I. I. Παπαγρηγοράκη, σ. 107.

παραπέτο, τό, από τὸ βενετ. *parapèto*, ἰταλ. *parapetto* = στηθαῖο, φράγμα. G. Boerio, σ. 471.

πάρολι, από τὸ ἰταλ., βενετ. *paroli* = (χαρτοπ.) διπλασίασμα στὴν χαρτοπαιξίαν, πληθύντ. ἀριθμὸς τοῦ ναπολιτάνικου *parolo*, καὶ αὐτὸ από τὸ ναπολιτάνικο *paro* = ἴσος· ἢ λ. ἔχει περάσει στὴν ἀγγλ., γαλλ., γερμανικὴ ὡς *paroli*. G. Boerio, σ. 475. The O.E.D., τ. 2, σ. 2082. DEI, τ. 4, σ. 2780. El. Brighenti, *Νεοελλ.-ιταλ.*, σ. 480.

παρουκέτο, τό, από τὸ ἰταλ. *parrocchetto*, *parrucchetto* = δολώνιον. P. E. Dabovich, σ. 793. DEI, τ. 4, σ. 2782, 2783. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 83.

παρτίδο, τό, από τὸ βενετ., ἰταλ. *partito* = μέρος, μερίς· παρτίδα. G. Boerio, σ. 477.

πάσο, τό, από τὸ ἰταλ. *passo* = βῆμα, πάτημα.

πασπαλώνω, από τὸ ἀρχ. οὐσ. *πασπάλη* Ἀιτικοί· *κέγχρος* ἢ τὸ *τυχόν* Ἑλληνες. *Πασπάλη τὸ τυχόν* οἱ δὲ *κέγχρον*· οἱ δὲ τὰ *κέγχρινα* ἄλευρα, καὶ τὴν κατάλ. -ώνω. *Thesaurus*, τ. 6, σ. 578. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 270.

πασσάγιο, τό, από τὸ βενετ. *passagio*, ἰταλ. *passaggio* = διάβασις. G. Boerio, σ. 478.

παταράτσα, τά, από τὸ ἰταλ. *paterazzo*, πληθ. *paterazzi* = παράτονος, παταράτσα. P. E. Dabovich, σ. 798. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 84.

- πεκκῆτο, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *peccato* = ἁμαρτία· *che peccato* = τί κρίμα!
- πεκούνια, τά, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *pecunia* = χρήματα.
- περίκουλος, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *pericolo* = κίνδυνος.
- πεσκές, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *peşkes* = δῶρο, < περσ. *pishkash* = δῶρο, ἀπὸ τὸ *pish*, *resh* = μπροστά, καὶ τὸ *kash* = φέροντας. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 429β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 252.
- πεσκούλια, τά, ἀπὸ τὸ τουρκ. *püşkül* = θύσανος, κροσσός, φούντα. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 436β.
- πέτσωμα, τό· ἡ ὀνομασία προῆλθε ἀπὸ τὶς αἰτήσεις τῶν ὀπλαρχηγῶν πρὸς τὴν κυβέρνηση γιὰ τὴ χορήγηση χρημάτων γιὰ νὰ ἀγοράζουσι πετσώματα = σόλες, γιὰ τὰ τσαρούχια τῶν ἀνταρτῶν. Ἐλευθερουδάκη, τ. 10, σ. 659.
- πίκκολο, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *piccolo* = μικρός· παιδάκι.
- πινά, τά, ἀπὸ τὸ βενετ. *pena* = 1) ἀντενοκάταρτο. 2) ὅλες οἱ κεραῖες, ἀντένες τοῦ πλοίου. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 489. G. Boerio, σ. 488.
- πλασένιος, ἀπὸ τὸ οὐσ. πλάση καὶ τὴν κατάλ. -ένιος, πρβλ. μολύβι - μολυβένιος.
- πλάτικα, τά, ἀπὸ τὸ βουλγαρ. *plata* = πληρωμή, μισθός, μετὰ τὴν κατάλ. -ικός. G. Meyer, N.S. II, σ. 50. Βουλγ.-ελλ., σ. 845.
- ποέτα· κέ ποέτα!, τὸ ἰταλ. *che poeta!* = τί ποιητής!
- πόμπα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *rompa* = τρόμπα. G. Boerio, σ. 520.
- πορτέλο, τό, ἀπὸ τὸ βενετ. *portello*, ἰταλ. *portello* = πορτάκι. G. Boerio, σ. 527.
- πόστο, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *posto* = θέση, μέρος.
- ποτόκι, τό, ἀπὸ τὸ *ἀποτόκι < ἀπότοκο < ἀρχ. ἐπίθ. ἀπότοκος = ὁ ἐκ τινος γεννώμενος, προσερχόμενος. IAA, τ. 2, σ. 604-605. L-S-J⁹, σ. 223.
- πουργοτζής, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *burgucu* = κατασκευαστής ἢ πωλητής βιδῶν· τρυπανιστής, < *burgu* = τρυπάνι. *New Redhouse*, σ. 201.
- πουτούρι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *rotur* = πᾶν ὅ,τι ἔχει πτυχάς, ἢ εἶναι ὡς ἐρρυτιδωμένον· εἶδος σαλβαρίου εὐρέος. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 434α.
- πράγκα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *branca* = φούχτα, ἰταλ. *branca* = ὄνυχας θηρίου ἢ ἀρπακτικοῦ πτηνοῦ· χεῖρ δραττομένη τι. G. Boerio, σ. 97. M. Π. Περίδου, τ. 1, σ. 252.
- πράτιγο, ἀπὸ τὸ ἰταλ. (*libera*) *pratica* = ἐλευθεροκοινωνία. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 89. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 515.
- Πρίφτης· Λάλ-Πρίφτη! = λεβεντόπαπα!, ἀπὸ τὰ ἀλβαν. *lalë* = μεγαλύτερος ἀδελφός· θεῖος, μπάρμπας· ὄρος προσφώνησης πρὸς ἐπίσκοπο, καὶ *prift* = παπάς, < *προεσβύτερος*, διὰ τῆς λατιν. S. E. Mann, σ. 235, 401.

προφταστήρα, ή, προδόρπιο, όρεκτικό· από τὸ (ε)πρόφτασα, άόριστο τοῦ προφτάνω, με τὴν κατάληξη -τήρα, γιὰ τὴν όποία βλ. άνωτέρω στὴ λ. ξομπλιστήρα.

P

ράντα, ή, από τὸ ἰταλ. *randa* = τὸ ἡμιόλιον (ἰστίον) ώτοειδές από κέρατος [ή γλίζα]· ό επίδρομος, ἰστίον ώτοειδές και ἡμιόλιον, τὸ ἔσχατον εἰς τὴν πρύμνην [ή μπούμα]. P. E. Dabovich, σ. 881. Α. Παλάσια, σ. 358-359, 110. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 535.

ρεβένια, τά, από τὸ άρχ. σλαβ. *rav'nŭ* = πεδινός *planus*, όμαλός, ἴσος *aequalis*, πρβλ. και *rav'n'* = κοιλάς *convallis*· από τὴν ἑλλην. ή άρωμων. λ. *rivéne* = *terrain accidenté* = άνώμαλο ἔδαφος. T. Papahagi, σ. 1042. Fr. von Miklosich, *Lexicon*, σ. 768. M. Vasmer, σ. 102· γιὰ τὴν παρ. σημ. ἔξ. πρβλ. τὸ τοπωνύμιο *Πολιάνα* < άρχ. σλαβ. *polyana* = λιβάδι, από τὴν ἰνδοευρωπαϊκὴ βάση **p(e)la* = επίπεδος, όμαλός.

ρεντίνα, ή· στὴν ἑλλην. άπαντᾶ ή λ. *ρέντα*, τά, (Αἶνος) = τὸ ἐξέχον μέρος τῆς στέγης, καθώς και ή λ. *ρεντίνα*, ή, (πληθ.) = τὰ τέσσερα παράλληλα πρὸς τὸ ἔδαφος δοκάρια τοῦ ριχτοῦ άργαλειοῦ. Πρβλ. σερβοκροατ. *redina* = φυσικός φράκτης, μεγεθυντικό τοῦ *red* = γραμμή· στίχος, σειρά, > ρουμ. *rind* = όροφος ενός σπιτιοῦ. P. Skok, τ. 3, σ. 122. A. de Cihac, τ. 2, σ. 312-313. Π. Α. Φουρίκη, «Λεξ. 'Αρχ.» 6, 1923, 394. «Ἐλλ. Φιλ. Σύλλ.» 8, 1873-74, 529.

ρόγγια, τά· ή λ. από τὸ άμάρτυρο **δρόγγιον*, ύποκορ. τοῦ άρχ. *όρογχος*, πρβλ. *εἰ δέ τις κάυσειε τὴν ὕλην, τὸ χωρίον, διὰ τὸ ἔργον όρόχθους ἔρεῖς*, 'Ιούλ. Πολυδεύκους, 'Όνομαστικόν, ἔκδ. Imm. Bekker, Berolini 1846, 7, 147, από τὸ όποῖο και τὸ άλβαν. *rogë* = forest clearing = τὸ καθάρισμα τοῦ δάσους. D. J. Georgacas, *The -ίτο- Suffixes*, σ. 177. N. Andriotis, λήμμα 4491. Γ. Χατζιδάκη, «Ἄθηνᾶ» 25, 1913, 284-285. S. E. Mann, σ. 429. Π. Γρίσπου, «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 20, 1971, 385-386, όπου και πολλές πληροφορίες γεωργικῆς φύσεως.

ροϊεύω, από τὸ μεταγν. *ρογεύω* = διανέμω, μοιράζω χρήματα, < λατιν. *erogare* = πληρώνω, δαπανῶ, μοιράζω χρήματα, N. Andriotis, λήμμα 5234. Ernout - Meillet, σ. 576. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 971.

ρουβάδα, ή, από τὸ βενετ., ἰταλ. *ruvido* = τραχύς, άγροῖκος, άπαίδευτος, με επίδραση τῶν οὐσιαστικῶν πού λήγουν σέ -άδα. G. Boerio, σ. 588.

- σαγανίδι, τό, ἀπό τὸ τουρκ. *sağanak* = βροχὴ ραγδαία καὶ διαβατική· ζημία μεγάλη, πού θεωρήθηκε ὑποκορ., πρβλ. τουρκ. *razmak* > πασονμάκι > πασούμι, καὶ ἔδωσε τὸ ἀμάρτυρο *σαγάνι > σαγαν-ίδι. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 1003α.
- σαλάδο, τό, ἀπό τὸ βενετ. *salado* = παστὸ κρέας. G. Boerio, σ. 592.
- σαλαμάστρα, ἡ, ἀπό τὸ ἰταλ. *salmastra* = πλεκτή, κν. μπαλιέτα, πλεκτὰ σχοινία, πλεκτὸς ρίπος· παρέμβυσμα, κν. στουπί. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, σ. 558.
- σαλαμετλίκια, τά, ἀπό τὸ τουρκ. *selamet* = ἀσφάλεια, σωτηρία, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ δεινῶν καὶ συμφορῶν, μὲ τὴν κατάλ. *-lik*, < ἀραβ. *salāma-t*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 919β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 502α.
- σαλιάρα, ἡ, πρόκειται γιὰ τὸ θηλυκὸ τοῦ ἐπιθέτου σαλιάρης < σάλιο μὲ τὴν κατάλ. *-άρης*. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 314.
- σαλπάρω, ἀπό τὸ ἰταλ. *salpare*, ἴδ. σημ.
- σαπρακωμένος, ἀπό τὸ σαπρακῶν < ἐπίθ. σάπρακο, ἀπό τὸ ἀμάρτυρο *σάπραξ < ἀρχ. σαπρὸς = σάπιος. Ν. Andriotis, λῆμμα 5299.
- σάρα, ἡ, ἀπό τὸ σαρώνω ἢ σαρίζω κατὰ ὑποχωρητικὸ σχηματισμὸ, πρβλ. ἀνασαινω - ἀνάσα, ἀνασταινω - ἀνάστα. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 1, σ. 76.
- σαστικός, ὁ, ἀρραβωνιαστικός· ἀπό τὸ ἐπίθ. σαστικός < σάζω < ἰσάζω = συναρμύζω, ζευγαρώνω. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 317. Ἡ παραγωγὴ τῆς λ. ἀπὸ τὸ σιάζω + συμβιβάζω (> συμβάζω) > σ(υ)αστικός, δὲν εἶναι πειστικὴ. Ἀγ. Γ. Τσοπανάκη, *Συμβολές*, τ. 2, σ. 414.
- σβάντζικο, τό, ἀπό τὸ ἰταλ. *svanzica* = αὐστριακὸ νόμισμα ἀξίας εἴκοσι carantani, < γερμαν. *zwanzig* [*Kreutzer*] = εἴκοσι *Kreutzer* (= ἡμιώβολο, νόμισμα αὐστριακὸ 2,5 λεπτῶν). DEI, τ. 5, σ. 3685.
- σεβιλμέ, ἡ, ἀπό τὸ τουρκ. *sevilmе*, ρηματ. οὐσ. τοῦ *sevilmek* = ἀγαπῶμαι, εἶμαι ἀγαπητός. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 937β.
- σέγια, τά, ἀπό τὸ τουρκ. *esya* = ἐπιπλα, πράγματα, ἀποσκευαί, ἐμπορεύματα, πληθ. τοῦ *zey* = πράγμα, < ἀραβ. *shai*, πληθ. *ashyā* = πράγμα, ἀντικείμενο. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 118α, 991α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 564β-565α.
- σεγκόντο· πρίμο σεγκόντο· τὸ ἰταλ. *primo, secondo*.
- σεϊχουλισλάμης, ὁ, ἀπό τὸ τουρκοαραβ. *seyhülislam* = Σεϊσλάμης, ἦτοι ὁ μετὰ τὸν Σουλτάνον ὡς Καλίφην πνευματικὸς ἀρχηγὸς τῶν Μουσουλμάνων, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων τῶν

μουσουλμάνων και τῆς θρησκευτικῆς παιδεύσεως αὐτῶν. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 991αβ.

σέλλα, ἢ, ἀπὸ τὸ μεταγν. σέλλα = 1) καθέδρα, καρέκλα. 2) σέλλα τοῦ ἀλόγου, < λατιν. *sella*, ἴδ. σημ., πού σχετίζεται ἐτυμολογικά μὲ τὴ γλώσσα τοῦ Ἡσύχιου: ἔλλα· καθέδρα. Λάκωνες. καὶ Διὸς ἱερὸν ἐν Δωδώνῃ. E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 983.

σένεξ· φορτουνάτε σένεξ!, τὸ λατιν. *fortunate senex!* = εὐτυχησμένη γέροντα! σενίμ (σενίν)· μποὺ ντουβάρ μπενίμ, μποὺ ντουβάρ σενίμ· πρόκειται γιὰ τὴν τουρκ. παροιμία: *o duvar senin bu duvar benim* = ἐκεῖνος ὁ τοῦχος εἶναι δικός σου καὶ αὐτὸς ὁ τοῦχος εἶναι δικός μου, πού χρησιμοποιεῖται γιὰ κάποιον πού ἔχει πιεῖ πολὺ καὶ παραπατάει. Askoy, *Atasözleri Sözlüğü*, τ. 2, λῆμμα 6346.

σερβέτα, ἢ ἢ λ. ἀπαντᾶ καὶ ὡς σελβέτα (Πόντος), ἴδ. σημ., < ἰταλ. *salvietta* = χειρόμακτρο, πετσέτα, γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. βαγιόλι = 1) χειρόμακτρον ἢ προσόψιον ἢ γενικώτερον πετσέττα. 2) τὸ μανδύλι τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν, < ἰταλ. *tonagliuolo* = χειρόμακτρον. IAP, τ. 2, σ. 272. DEI, τ. 5, σ. 3326. IAA, τ. 3, σ. 411.

σερμπέτι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *serbet* = ποτόν, μελίκρατον, ποτόν γλυκύ, δροσιστικόν ὡς λεμονάδα κλπ., < ἀραβ. *sharaba-t*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 960β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 535β.

σεφέρι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *sefer* = ταξίδι· ἐκστρατεία, < ἀραβ. *safar*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 912α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 496α.

σιάρω, ἀπὸ τὸ ἰταλ. ρῆμα *sciare* = ἀνακρούω, τοῦ ὁποῦ ἢ προστακτικὴ *scial!* = ἀνάκρουε, πέρασε στὰ ἔλλην. ὡς *σία!* Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 582. Π. E. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 96.

σικουράντσα· νὸν ἔ ἀσσιστάντσα, μὰ... σικουράντσα· τὸ ἰταλ. *non è assistenza, ma... sicurezza* = δὲν πρόκειται γιὰ βοήθεια, ἀλλὰ γιὰ... ἀσφάλεια.

σιχνάτσα, ἢ, ἀπὸ τὸ γαλλ. *assignat* = χαρτονόμισμα πού ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴ κυβέρνησι τῆς Γαλλίας μὲ τὴν ὑπόθήκευση τῶν ἐθνικῶν κτημάτων. É. Littré, τ. 1, σ. 218. Εὐάγγ. Ἀθ. Μπόγκα, τ. 1, σ. 65.

σκαμπαβία, ἢ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *scampavia* = κανονιοφόρος· κέλῃς, μικρόν, ἐλαφρόν ἐφόλκιον (λέμβος) μὲ μίαν σειρὰν κωπῶν. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 575. Π. E. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 97.

σκαντζάρω, ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο βενετ. **scangiar* = ἀλλάζω, πού ἀντιστοιχεῖ στὸ παλαιοῖταλικο *scangiare*, γενουατ. *scangià*, ἴδ. σημ. G. Casaccia, σ. 173, 683. Kahane - Tietze, λῆμμα 577.

σκέπη, ἢ, = τὸ ἐπίπλοον τῶν ζώων, ἢ μπόλια· ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἑλλ. σκέπη = ἐπικάλυψη, κάλυμμα, προστασία, γιὰτὶ περιβάλλει τὴν κοιλιά, πρβλ.:

- ἐπιπλον, ἐπίπλοιοι, ὁ πιμελώδης ὑμῆν ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ τῶν ἐντέρων, ἐπίπλους λεγόμενος. *Thesaurus*, τ. 3, σ. 1737. L-S-J^o, σ. 1606. Ἡ λ. σκέπη = ὕφασμα, ἀπὸ μεταφορικῆ χρήσης τῆς λ.
- σκεπιτζής, ὁ, ἀπὸ τὸ οὐσ. σκέπη κατ' ἀναλογία πρὸς τὸ συνώνυμο πατσατζής < τουρκ. *pasaci*.
- σκιάζουρο, τό, ἀπὸ τὸ ρῆμα σκιάζω = φοβίζω, μὲ τὴν κατάλ. -ουρο, < ἀρχ. σκιά.
- σκιάς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *eskija* = ἀντάρται, λησταί, κακοῦργοι, πληθυντικὸς τοῦ *zeki* = ἄθλιος, δυστυχής, < ἀραβ. *shaqī*, πληθ. *ashqiyā'*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 114β, 969β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 550α.
- σκληρίστι ἀπὸ τὸ ἀλβαν. *shklerisht* = ἑλληνικά· ὁ Εὐλ. Κουρίλας, *Ἀλβανικαὶ Μελέται*, σ. 133, ἀναφέρει: «*Shkla* ὄντως ὑπὸ τῶν Ἑλληνοαλβανῶν ἀποκαλεῖται ὁ ἰθαγενὴς Ἕλληνας, ὅπως ὁ Βούλγαρος παρ' ἡμῶν (ἐκ τοῦ σκλάβος οἶος οὗτος ἐπὶ Βυζαντινῶν ἦν ἐν Μακεδονίᾳ)· ὁ Weigand «*Balkan-Archiv*» II, σ. 205, γράφει ὅτι *shkla*, πληθ. *shkenj* οἱ βόρειοι ἐκάλουν τοὺς Ὀρθοδόξους Σέρβους, ὁμοίως λοιπὸν ἐκάλεσαν ἔπειτα τοὺς Ὀρθοδόξους Ἕλληνας... Ὁ λόγος τῆς τριαύτης προσωνυμίας ἔγκειται, ὡς νομίζω, εἰς ἀντιπάθειάν τινα ἀναφεῖσάν κατὰ τὴν κάθοδον μεταξὺ τῶν δύο φύλων». D. Camarda, *Appendice* σ. 198.
- σκότα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *scotta* = πούς ἰστίου, σχοινίον ἢ σύσπαστον δεμένον εἰς τὸν ποδεῶνα ἰστίου. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 589.
- σκολαρίκι, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. σχολαρίκιον < σχολαρικὸν ἐνώτιον (= ἐνώτιο πού φοροῦσαν οἱ σχολάριοι = οἱ φρουροὶ τῶν ἀνακτόρων στὸ Βυζάντιο). Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 327. Φ. Κουκουλέ, ΒΒΠ, τ. 4, σ. 386.
- σμιγός, ἀπὸ τῆ μεταγν. γενικὴ συμμιγοῦ ἀντὶ τοῦ συμμιγοῦς < συμμιγής, πρβλ. ἰσοτελοῦ, ἐπιφανοῦ ἀντὶ ἰσοτελοῦς, ἐπιφανοῦς, σχηματίστηκε ἡ ὀνομαστικὴ σμιγός, πρβλ. ἡμίsson > ἡμισος. Γ. Χατζιδάκη, ΜΝΕ, τ. 2, σ. 10-11. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 330.
- σ'νέχ' τότες πού ἦτανε σ'νέχ' = τότε πού ἦταν νωρὸς ἀκόμη· ἡ λ. ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀρχ. συνεχῶς > (Σάμος) συνέχι = ἀμέσως. Ν. Andriotis, λῆμμα 5803.
- σοϊλέ· λακριντὶ σοϊλέ· πρόκειται γιὰ τὶς τουρκ. λ. *lâkirdi* = λέξις, λόγος, ὀμιλία, συνδιάλεξις, καὶ *söyle-mek* = ὀμιλῶ, λέγω. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1490α, τ. 1, σ. 939β.
- σοροκάδα, ἡ, ἀπὸ τὸ οὐσ. σιρόκος, σορόκος < βενετ. *siroco* = νοτιοανατολικὸς ἄνεμος, < δημῶδες ἀραβ. *shorug* = ὁ ἀνατολικὸς ἄνεμος, < ἀραβ. *sharqī* = ἀνατολικός, < *sharaga* = διέσπασε, τεμάχισε· ἀνέτειλε (ὁ ἥλιος), καὶ τὴν κατάλ. -άδα. G. Boerio, σ. 663. Ern. Klein, σ. 687. Οἱ Kahane -

- Tietze, *The Lingua Franca*, λήμμα 603, υποστηρίζουν ότι η ιταλ. λ. προέρχεται από το λεξιλόγιο των Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς Μασσαλίας, καὶ τὴν ἐτυμολογοῦν ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. οὐσ. *ἐξαλώτης = ἄνεμος ἀπὸ τῆς θάλασσα, παράγωγο τοῦ ἀρχ. ἑλλην. ἔξαλος = μακριά, ἔξω ἀπὸ τῆς θάλασσα, ποῦ σχετίζεται μὲ τὸ ἄλς = θάλασσα, κατὰ τὸ ἀπηλιώτης = ἀνατολικὸς ἄνεμος, ἀπὸ τῆς λ. ἥλιος.
- σοῦήτχαρτ' τὸ ἀγγλ. *sweetheart* = ἀγαπημένος, -η.
- σούμα, ἡ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *soma* = ρακὶ χωρὶς γλυκάνισο. *New Redhouse*, σ. 1027. Κ. Καραποτόσογλου, «*Graeco-Arabica*» 3, 1984, 251, ὑπ. 126.
- σοῦρβο, τό, ἀπὸ τὸ μεσαιων. σοῦρβο < λατιν. *sorbus* < ἴσως ἀπὸ τὸ **sor-dhos* = κόκκινος, λόγῳ τοῦ χρώματος τῶν καρπῶν τοῦ δέντρου. *Du Cange*, σ. 1413. *Ernout - Meillet*, σ. 636-637.
- σουργούμι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *sürgün* = ἐξορία, τόπος ἐξορίας, < *sürmek* = ἐλαύνω, διώκω, ὡθῶ ὀπισθεν, κάμνω νὰ προχωρήσῃ. *I. Χλωροῦ*, τ. 1, σ. 932α.
- σουρτούκα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *sortu* < γαλλ. *surtout* [sɛrtu] = ἐπενδύτης, ἐπανωφόρι, < λατιν. *supertotus* = ἓνα εἶδος ρούχου, κατ' ἀναλογία πρὸς τὸ ιταλ. *patatucco* > πατατούκα = εἶδος ἀνδρικοῦ βραχέος ἐπενδύτου ἐκ χονδροῦ μαλλίνου ὑφάσματος. *G. Meyer*, N.S. IV, σ. 85. *É. Littré*, τ. 4, σ. 2105. *DEI*, τ. 4, σ. 2801.
- σουρτουκεύ, ἀπὸ τὸ σουρτούκης < τουρκ. *sürtük* = ὁ συρόμενος, ὁ περιφερόμενος ἄνω κάτω, ἄθλιος, κακοήθης, < *sürtmek* = τρέχω ἄνω κάτω, περιφέρομαι ὡς τυχοδιώκτης. *I. Χλωροῦ*, τ. 1, σ. 931β.
- σοφάς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *sofa* = αἴθουσα· ὕψωμα, ἦτοι τὸ ὑψηλὸν μέρος τῆς αἰθούσης, ὅπερ χρησιμεύει ὡς κάθισμα, < ἀραβ. *ḡuffa* = πάγκος· πέτρινος πάγκος· σοφάς. *I. Χλωροῦ*, τ. 1, σ. 1031β. *F. Steingass*, *Ar.-Engl.*, σ. 583β.
- σοφράν· διαφορετικὸς τύπος τοῦ σοφράνο, σοβράνο < ιταλ. *sovrano* = προσήνεμος, πρὸς τὸ σημεῖο ἀπ' ὅπου πνέει ὁ ἄνεμος. *Π. Ε. Σεγδίτσα*, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 100. Ἄλ. *Ε. Σακελλαρίου*, σ. 571.
- σπόρκος, ἀπὸ τὸ ιταλ. *sporco* = βρωμερός, ἀκάθαρτος.
- σταβέτ, ἀπὸ τὸ βενετ. *sotovento*, ιταλ. *sottovento* = ὑπὲρνεμος, προστατευόμενος ἀπὸ τὸν ἄνεμο. *Π. Ε. Σεγδίτσα*, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 100. *P. E. Dabovich*, σ. 1018. *G. Boerio*, σ. 679.
- στήμ' φονλ στήμ' τὸ ἀγγλ. *full steam* = πάση δυνάμει, ὀλοταχῶς.
- στομώνω, ἀπὸ τὸ ἀρχ. στομῶ = προμηθεύω μὲ ἀκωκὴν (ἀρχ. στόμα = ἡ ἀκωκὴ, ἡ μύτη τῶν ὀπλων), μύτην ἢ κόψιν, κάμνω μυτερόν, ὀξύ, ὀξύνω·

ἔτι δέ, σκληρώνω, εὔστομον ποιῶ, ἐπὶ σιδήρου, μαχαίρας, χάλυβος.
 Ἐνθ. Γαζζή, τ. 3, σ. 125.

στραβολέκα, ἢ, ἀπὸ τὸ στραβο- καὶ τῆ λ. -λέκα, ὅπως χρησιμοποιεῖται καὶ
 στὸ συνώνυμο γκουγκου-λέκα = γκλίτσα, ποῦ ἴσως παράγεται ἀπὸ τὸ
 ἄλβαν. *lekë, lekez* = τὸ πίσω μέρος τοῦ γόνατος, τὸ ὑπὸ τὸ γόνυ μέρος,
 ἰγνύα, κοινῶς ἀντὶς γιὰ τὴν παρ. σημ. ἔξ. πρβλ. α) ἀγκούλα = 1) γκλί-
 τσα. 2) γαστροκνήμιο, β) *τζυπόδι* (Κύπρος) = ἡ ποιμενικὴ ράβδος,
 ἀπολήγουσα εἰς σιδηρᾶν ἀγκύλην, ἀπὸ τὸ ἀμάρτ. *ὠκυπόδιον. ΙΑΑ,
 τ. 5¹, σ. 245, τ. 1, σ. 146. S. E. Mann, σ. 240. Κυρ. Π. Χατζηϊωάννου,
 Α', σ. 238, 503.

στραφτένιος, ἀπὸ τὸ ρῆμα (ἀ)στράφτω, κατ' ἀναλογία πρὸς τὸ λαμπένιος.
 στρογγυλιάτα, ἢ, ἀπὸ τὸ ἀρωμον. *strägl'eatã* = φρέσκο τυρὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο
 δὲν ἔχει ἀφαιρεθεῖ τὸ τυρόγαλα. Τ. Papahagi, σ. 1119.

σύμπλιος, ἀπὸ τὸ ἀρχ. συμπλήσιος καὶ με ἀνομοίωση σύμπλιος. K. Dieterich,
 «Byzantinische Zeitschrift» 10, 1901, 595. N. Andriotis, λῆμμα
 5734. Ὁ Ἄγ. Γ. Τσοπανάκης, «ΑΔ» 16, 1986, 393, παράγει τῆ λ.
 ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο *σύμ-πληγος < συμπλήττω, τοῦ ὁποῖου σῶθηκε μόνο
 ὁ τύπος συμπληξαμένη = reduced = περιορισμένη.

συφτάνομαι, ἀπὸ τὸ μεταγν. ρῆμα συμφθάνω = φτάνω, καταφτάνω, προφτά-
 νω, > συφτάνω, -ομαι. N. Andriotis, λῆμμα 5746. *Thesaurus*, τ. 7,
 σ. 1143. L-S-J⁹, σ. 1687.

σφλομονή, βλ. σφλομώνω.

σφλομώνω, ἀπὸ τὸ μεσαιων. φλομώνω < ἀρχ. φλόμος = Βερμπάσκον τὸ κολ-
 πῶδες (*Verbascum sinuatum*). ὁ Ἀριστοτέλης, 602b³¹-603a¹, ἀνα-
 φέρει: «ἀποθνήσκουσι δὲ οἱ ἰχθῦς τῷ πλόμῳ (= φλόμῳ). διὸ καὶ θη-
 ρεύουσιν οἱ μὲν ἄλλοι τοὺς ἐν τοῖς ποταμοῖς καὶ λίμναις πλομίζοντες,
 οἱ δὲ Φοίνικες καὶ τοὺς ἐν τῇ θαλάσῃ». Ἀπὸ τὸ σφλομώνω προέρχεται
 ἡ σφλομονή. L-S-J⁹, σ. 1945.

T

ταβατζίδικος, ἀπὸ τὸ (ν)ταβατζής με τὴν κατάλ. -ικος, γιὰ τὸ ὁποῖο βλ. ἀνω-
 τέρω.

ταῖτε, ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἄγω, πρβλ. ἀτῆτε (Θράκη), αἶτε (Ἰνῆπειρος), με ἀντιμετά-
 θεση τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων, δηλ. ἀτῆτε > ταῖτε. ΙΑΑ, τ. 1, σ. 235.

ταλέντο· μὰ δόττο, δοττίσσιμο, κὲ ταλέντο!, τὸ ἰταλ. *ma dotto, dottissimo, che
 talento!* = ἀλλὰ σοφός, σοφότατος, τί ταλέντο!

ταλιάγρα, ή, από τὸ μεσαιων. γαλιάγρα < ἀρχ. γαλεάγρα = παγίδα ἢ κλουβί για νυφίτσα. 2) οἰνοπιεστήριο· για τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τὸ ἀρχ. ἴπος = 1) στὴν ποντικοπαγίδα, τὸ ξύλο ποῦ πέφτει καὶ πιάνει τὸν ποντικό. 2) κάθε βάρος, τὸ πιεστήριο τοῦ γναφέως. L-S-J⁹, σ. 336, 832-833, καὶ Suppl., σ. 33. ΙΛΑ, τ. 4¹, σ. 216. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 3, σ. 220.

ταμάμα, βλ. ταμάμ.

ταμάμ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *tamat* = ἀκριβῶς, < ἀραβ. *tamām* = συμπληρωμένος· τέλειος· ὁ τύπος ταμάμα ὀφείλεται στὴν ἀνάπτυξη τοῦ *i* κοντὰ στὸ *a* πρβλ. *τάμ βοννά* (Θεσσαλία), *ξαμκουσμένος*, (Μακεδονία). Α. Α. Παπαδόπουλου, *Γραμματική*, σ. 24. Κ. Καραποτόσογλου, «Κυπριακαὶ Σπουδαί» 43, 1979, 112-115. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 559β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 187β-188α.

ταμπάρο, τό, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *tabarro* = ἐπανωφόριο, ἐπενδύτης. DEI, τ. 5, σ. 3680. G. Meyer, N.S. IV, σ. 88.

ταμπούκιο, τό, ἀπὸ τὸ βενετ. *tambuchio*, *tambuccio* = καθήλιον, καθέκτης, κν. κουβούσι. Ὑπερκατασκευάσμα καλύπτον κάθοδον ὀδηγοῦσαν ἐκ τοῦ καταστρώματος εἰς τὰ διαμερίσματα τῶν ἐπιβατῶν ἢ τοῦ πληρώματος. P. E. Dabovich, σ. 1072, 675. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 639. DEI, τ. 5, σ. 3707.

ταπουτώρα, ἐπιρρ., = προηγουμένως· ἀπὸ τὸ μεσαιων. ἐπίρρημα ἀποτόρα = 1) ἀπὸ αὐτῆ τῆ στιγμῆ. 2) ἤδη, τώρα, πιά. ΙΛΑ, τ. 2, σ. 614-615. Ἐμμ. Κριαρᾶ, τ. 3, σ. 137.

τέμπλα, ή, ἀπὸ τὸ λατιν. *templum* = (στὴν ἀρχιτεκτονική) ἡ διαδοκίς, ὁ στρωτήρ, τοῦ ὁποίου ὁ πληθυντικός ἐξελήφθη κατὰ τοὺς μεταγν. χρόνους ὡς θηλυκὸ ἢ *templa*. Γ. Χατζιδάκη, *Γλ. Ἔρ.*, τ. 1, σ. 506-507. Ἄγ. Γ. Τσοπανάκη, «ΛΔ» 16, 1986, 394. Οὐλερ.-Κουμαν., τ. 2, σ. 415.

τέπερτε, ἐπιρρ., = πέρα για πέρα· ἀπὸ τὸ ἀλβαν. *tejpërtej* = ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Β. Σκουβαρᾶ, σ. 28. S. E. Mann, σ. 511.

τεπτήλ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *tebdil* = μεταβολή, ἀλλαγῆ· ὑπάλλληλος τῆς μυστικῆς ἀστυνομίας, ἤτοι ἀστυνόμος μεταμφιεσμένος, < ἀραβ. *tabdīl* = ἀντικατάσταση, πρβλ. ἀραβ. *tabdīlan* = μὲ μεταμφίεση Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 457α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 161β.

τερλίκια, τά, ἀπὸ τὸ τουρκ. *terlik* = εἶδος ἐλαφρᾶς ἐμβάδος ἐκ μαροκίνου, ἢ συρτῆ ἐμβὰς κ. παντούφλα, συρτοπάπουτσον, ἢ περιπόδιον ἐκ νακτοῦ [ἀμπᾶ] ὅπως διατηρῆ θερμὸν τὸν πόδα. Ι. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 496β.

τέρτσο, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *terzo* = τρίτος.

τεφαρίκι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *tefarik* = ἀντικείμενα ἢ ἔργα κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, διακεκριμένα, ἐκλεκτά, ἢ μικρὰ πράγματα περιέργα, κομψά,

- πληθ. τοῦ *tefrik* = διάκρισις, διαλογή, ἐκλογή, < ἄραβ. *tafrīk*, πληθ. *tafāriq* = διαίρεση· διάκριση. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 533α, 536α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 181α.
- τζαβέτα, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *giaveta* = ξύλινη ἢ μεταλλικὴ σφήνα, ξύλινος γόμφος, τζαβέτα. G. Boerio, σ. 305.
- τζάκα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *giacca* = ἐπενδύτης ἕως τῆ μέση· ἀμπέχονο. DEI, τ. 3, σ. 1801. St. C. Caratzas, σ. 261, ἔπου καὶ πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ θέμα. G. Meyer, N.S. IV, σ. 27.
- τζάνεμ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *canım* = ψυχὴ μου! ἀγαπητέ!, < τουρκ. *can* = ψυχὴ, < περσ. *džān*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 605β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 352β.
- τζάρα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *giara* = ποτήρι δίωτο· πίθος μολυβδωτός, < ἄραβ. *džarra* = πλατύστομο κυλινδρικό δοχεῖο ἀπὸ πηλὸ ἢ γιालί, σταμνί, λαγήνι, κιούπι, πιθάρι. DEI, τ. 3, σ. 1804. E. W. Lane, τ. 2, σ. 400γ.
- τζεννέμ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *cehennem* = ἄδης, κόλασις, < ἄραβ. *džahannam* = κόλασις, > ἔβρ. *Gē Hinnōm* = ἡ κοιλάδα τοῦ Hinnom, συγκεκριμένος τύπος τοῦ *Gē Ben-Hinnōm* = ἡ κοιλάδα τοῦ γιοῦ τοῦ Hinnom, μία κοιλάδα, νοτιοδυτικὰ καὶ νότια τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔπου θυσιάζαν παιδιὰ στὸν Μολώχ, > μεταγν ἑλλ. γέενα. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 635β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 251β. Ern. Klein, σ. 306.
- τζερεμές, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *cereme*, *cerime* = ἀμάρτημα· πρόστιμο, θηλυκὸ τοῦ *cerim* = ἔνοχος, ἀμαρτωλός, < ἄραβ. *džarīm* = ἔνοχος, *džarima* = πρόστιμο. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 616α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 231α.
- τζίνι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *cin* = πνεῦμα ἄυλον [ἄγγελος ἢ δαίμων], δαιμόνιον, δαίμων, φάσμα, κν. στοιχειό, < ἄραβ. *džinn*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 625β. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 247α.
- τζουβαίρι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *cevahir* = ἀδάμαντες, λίθοι πολύτιμοι, κοσμήματα, πληθ. τοῦ *cevher* = λίθος πολύτιμος, < ἄραβ. *džauhar*, πληθ. *džawāhir* < περσ. *gohar*, *gauhar*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 630α, 632αβ. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 255β. Τοῦ ἴδιου, *Pers.-Engl.*, σ. 1106α.
- τζουμπές, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *cübbe* = εἶδος ἐπανωφορίου ποδήρους, ὡς τῶν ἱερέων, συνήθους παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς λαοῖς, < ἄραβ. *džubba*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 610α. R. P. A. Dozy, *Vêtements*, σ. 107-117.
- τίρα μόλα, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *tiramolla!*, προστακτικὴ τοῦ *tiramollare* = 1) ἔλκω τὰ τετράγωνα ἰστία πρὸς ἀλλαγὴν τῆς διαδρομῆς τοῦ σκάφους. 2) ἀναστρέφω τὸ πλοῖο. 3) ἀποχωρίζω τοὺς τροχιλοὺς συσπᾶστου ἔλκων ἐπὶ

τῶν σχοινίων, κν. *τιρομολάρω*. Kahane - Tietze, λῆμμα 653. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 105.

τίρο· *τέρτσο τίρο*· τὸ ἰταλ. *terzo tiro* = τρίτο τράβηγμα.

τόμ· (*τόμου*) = μόλις, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *τόμου* < τὸ *ὄμου* < ἴσως *ὄτε ὄμου*. Ἄδ. Κοραῆ, *Ἄτακτα*, τ. 2, σ. 355. Οἱ ἐρμηνεῖες τῶν: 1) Στ. Α. Ξανθουδίδου, «Ἀθηνᾶ» 26, 1914, «Λεξ. Ἄρχ.», 184-185, τοῦ ἴδιου, Ἐρωτόκριτος, σ. 717, 2) Στ. Β. Ψάλτη, «Ἀθηνᾶ» 28, 1916, «Λεξ. Ἄρχ.» 50-52, εἶναι λιγότερο πιθανές.

τόπια, *τά*, ἀπὸ τὸ μεταγν. *τόπιον* = ἀγρός, τόπος, ὑποκορ. τοῦ *τόπος*. L-S-J⁹, σ. 1806.

τουζλούκια, *τά*, ἀπὸ τὸ τουρκ. *toz-luk* = 1) τόπος κονιορτώδης. 2) εἶδος περικνημίδων ἐξ ἐριούχου, δι' ὧν ἰδίᾳ οἱ χωρικοὶ περιβάλλουσι τὰς κνήμας των πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ, < τουρκ. *toz* = κόνις, κονιορτός. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 582α-581β.

τραμονντάνα, *ἦ*, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *tramontana* = βορράς.

τραμποῦκος, *ὄ*, ἀπὸ τὸ ἰσπαν. *trabuco* = μεγάλο, χαμηλῆς ποιότητας ποῦρο, ποὺ δινόταν ὡς δῶρο σὲ ἐκλογέα ἢ κομματάρχη. Schuster's, σ. 1317.

τράχωμα, *τό*, ἀπὸ τὸ ἀμάρτυρο μεσαιων. ρῆμα **τραχώνω* = προικίζω μὲ *τραχύ*, δηλ. ἀσημένιο νόμισμα· γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τὸ ἐπίθ. *ἄσπρος* < λατιν. *asper* = *τραχύς*. Ν. Π. Ἀνδριώτη, *Παρ. σημ. ἐξ.*, σ. 151.

τρέβλα· ἢ λ. *τρέβλα*, *ἦ*, *τρέβλο*, *τὸ*, = Πορτουλάκα ἢ λαχανώδης (*Portulaca oleracea*), κν. *ἀντροάκλα*, *γλυστρίδα*, *χοιροβότανο*, *σκλιμίτσα*, *χλιμίτσα*, συνεχίζει μᾶλλον τὸ ἀρχ. φυτωνύμιο *τηλέφιον*, *τηλεφάνιον*· οἱ δὲ *ἀείζωφον ἄγριον*, οἱ δὲ *ἀνδράχνην ἀγρίαν*, οἱ δὲ *βρόνον* (Διοσκουρίδης II, 186), = Ἀνδράχνη ἢ τελεφιοειδῆς (*Andrachne telephioides*).

τρίγκος, *ὄ*, ἀπὸ τὸ οὐσ. *τριγκέτο*, *τριγκέτα* < ἰταλ. *trinchetto*, *trinchetta* = ἀκάτιον ἰστίον, κν. *τρίγκος*, τὸ κατώτατον τετράγωνον τοῦ ἀκατίου ἰστοῦ, κατὰ ὑποχωρητικὸν σχηματισμό. Kahane - Tietze, λῆμμα 673. Π. Ε. Σεγδίτσα, *Οἱ κοινοὶ ὄροι*, σ. 107. P. E. Dabovich, σ. 1115.

τρισέκι, *τό*, ἀπὸ τὸ τουρκ. *dirsek* = ἀγκών· δοκὸς κυρτῆ· καμπῆ ὁδοῦ, ποταμοῦ, σωλῆνος. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 811β.

τρομοκοιῶ, ἀπὸ τὸ *τρομο-* καὶ τὸ *κοι(τ)ῶ* = κυβεύω, διακυβεύω, διακινδυνεύω, *τολμῶ*, < μεταγν. *κόττος* = κύβος. Ἄδ. Κοραῆ, *Ἄτακτα*, τ. 1, σ. 305, τ. 2, σ. 61. Γ. Χατζιδάκη, MNE, τ. 2, σ. 465. I. Βογιατζίδου, «Ἀθηνᾶ» 27, 1915, «Λεξ. Ἄρχ.» 127-129.

τροπάριο, *τό*, ἀπὸ τὸ μεταγν. *τροπάριον*, ὑποκορ. τοῦ *τρόπος* = μουσικὸς ἦχος. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 375.

- τροπωτήρα*, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀρχ. *τροπωτήρ* = πλεγμένο δερμάτινο λουρί μετὰ τὸ ὁποῖο στερεωνόταν τὸ κουπί στὸ σκαλμό. L-S-J⁹, σ. 1827.
- τροφάς*, ἀπὸ τὸ μεσαιων. ἐβραϊκὸ *ἰῤῥēphā* = ἀπαγορευμένος, ἀκατάλληλος, ἀκάθαρτος, < μισναϊκὸ ἐβρ. = ζῶο μετὰ ὀργανικὸ ἐλάττωμα, < βιβλ. ἐβρ. = ζῶο κομματιασμένο ἀπὸ θηρία, ἀπὸ τὸ ρῆμα *ἰῤῥāph* = ἔσκισε, κομματίασε. Ern. Klein, σ. 753. Abba, *Hebrew-English*, σ. 129α. HEL, σ. 383β.
- τσαγκλί*, τό, πρβλ. τὸ τουρκ. *cağ, cağlık, цаğ, цаğlık* = νεροσωλήνας, κρουνοῦ· κουβάς γιὰ τὴν μπουγάδα, σκάφη. *Derleme Sözlüğü*, τ. 3, σ. 842, 1033.
- τσαπράκια*, τά, ἀπὸ τὸ τουρκ. *çapraz* = μεταλλικὴ πόρπη σὲ ζώνη· ζώνη πού δένει μετὰ μεταλλικὴ πόρπη, μετὰ ἐπίδραση τῆς λ. *γιαπράκι(α)* < τουρκ. *yaprak* = φύλλο. *New Redhouse*, σ. 240, 1242.
- τσελεπής*, ὁ, ἀπὸ τὸ μεσαιων. *τζελεπής* μὲν ἐρμηνεύεται τῇ τῶν *Τούρκων* διαλέκτῳ ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος, < τουρκ. *celebi*, ἴδ. σημ. G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, τ. 2, σ. 311. *New Redhouse*, σ. 246.
- τσέργα*, ἡ ἢ λ. ἀπαντᾷ σὲ ὅλες τις βαλκανικὲς γλῶσσες καὶ ἡ προέλευση τῆς δὲν εἶναι ἀπολύτως ἐξακριβωμένη· ρουμαν. *cergă* = χλαῖνα, κλινοσκέπασμα, παρὰ χωρικοῖς, ἄρωμουν. *čergă*, ἄλβαν. *cergë, çergë*, σερβοκροατ., βουλγαρ. *čërğa*, τουρκ. *çerge* = ἐλαφρὰ σκηνὴ μετὰ δύο πασσάλους, κλισίον. G. Meyer, N.S. II, σ. 61. "Ἐκτ. K. Σαραφίδου, σ. 93. T. Papahagi, σ. 432-433. S. E. Mann, σ. 47, 58. P. Skok, τ. 1, σ. 310. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 656α. Al. Cioranescu, λῆμμα 1675.
- τσερνίκι*, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *çernik* = εἶδος πλοιαρίου, σακκολέφη, κ. τσιρνίκι, < βουλγ. *černikŭ* = εἶδος καΐκιου πού χρησιμοποιόταν στὸν Δούναβη. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 656α. N. Geron, τ. 5, σ. 545.
- τσέτουλα*, ἡ, ἀπὸ τὸ βενετ. *cetola, zetola* = σελίδα, τὸ ὕγδοο μέρος ἐνὸς φύλλου χαρτιοῦ, < λατιν. *schedula* = μικρὸ φύλλο χαρτιοῦ, ὑποκορ. τοῦ *scheda, scida* = λωρίδα ἀπὸ τὸ φλοιὸ τοῦ παπύρου, φύλλο χαρτί, < ἀρχ. *σχίδη* = πελεκούδι. N. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 380. G. Boerio, σ. 162. Ern. Klein, σ. 661. Ernout - Meillet, σ. 601.
- τσινιάζω*, ἀπὸ τὸ *τινω* < *τινῶ* < *τινάζω* < *τινάσσω*, μετὰ τὴν κατάλ. -ιάζω. N. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 382.
- τσιτσάνω* ὅπως ἡ λ. *τσιτσιδη* ἔτσι καὶ ἡ λ. *τσιτσάνω* ἀνήκει στὴν κατηγορίαν τῶν λεγόμενων ἐκφραστικῶν ὀνοματοποιημένων λέξεων, πού δημιουργοῦνται μετὰ τὴν ἐπανάληψη τῆς ἴδιας συλλαβῆς. B. A. Καλογερά, σ. 176. M. Grammont, σ. 404 κέξ.
- τσόλια*, τά, ἀπὸ τὸ τουρκ. *çul* = διάφορα πλεκτὰ χρήσιμα διὰ τὰ ζῶα, ἄτινα

- πλέκουσιν οἱ σχοινοπλέκται ἐκ τριχὸς ἵππων ἢ αἰγός· τρίχινον ἢ μάλ-
 λινον ἐπικάλυμμα ἵππου ἢ ζώου. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 669α.
- τσορβάς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *zorba* = ζωμὸς ἢ ρόφημα, < περσ. *shorbā*, ἴδ. σημ.
 I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 665β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 765β.
- τσούπα, ἡ, ἀπὸ τὸ ἀλβαν. *çupë, çupe* = κορίτσι, νεαρὴ κοπέλα. S. E. Mann,
 σ. 64.
- τσουπλασιά, ἡ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *çiplak* = γυμνός· ἄπορος, ἐνδεής, πάμπτωχος,
 σὲ κατάσταση ἀθλιότητος. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 652β. *New Redhouse*,
 σ. 252· πρβλ. τουρκ. *çarık* > τσαρούχι.
- τσόχα, ἡ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *çoha, çuha* = ἐριούχον, κν. τσόχα, < περσ. *chūkhā* =
 μάλλινο ρούχο. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 668α. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ.
 402α.

Φ

- φαγγρίζω· ὁ Ν. Π. Ἀνδριώτης, ΕΛ, σ. 394, παράγει τὴ λ. ἀπὸ τὸ μεσαιων.
 φαγγρίζω < φεγγρίζω < φεγγαρίζω, ἐνῶ ὁ Μ. Φιλήντας, ΓΓΕ, τ. 1, σ.
 94, τὴν ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὸ φανταρίζω > (φαντρίζω) φαγκρίζω, ἐρμηνεῖς
 οἱ ὅποῖες εἶναι ἀβέβαιαι. Ὁ G. Meyer, N.S. III, σ. 67, σωστὰ συσχέ-
 τισε τὴ λ. μὲ τὸ φάκλα (Κεφαλλην.) = ἡ ἀναμμένη παχεῖα θρυαλλίς
 τοῦ λύχνου ἢ τοῦ κηρίου, φαγκλί (Κύθηρα) = εἶδος σιδερένιας ἐστίας
 στὴν ὁποία ἀνάβουν μία στοίβα ξύλα γιὰ τοὺς κυνηγούς τῶν ὀρτυκιῶν,
 < μεταγν. φατλίον ἀντὶ γιὰ φακλίον, ὑποκορ. τοῦ λατιν. *facula* = μικρὸ
 δαδί. Ἡλ. Α. Τσιτσέλη, «Νεοελληνικά Ἀνάλεκτα Παρνασσού», σ. 339.
 E. A. Sophocles, τ. 2, σ. 1136.
- φαμίλια, ἡ, ἀπὸ τὸ μεσν. φαμίλια < μεταγν. φαμίλια < λατιν. *familia* = ὁ οἶκος
 Ν. Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 395. L-S-J⁹, σ. 1914. Du Cange, σ. 1662.
- φαραώνια, τά, = τελωνοφύλακες· ἀπὸ τὸ μεταγν. Φαραών, διαφορετικὸ τύπο
 τοῦ Φαραώ, Ἀθ. Α. Σακελλαρίου, Λεξ. Ἑλλ. Γλ., τ. 3, σ. 1292, > φα-
 ραώνι > φαραώνια, μὲ ἀλλαγὴ γένους, πρβλ. ὁ δαῦκος > τὸ δαυκί. Ἡ
 λ. φαραωνιά (Κάρπαθος) = μεγάλη οἰκογένεια. Κωνστ. Μηνᾶ, *Μεγέθυν-*
ση, σ. 106, ὑπ. 3. Ἡ λ. Φαραώ, Φαραών < ἐβραϊκὸ *Par'ōh* < αἰγυπτ.
per-o(z) = μεγάλο σπίτι.
- φαρφουρένιος, ἀπὸ τὸ οὐσ. φαρφουρι = πορσελάνη, < τουρκ. *faşfur* = 1) τίτλος
 τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Σινικῆς, οἱοι οἱ τῶν ἄλλων βασιλέων. 2) σινοκέ-
 ραμος, πορσελάνη, < περσ. *faghfūr*, ἴδ. σημ., ἀντὶ γιὰ *baghfūr*, ποὺ
 σχετίζεται μὲ τὸ σανσκριτικὸ *bhagarputra* = γιὸς τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ ὁ-
 ποῖο ἀποτελεῖ μετάφραση τοῦ κινεζικοῦ *Tien-tsz* = γιὸς τοῦ θεοῦ. I.

Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1212β. F. Steingass, *Pers.-Engl.*, σ. 934α. Yule-Burnel, σ. 48-49, 347. Monier - Williams, σ. 632, 743.

φέδε· σέντσα φέδε· τὸ ἰταλ. *senza fede* = χωρὶς πίστη.

φειφάς, ὁ, ἀπὸ τὸ τουρκ. *fetva* = ρήτρα ἱερονομική, ἦτοι ἀπόφασις, γνώμη διδομένη ὑπὸ τοῦ Μουφτῆ ἢ τοῦ Σεΐχουλ-ισλάμη ἐπὶ ζητημάτων κληρονομικῶν ἢ ἄλλων ἀναγομένων εἰς τὸ Σερῆ ἦτοι τὸ ἱερὸν Μουσουλμανικὸν δίκαιον, < ἀραβ. *fatwa*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1186α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 775α.

φιλόζοφο· κέ γκράν φιλόζοφο· τὸ γαλλ. *que grand philosophe* = τί μεγάλος φιλόσοφος.

φίξ· πρι φίξ· τὸ γαλλ. *prix fixe* = τιμὴ καθορισμένη.

φλόκος, ὁ, ἀπὸ τὸ βενετ. *floco*, ἰταλ. *flocco*, ἴδ. σημ. G. Boerio, σ. 276.

Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 290.

φόρτε, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *forte* = δυνατά.

φόρτσα, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *forza* = ἰσχύς, δύναμη.

φουγοπόδαρο, τό, ἀπὸ τὸ οὖσ. *φογού, φοβού, φιγού* = φουφού, καὶ τῆ λ. *ποδάρι*, πρβλ. *καρεκλοπόδαρο*, ἀπὸ τὸ ἰταλ. *fuoco*, βενετ. *fogo* = φωτιά. G. Meyer, N.S. IV, σ. 97. G. Boerio, σ. 277.

φούντα!, ἀπὸ τὸ βενετ. *fondal*, προστακτ. τοῦ *fondar* > *φουντάρω*. Kahane - Tietze, *The Lingua Franca*, λῆμμα 296. G. Boerio, σ. 278.

φουστάνα, ἡ ἢ λ. εἶνα μεγαθυντ. τοῦ *φουστάνι* < ἰταλ. *fustagno* < μεσαιων. λατιν. *fustaneum*, ποὺ ἀποτελεῖ μετάφραση τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Παλ. Διαθήκης: *λίνα ξύλινα*· ἡ ἀραβικὴ λ. *fushtān* εἶναι δάνειο ἀπὸ τὶς ρομανικὲς γλωσσές. Ἡ λ. *fustaneus* ἀπὸ τὸ λατιν. *fustis* = ραβδί, γιὰ τὴν παρ. σημ. ἐξ. πρβλ. τὸ γερμαν. *Baumwolle* = βαμβάκι, κατὰ λέξη: *μαλλὶ τοῦ δέντρον*. Bloch - Wartburg, DELF, σ. 282. Ern. Klein, σ. 300. G. Rohlf, LGII, σ. 546.

φυσέκι, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *fizek* = πυριτιδοβολή, πύραυλος, κν. *φυσέκι*. I. Χλωροῦ, τ. 2, σ. 1207α.

X

χαῖρικος, ἀπὸ τὸ οὖσ. *χαῖρι* < τουρκ. *hayir* = ἀγαθοεργία, καλό, ὄφελος, μετὴν κατάλ. -ικος.

χαῖρολσουν· ἀξάμ χαῖρολσούν· τὸ τουρκ. *aksam (lar) hayrolsun* = καλησπέρα.

χαλαλής, ἀπὸ τὸ οὖσ. *χαλάλι* < τουρκ. *helâl, halal* = πρᾶγμα θεμιτὸν καὶ οὐχὶ ἀπηγορευμένον θρησκευτικῶς, νόμιμον, νομίμως ἀποκτηθὲν. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 708α.

χαλεύω, από τὸ οὐσ. *χαλί* = χέρι, < ἀρχ. δωρ. *χαλή* = χηλή = παλάμη. Ν.

Π. Ἀνδριώτη, ΕΛ, σ. 413. Γ. Χατζιδάκη, Γλ. Ἔρ., τ. 1, σ. 335-336.

χαλκοδέρα, ἡ, από τὸ *χαλκο-* και τὸ ἄλβαν. *dhera*, πληθυντ. τοῦ *dhé* = χώρα γῆ, ἔδαφος. S. E. Mann, σ. 89, 90.

χαμαλί, τό, από τὸ τουρκοαραβ. *hamail* = προβασκάνιον ἀναρτώμενον ἐν τῷ λαιμῷ, > *χαμαϊλί* > *χαϊμαλί* > *χαμαλί*, με ἔκκρουση τοῦ μὴ συλλαβικοῦ στοιχείου· τὸ γλύκισμα ὀνομάστηκε *χαμαλί* από τὸ τριγωνικό του σχῆμα ποῦ μοιάζει με φυλακτό (*χαϊμαλί*). I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 711β. Ὁ Ἄνθ. Γαζής, τ. 2, σ. 708, λ. *περίγραμμα*, παραδίδει τύπο *χαμαλί*.

χαμαλίκα, ἡ, από τὸ *χαμαλίκι* < τουρκ. *hamallik* = τὸ ἔργο τοῦ ἀχθοφόρου ἔργασία χονδροειδῆς και ἐπίπνοος, < *hamal* = ἀχθοφόρος, < ἀραβ. *ham-mal*, ἴδ. σημ., με τὴν κατάλ. *-ίκα*, πρβλ. *μαγουλίκα*, *σκουλήκα*. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 711α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 296α. Μ. Φιλήντα, *Γραμματική*, λῆμμα 1442.

χαμάλμπασης, από τὸ τουρκ. *hamalbası* = ὁ ἐπικεφαλῆς τῶν ἀχθοφόρων.

χαμοθιός, ὁ, από τὸ μεσαιων. *χαμοθεός* = ἰσχυρὸς ὑποστηρικτής. Φ. Κουκουλέ, «ΕΕΦΣΠΑ» 6, 1955-56, 331.

χαμπαρτζής, ὁ, από τὸ τουρκ. *haberci* = ἀγγελιοφόρος, ὁ κομιστής εἰδήσεως, γεγονότος ἢ ἀφίξεως, < *haber* = εἶδησις, < ἀραβ. *khabar*, ἴδ. σημ. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 728α. F. Steingass, *Ar.-Engl.*, σ. 311β.

χαρασό· τὸ ρωσσ. *xorošo* = καλά.

χάραυλον, από τὸ ἀμάρτ. ἐπίθ. **χαλαβρός* = σαραβαλιασμένος, ρημαγμένος, > *χάλαβρος* > *χάραβλος*, πρβλ. *φαλακρός* > *φαρακλός* > *καραφλός*. D. J. Georgacas, *The -ιτσο- Suffixes*, σ. 179. Ἄντ. I. Θαβώρη, *Οὐσιαστικά*, σ. 94-95.

χαρένιος, από τὸ τουρκ. *hare* = εἶδος ὑφάσματος μεταξωτοῦ ἔχοντος κυματισμούς, κν. *verà* (moire), με τὴν κατάλ. *-ένιος*. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 720α.

χαρμπί, τό, από τὸ τουρκ. *harbi* = ὄβελός, κν. *βέργα* χρησιμεύουσα πρὸς πλήρωσιν πυροβόλων παλαιοῦ συστήματος· ἀκόντιον. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 691β.

χαρός· νιέτ *χαρός*, = δὲν εἶναι καλό· τὸ ρωσσ. *ne xoroš*.

χαχάμης, ὁ, από τὸ τουρκ. *haham* = ραββῖνος, < ἔβρ. *hākhām* = σοφός < *hākhām* = ἦταν σοφός. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 720α. *Webster's Third*, σ. 1021. Ern. Klein, σ. 331.

χοιιάζω· ὁ G. Meyer, N.S. II, 63, συσχέτισε λαθεμένα τὴ λ. με τὸ σερβοκροατικό *hujati* = ὠρούμαι, βογγῶ, γογγύζω· σφουρίζω· στὸ τέλος τοῦ λήμματος παραθέτει τὴ λ.: «ὀνοματοποιημένη», χωρίς ἄλλη διευκρίνιση.

Ἡ λ. *χουγιάζω* εἶναι ἠχομιμητικῆς ἀρχῆς καὶ δὲν ἔχει καμιά σχέση μετὰ τῆς σλαβ. λ. Βλ. καὶ Ἄδ. Κοραΐ, Ἔτακτα, τ. 4², σ. 689.

χουσμερί, τό, ἀπὸ τὸ τουρκ. *hosmerim* = γλυκὸ φτιαγμένον μετὰ ἀνάλατο φρέσκο τυρὶ ἀναμιγμένον μετὰ ἀλεύρι καὶ ζάχαρη ἢ μέλι. *New Redhouse*, σ. 490. I. Χλωροῦ, τ. 1, σ. 758α.